

تاجیه بنت امیرشاه
میرزا یحییٰ کتابی

عبدالله سلیمان

وعظائر

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيقَةً

ناشری: محمد فاتح صقالوف

مطبعة كرميه قرانده.

۱۹۱۲

КАЗАНЬ
Лито-Типографія Т-го Д-ма „Бр. КАРИМОВЫ“
1912.

محرر طرفندن بايتاقغذه سوز:

بزرده ايڭ آرتقه قالغان نرسلرنك برسي وعظدر. بزرده، بزرده گنه توگل، عمويا اسلام عالمنده وعظ كتابي يوق حكمندهدر. اسلاميتنك تارالوونه وعظ سبب بولديغي، همده ايڭ بيوك واعظلر اسلاملردن يتشديگي حالده، صوڭمه تابا اسلاملردن جوني بروعظ كتابي توزوچي بولماغان.

مين نله نى قدر وعظ كتابلرى جيدم. لىكن هيچ برىسنده برگنه موضوعنى كوزوتوب. شول موضوعه غنه خدمت ايتتورغان بروعظ كتابي تابا آلامدم. قولشكه نينديگنه وعظ كتابي آلاما، آنده براوك يتتده - حتى براوك يولده: نماز، روزه، زكات ... اوستونه تاغى: زنا، خمر، غيبت ... بلمهم تاغى نيلر... هر برىسى اوزلرى مكممل بر موضوع بولاچق نرسلرنى برگه بوتالغان تاباسك. بولار خلقغه تاثير ايتو توگل، حتى كوبرهك وقت نقرتتده موجب بولار.

شوشى حالى كورگاچ مين هيچ اولمازسه برئولوگى، اورنهك بولماسى ديب شوشى «وعظلر» اسنندگى اثرمنى يازارغه مجبور بولدم.

تيك تىكدر، مين بو اثرمنى باراوتوب يتكده آلامدغمدن باندرو ايسه بيسنه توشدم. كيچكك ياندرام ديب تورغانده، اوبلاماغان بىردن، ئوبىزگه مسلمانلرنك ايڭ الوغ دىنى عالملردن برىسى تشرىف ايتديلر، مينده موفى غيبت بلوب اثرمنك بعض برىرلرنى آشكارغه اوقودىغمده، اول: «سين نيندى سوز سويليسك! ... بولارنى اوتقه ياقساك، اثرنكك اچنده اوزك يازغانچه كفران نعمت قىلغان بولورسك.» ديدى. مونه آنك بوسوزى ميكا جارت كرتدى. شولاي ايتوب بو اثرنك ميدانغه چغووينده سببى بولدى. بو اثرم، حقيقته، شول محترم ذاتنك نه يتكانتچه، اسلام قرداشلرنك رغبتلرنى جب ايتسه، باشقه جزلرنى ده دوام ايتدرو ايسه بنده من. مينم اوقوچلردن اوتنچم بارلق برگنه نرسه، اولده شوندىن عبارتدر، وعظلرنى اوقوب چقناچ تابلغان قصورلرمنى مطبوعات واسطهسى ياكه خصوصى محكوتوب ايله اوزيسه بلدرتسهر ايدى.

مين عمرمده قرآن كريمنى تكرر اوقودم، ايڭ صوڭ اوقومدهده قرآن عظيم الشاننك خليفه لك اساسينه توزولگانىي آشكلادم. شونك اوچون وعظلردهده همان «خليفه» لىكنى ايدىثال ايتوب قولاندم. احتمال مين يالغشا تورغانم. مينم يالغشمنى علمى صورتهده اثبات ايتوب كورسه توجى بولسه، حقيقته قرآن بولورغه حاضرمن.

آيت وحديثلرنك ترجمه سنده كوبرهك آشكلاشغان مضموننى تفسيراً ترجمه ايتدم. مونك اوچون شايد مؤاخذه قىلناسام كبرهك. قرآن كريم ترجمهسى مينم اوزسوزلرم ايله قاتشماسون اوچون، ترجمه صوڭنه «قرآن كريم» ديب نه ايتوب كيتدم.

عبدالله سليمان.

هينجى نويابىر

بيژنى نوو غورد، قاناوين.

دینی و عظمه رعایه سی لازم نرسه لر:

۱. وعظ آل من حاضر له نوب ، قوله وعظ في قسه غده من كره سي بولورغه كيره لك .
۲. وعظ ممكن مرتبه احتياجه قاراب سويله نسون . مثلا؛ صابان طویلری، جیون و قتلری بیتهر آل مندن اچکی ، زنا، نزاع، قیقرش موضوعلری آلونوب سويله نرگه كيره لك .
۳. وعظ خلقغه اميد بيروب، آلارنی چن اسلامیتكه هدايت يولینه سورمیلیر .
۴. وعظ ماديات توگل ، روحانیت اخلاق كوزنه تله لی . بيك اوك لزومی بولماغانده ماشینا، یا اروپا، آمریقالردن بحث ایتو ، دین برله اویناو قسر ، چیرقانیچ و تربیه سزلك در .
۵. وعظ خلق آكلاماسدی سوزلر - لغتلردن بيك صاقلانو تییش .
۶. وعظه برمسلك كه خدمت ایتو كبك آلیاقلردن واز کیچه لی . آنده بارلق حقیقت الله نك كورسه تكان توغری یولی آرانمالی .
۷. شخصیت كبك دون نرسه لردن قاچارغه تییش .
مثلا : جدیچی بولام دیگان بولوب ، قدیمیلرنی حقارت ایتمهك ، آلاردن كولهك ؛ یا عود قدیمیچی بولوبه جیدلرنك آستون اوستونه کیترمهك واعظلك توگل ، بلسكه أشت شیطانلقدر .
۸. طكلاوچیلر اوچون آكلای آور بولغان مسئله لرده مثاللر قوللانمالی .
۹. مثاللر سامعینه تأثیر قالدرو اوچونده ذکر ایدلمه لی .
۱۰. وعظه برگنه موضوع آل نورغه تییش . برو عظمه ؛ غیبت ، حسد ، کینه ، خمر ، نماز ، روزه والخر موضوعلری آلونسه ؛ تباری ، دوگی ، قارا بغدای یارمالرینی قانشدروب بوتقا پشرو قدر وعظ طوزسز چقد یغمن ، هر بر وعظده بولارنك برسینگنه آیروم بر موضوع اولاره ق سويله نرگه ، سامعینك یوره گینه بیره لشدلرگه تییشدر . وعظ باشنن آیاغینه قدر شول موضوعنی ایضامن عبارت بولو لازمدر .
۱۱. وعظده ممكن مرتبه برکلمه یا که بر جمله نك تکرارندن صاقلانورغه كیره لك .
۱۲. وعظگه کر شه سدن ئلك « اعود » اوقوب ، چن چندان شیطاندن الله غه صغونی

- قصد ایتو ویوق بار شخصی فکرلردن واز کیچو وعظنڭ برنجی رکنیدر .
- ١٣ . وعظ ائناسنده قیلنغان دعا ممکن قدر آنسا تلمده تچقروب قیلنو تییش .
- ١٤ . وعظنڭ کولسکی سوزلر سویلهو، یاخود اوزنڭ کولو کبی نرسه لردن صاقلانمالیدر .
- ١٥ . وعظ آچق رهوشده صالماقغنه سویله نهملی .
- ١٦ . یعنی، مثلاً: ائی کبی سوزلرنڭ تکراری همه برطوقتاماسدن چیخوتفاکشی کبی تاماق قرودن بیک صاقلانو لازم .
- ١٧ . وعظ کوئلدن سویله نرگه کیرهک . اوزنڭ وعظ ترتیب ایته آلماساڭ باشقه لر طرفنن ترتیب ایتاگان وعظنی بیکلهب کروده یاری . لکن هر حالده وعظنڭ منکرهسی یانکنده بولو تییش . کتایمن یاکه یازوب آلوب کرلگان کاغدن قاراب اوقونی وعظ دیمیلر بلکه «کتاب اوقو» دیب یورته لرکه، مونی یازو تانوغان «مندی آناسی» ده بولدر آلادر .
- ١٨ . وعظ وقتنده آیاق و قوللرنی ئه رلی بیرلی یورتو، صاقال، مییق، کیم برله اویناو؛ قاشنو؛ کوزلرنی تیلی کشی کبی آنکده موند یورتو بیک زور عیبدر .
- ١٩ . واعظ وعظ ائناسنڭ کوب سلکنمه سکه؛ ایکی آیاغینه ده طوب توغری باصقان؛ قوللرینی ایکی طرفینه آصلندرغان کوینچه طوررغه؛ گاوده سیننی توز طونارغه کیرهک .
- ٢٠ . قول و کوزلر برله بولغان اشاره لرنی وقار برله بیک مهم بولغان بیرلرده گنه قیلمالی .
- ٢١ . وعظ ائناسنده خالق آراسندن برنیچه صنغراق کوئللی تیز اثرلنه تورغان کشیلرنی تابوب آلوب؛ شولارغه قاراب سویله رگه، وشول کشیلرده، نی قدر حالکنن کیله شول قدر، تأثیر قالدیرغه طرشوتییش، اگرده شول کشیلرنی یئلانا آلساڭ، بلوب طورکه، بتون مسجده گی جماعت یغلایه چقدر .
- ٢٢ . وعظنڭ دردی بیرلرنده، یاکه اوزنڭ توبه ب آلفان کشیلرده اثر بلنه باشلاغاچ، سیرلیمس رهوشده گنه طاوشنی مندره باشلارغه کیرهک . سوڭغه تابا وعظنڭ ایڭ مهم ایڭ تأثیرلی بیرلرنده یوکسهک قالونراق طاوش برله خطاب ایتمه لی .
- ٢٣ . ایڭ سوڭ اولارهق: واعظ الله یورتنده، پیغمبر محرابنده، خالق قارشدنه بولغانینی در خاطر ایدرهک قیلانش وسوزلری شول حرمتلی اورنغه مناسب رهوشک بولمالیدر .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وعظ ۱

اعتقاد

اِنَّ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لٰآيٰتٍ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱﴾ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبِثُّ
 مِنْ دَابَّةٍ آيٰتٍ لِّقَوْمٍ يُوقِنُوْنَ ﴿۲﴾ وَاِخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا نَزَلَ
 مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ
 الرِّيَّاحِ آيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُوْنَ ﴿۳﴾ تَلِكِ آيٰتِ اللّٰهِ نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ
 فَبِآيٍ حَدِيْثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَآيٰتِهِ يَوْمِ مَنُوْنَ ﴿۴﴾ سُوْرَةُ الْجَاثِيَةِ ۲-۳-۴-۵

ییر و ککوکرده ایمانلیلراوچون (الله نك بارلقینی بلدروب تورغان) علامتر
 باردرد. سز نك بارچه حیوانلر نك یاراتلشلرنده ده آنیقلاغان (برده شیکسن اشانغان)
 کشیلراوچون (الله نك برلگینه) دلیلار باردرد. کیچه وکوندزلر نك اوزگارشلرنده
 (اوزایوب قصه قاروونده)، الله نك کوکدن یغمور ایندروب رزق ییتشدر و همده تولگان
 ییرنی ترگروونده، ییللر نك تورلی طرفدن ایسوونده عقل اییه لر ی اوچون (الله نك
 قدرینه) علامتر بولنماقده در. اوشبو سیکما او قودغیز الله نك آیتلری حقیقتدر لر.
 الله نك اوگره تووی همده آنك آیتلرینه باشقه، آلا ر نیندی یا شکا بر تعلیمگه
 اشانور لر ایکان ؟ قرآن کریم.

دوستلرم! صونىچك تاشلارغە بەرلۈپ آغو آرقاسىدە صافلانسه، كشىدەگى
ايزگولك، قوت، سلامتلىككە بارلىق اعتقاد آرقاسىدە كوچە يەلر ايمان بىرلە آرتا بارالار.
بويىك ايسكى ھەدە جهان قدر كىيىك بىر حەقىقتىدۇر.

نى اوچون؟ چونكى كوكلر، فرشتەلر، يىر و آدملر ھەممەسىدە بىيوك، عالم، مرحەمتلى،
چىكىسز ماقتاۋلى، بتون بارلىقنى تىرىيە ايتكان اللەنىڭ اشى و آنىڭ يوقىدىن بار
ايتكان مەلۇقلر بىدۇر.

عزىز قەردەشلەر! درستىنگە ئەيتكەندە بىز مۇنى، لا ئىق رەۋشە اويلاپ يىتىكمىيىز
اللەنىڭ قدرىنى، مرحەمتىنى، الوغلىغىنى نىندىگەنە صورتە اويلاساقتە بىز دوموب بىتەرە
آلمابىز؛ لىكىن اش آندە توگل، بىز اللە حەققە اويلا نورغە مەكىن بولغان قدرىسى بىرلە دە
عەبىرلەنە آلمىيىز. بىز دىنياغە و آنىڭ اوستونىدە بولغان نىرسەلرگە قاراۋ بىرلە، اللەنىڭ
ھەر بىر دىققەتە آنى تىرىيە ايتكەننى كورە بىز؛ تىك حضرت اللە مۇنىڭ بىرلەگەنە قالى، -
بويىر، قوياش ھەم آى، و تون قارا نغىلغەنە كورنگان بىزنىڭ يىر بىزدىن مەكلىرچە مرتبەلر
زور چىكىسز كوكنىڭ اچنە تاراغان مىليونلەرچە يىرلەرنىڭ اول بىيوك ذاتىنىڭ
تىرىيەسەنە ايكەننى بىز كۆپ وقت ايسەزگە دە كىترمىيىز. اويلاپ قاراغۇز: حضرت
حق شوشى مەنۇردە اوزىنىڭ تىرىيەسىنى كىسسە، كىفە تەكىنە آلارنىڭ چىل بەرەمە
كىلۇلر بىنى ايسەسە، جەھاندە نىندى كوكلىسز، ونى قدر قۇت اوچقىچ بىر اوزگاراش
بولۇر ايدى! اويلاغۇز، - اللە شوشى اشنى تىلىسى بولسە، بىز اوستونە يورىگان
يىر بىز، بىزگە جلى بىرگان قوياش بىز، كىچىلدە بىزنى ياقتىرتقان آيىز، چىكىسزلىك اچنە
يوزوب يورىگان يولدىز بىزنى حالگە كىلۇر ايدىلر! اللەنىڭ بىرلە بارلىق
اچىدىن يوقلىق اچىنە چىزارلر ايدى توگمە؟ بىر تاشنى كوتارگان بەھادىر، يگىمى بىش
پوطلق بىر تىمىرنى بىردىن كوتارگان باطر ئىللە نى قدر كشىلر طرفىدىن ماقتالسە، بتون
دىنيانى يورىتكان، بتون جەھانغە كوچ بىرگان حضرت اللە نى قدر ماقتاۋلى
بولورغە كىرەك! . . .

اللەنىڭ چىكىسز قوتىنى كوز آلدغۇزغە كىترگۇز. آندىن صوك فەكرلە كىزكە، -
اللەغە اشانى، آكارغە چىن كوكلىدىن بىرلە تىرۇب نىچك ايتوب ياشامق مەكىن
اولسون؟ شولاي اوق حضرت حەققىڭ علمىنى، حەكمىنى اويلاساغۇز، آنىڭ مرحەمتى
توغرىسىدە تىرەن فەكر يورتسەگۇز، سىز يىزە اعتقادسىز ياشاۋ مەكىن اولما دىغۇنە اوز
اوزگۇدىن اشانسىز. سىز اكر دىنيانىڭ ايكى عالمى، ايكى ايزگوسى، ايكى عقللىسى
ھاملى ايكى يوغارى درجە دەگى بىر كشىسى بولساغۇزدە، اللەنىڭ الوغلى

قارشىدە دريادن بىر تامچىمىدە بولالمازسىز. اللەنىڭ دىنپاشىدە توروبىدە اوزىڭە تايانوب اش قىلو احمقلىقتىن باشقىدە بىراش توغلىرى. اول قادر حقدىن باشقىدە بىزعاىز بىدەلر، نى باشقارا آلابىز؟ ھىچ. بىز آنىڭ ياردىمى آرقاسىدە تورابىز، آنىڭ بىيرگان كوچىنى استعمال ايتىدە بىز وبىتون بارلىغىزنى آكاردىن آغانىز. اول بىزنى يوقىدىن بار ايتىدىن، گەودە بىيرگان، گەودە بىزنى جان بىرلە زىننەلەگان؛ بىز ايزىگولك قىلساق آنىڭ ھىدايتى (كوندرووى) بىرلە قىيلا بىز، سويلەشسەك آنىڭ ياردىمى بىرلە سويلەيىز بىزنى بودىياغە خواجە ايتىدىن، بىزنى صاقلانغان مەرھىملى اللەنىڭ رحىمى توغلىمى بىزنى دىنياغە كىترگان، صاقلانغان بىر اللە بولالمازسىز؛ آنى تانىماغان، آنىڭ الوغلى قارشىدە باش ابيودىن تارتىدىن آدم نى قدر بوزوق بولورغە كىرەك! بىز اللەنىڭ بىدەلرى بولساق، دىنيا و آخرتدە رحىمى ايتوچى يالغىز بىر اللە اوزىگە بولسە، ھىر بىر صولووبىزدە آنىڭ چىكىسىز نىعمەتلىرىنە غرق بولساق، اللەدىن باشقىدە كىمىن ياردىم صورارغە كىرەك؟ اللەنىڭ كىلىك رحىمىنى آلىق دىسەك، بىز آنىدىن باشقىدە ھىچ كىمىن ياردىم صوراماسقىدە، آنىدىن باشقىدە ھىچ كىمگە عىبادت قىلماستىدە، آنىدىن باشقىدە ھىچ بىر الوغ ذاتى تانىماستىدە تىيشلى. بو ايسە بىزنىڭ وظىفە، زمون بىر چىمىزدىر. دۇرست، دىنيادە ياوزلىقنىڭ چىگىنە چىقان، اللەغە اشانماغان كىشىلردە كون كورەلر. اول مەرھىملى اللە آدم بالاسىنە بودىنيادىن آيرولغانغە قدر رحىم قىيلا، ھىچ بىر كىشىنى تاشلامى. آنىڭ قوياشى ايمانلى بىرلە ايمانسىزغە بىر تىگىز ياقىتى بىرە، آنىڭ يىغورى ايزىگو بىرلە ايكى ناچار توغرى بولدىن چىقان كىشىلرگە دە، رحىم كىترە. اول بىرە، بىرە - چونكى بىرۇ آنىڭ الوغلىغىنە لائق بىر صىفت. عىجب توغلىمى؟ آدم بالاسى اللەنىڭ بىيرگان كوچىنى استعمال ايتىدە، آنىڭ رىزقىنى آشى، آنىڭ بىيرگان عقلىدىن فائىدەلەنە و چىكىسىز نىعمەتلىرىنە غرق بولادە، اللەنى انكار ايتىدە كىلىك ايكى قىيامت بىر بوزوقلىقىغە توشە. جىناپ حق موندى كىشىلر حىقتىدە:

«شولاي اوق آدم بىزنىڭ آنى شىھوتىدىن ياراتقان بىزنى اويلايمى؟ موندە اول شىھوتىدىن ياراتلوب سويلەرگە كوچى يىتەرلىك بولغاچ قارشى بىر بىخىلە شوچى بولدى. اول، اوزىنىڭ ياراتلىشىنى اوتوتوب، بىزگە بىخىلە قىيلا؛» چىروب بىتكان سويلەكلرنى كىم توغرىسون؟» دى (۱).

(۱) اولم یر الانسان انا خلقناه من نطفة فاذا هو خصيم

یغه شول اوق آدم بالاسی « یارب! مین سینک چیکسز نعمتکره شکرانه قیلام» دیب کونده بر مرتبه الله سینه قایتا بلی . بر آدمک طوزان قدر ایز گولگینی عمر بویینه یاد ایتکان غافل آدم بالاسی، بتون طور مشی، یارانلشی، دولتی، عقلی، جانی، سلامتلیگی الله دن بولا تور و بک کونک بر مرتبه گفته ده آنک عظمتی قارشنده سجده قیلودن قاچا .

الله بیره، رحمت قیلا، قزغانا. ناینکه، بیر اوستونده آنک الوغلیغینی کوروب، آکارغه چن کوکلندن سجده قیلغان بر آدم توگاننگانگه قدر اول اوزینک کیلک رحمتینی کیسه یه چکدر .

بز ایندی آدمک اچکی یاغینه قاریق . آدمه گی جان کبک الله نک ایلی الوغ بر بوله گینی تاشا ایتیک . آدمک گاوده سی دنیاده وقتنی اعتقاد سزده یاشاسه یاشی، لکن آنک جانی (روحی) الله غه اعتقاد ایتمی توروب آله کیته آلمی . اگرده بز صاف، کشیلکی، سؤیکلی، عقللی بولوق دیسه ک، حکیم رحمتلی الله غه اشانورغه کیره ک . مه نگیلک بختنی (سعادتنی) اول و آخری بولماغان الله دن باشقه کم بیره آلسون؟ بز اوز بزنگ کیچیلک و خطالربزنگ یارلقانورینی چیکسز شفقتلی رب العالمیندن صورامالی، شوندی الله که، اول آدمه چیکسز خیر خواهلق و شفقت یاراتقان. آدم بالاسینی قارانغیلوق، نادانلق، فسق و فساد اچنن تارتوب چغارغان نرسه بولسه اولده الله غه اعتقاد اولمش و اولاقچدر . اوزغان بابالربزنی یولغه صالحان، دنیانی بر جنت حالینه کیترگان، آدمگه شفقت مهر بانلق کبی طویغیلر بیرگان، آلارنی بیر یوزینک خواجہ سی (خلیفه) قیلغان الله غه سجده قیلو، اکار دنگنه یاردم صوراو، هر بر ایدلرگه ایرشوده آنی یول باشچی قیلو، حاصل بتون جان تن برله آکارغه بیرلو، هر بر یوزوقلقلردن آکارغه صغنون نیندی انصاف اییه سی باش تارتا آلور ایکان؟ بزا گرتگری حضر تلمرینه تابشرلوب هر بر اشرلربزنی فکرلربزنی آکارغه سؤیلهب آنلن یاردم صوراساق، هر بر قزالردن امین و دنیانک ایلی بیوک ملتلمن بولاچاقبرک، مونی جناب حق قرآن کریمده:

« وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ، قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ

« میندن صور اغز، مین دعالغزنی قبول ایتکوجیمین » (۱) دیب بیان ایتته. بوسویله نگانلر اوزغانه نیچک بر حقیقت بولسه لر، ثلی همانه ایلك بیدرک حقیقت همه حقیقت بولاچقلردر. بو وقتقه قدر دنیاده آدملرنک قیلغان ایزگولکری، خیراتی همه سیده آز می کوبی بر اللهغه اشانو آرقاسنده غنه بولغان. آدم هر وقت بر ایزگو اشنی اشلهونی نیت ایتسه، یا که چن چندان اوق اشلهسه، اول آنی بارلق عادل مرهمتلی بر اللهغه اشانو آرقاسنده غنه اشلی. آدم توغر یلغنی ایزگولکنی سویه، یارانا آندن آیرولاسی کیلمی - چونکه، الله تعالی آنی (آدمنی) حقیقت، طوغریلق اوزهریه یورور اوچون خلق ایتکان: آدمده بولغان صایغنه اعتقادده، اشکه کیلگاج، حضرت حقنک بوقانونی کوزگه چالنا؛ اللهغه آنک قانونینه بولغان تیرن اعتقادده ایسه، بو بیگره کده آچق کورنوب تورا؛ برکشی نی قدر طوغریلقنی سویسه، حقیقتدن آیرولماسه، اول شول قدر ایزگو اللهغه یاقن آدم بولا. قسقه سنغده ئه ییتکانده: بز الله دن باشقه هیچ بر اش بولدا آلیمبیز. - اول قادر حقنغه اشانو تابشرلو برله بزهر نرسه نی باشقارا آلابز. اعتقادسز آدم، نی قدر الوغ بولقلی کشی بولسون، اول طوغری مستقیم آدم توگل. بر آدمنک جان وگه وده سی الله نقی بولا توروبده، مین تله سه م نی اشلیم دیسه؛ - بر آدمنی الله تعالی مکلرچه گناهلردن قضالردن صاقلی توروبده، مین اوزنی اوزم تربیه قیلام دیسه؛ - بر آدمنک بتون کوچی، عقلی، الله دن کیلگان بولا توروبده مینم ایزگولکر م بیک کوب مین هر وقت یاردم قیلام دیب ماصایسه؛ - بر آدمنک جانی طورمشی بتون بولغانی الله دن بولا نوروبده، مین الله دن باشقعه اش قیلا آلام دیسه، موندی آدمنی نیچک ایتوب مستقیم (طوغری آدم) دیب آتارغه کیرهک؟ مستقیم! اول بتونلی باشندن آیاغینه بالغش؛ اول بالغانغه اشانا، وبتون عمرینی شول بالغان برله اوزدرا؛ اول شوکار کوره مستقیم بولاسکار؛ خطا بالغش ئزسز بریول برله کیتوب، هر توری بالغشله ارغه توشه وایک صوکنده هلاک بولا. حضرت حق مونی شول بولک بیان ایتته:

« الله یولندن چغوب ایمان کیتورمه گان کسه لرنک عملرینی الله یوقنغه چغارادر. ایمان کیتوب ایزگو عملر قیلغان، محمد علیه السلامگه ایندرلگان نرسه گه اشانغان (محمد صلعم) گه ایندرلگان دین ایسه حق دیندر) کسه لرنک حالرینی الله

مەن كوربالالرنىڭ آراسىدىن بىرىسى چىغوب: «يوق مېن اشلەرگە نە مېم، بوباي مېنى يوقغە اشكە قوشا. نىك اول مېنى اشسز نىسز توشەگەدە ياتقان كويىنچەگنە تىرىيە ايتىمى؟ نىك اول مىڭا نە گانچە يوررگە، تورلى بوزوقلىقلار قىلورغە ايرىك بىرمى؟ نى اوچون اول مېنى بىر رامكا اچىدە صاقلى؟ مېن حر كىشى، مېن نەسەم نى قىلام، باي مىڭا ھېچ ايز گولك قىلغانى يوق، مېن نى تابسامدە اوز خىدمەتم اوز كوچم ايلە تابام» دېسە، سز بوكشى حقنە نى ئىتورىد كىز؟ معلوم باي: «اعتقادىز، نىمەننىڭ قىدرىنى بىلمەس، ايدى ايز گولكنىڭ قىدرىنى بىلمەسنىڭ ايكان، بار كىت اوز يولكە، نەسەك نى اشلە!» دىرايدى توگلى؟ مۇنە بىز نەقى شول خلىق آراسىدىن آيرىلوب چىققان بركشى توسلى ھىر كون اللەغە قارشى كىلەبىز، آننىڭ بىورقارن طومىبىز، آننىڭ چىكسز رحىمتىدىن فائىدەلەنە بىلمەبىز، دىن بىزنىڭ طىغان نرسەلرنىدىن طىشقە چىغابىز، مال و كۇچىزنى يوق بار نرسەلەرگە صرف ايتەبىز، اللەنىڭ نىمەتلىرىدىن لائىقچە فائىدەلەنە آلمەبىز، آ كىرغە شكرانە قىلورنى اونوتابىز، آننىڭ عىظمتى، الوغلى، بىوكلىگى، مرھىمى قارشىدە، تىز چوگودن باش تارتابىز، اوز بىزنى ھىر نرسەگە مقتدر دىب بىلوب اوستوبىزدن بىر قاراب توروچى بار دىب اشانوب بىتكرە آلمەبىز تورلى بوزوقلىقلارنى ھىچ چىرقانمەسدىن اشلى بىرەبىز، - آزغە نرسە بىلسىك ياكە آزغە بايساق ھىچ اويالمايدىن ماقتانابىز تىكرەلەنەبىز، آننىڭ اللەدىن بىزگە بولغان بىر بولەك ايكانىنى اول قادر حق نەسە، آلازنىڭ بىر كون اچىدە بىزنىڭ قولبىزدىن اچقان سىنى اويلايدە قارايمىز، اوز بىزنىڭ عالمىدە بىر طوزانغە ايكانىزنى ايسەرگەدە كىترەيمىز، - تىلمىز، عقلمىز، مالىمىز، گاودەمىز، فكرىمىز، علمىمىز ايلە آدم بالالرىنە اللەنىڭ بىفەلرىنە ظلم ايتودن بىر ساعت آينەيمىز. حاصلى بىزنى سلامت تازا، عقللى بىتون بىر اوستوننىڭ خواجهسى (خلىفەسى) بىتون طىبىعتنىڭ ماكى مەدىرى قىلغان اللەغە صادق بىندە، ھىدە بىر اوستونىدە عدالت حقان نىتكرە خىدمەت ايتوب، شوشى بىزگە بىرلىگان كۇچ و طىبىعتنى اشلەتوب، بىر اوستوننىڭ طوغرى، اشلىكى طىنچ خواجهلرى بولورنى كوئىل بىرگە كرتوبىدە چىقارمىبىز.

مۇنە شوشى قدر غافل، مۇتەبەر آدم بالالرىنە شولايىدە اللە تعالى قول سىلكمى، تاشلامى، صبر ايتە، توزە، چىدى. اول ھامانە رحىمت ايتە، ياردىم ايتە، نىچىك گنە بولسەدە آدم بالالرىنە طوغرى يولنى باقتىرتوب كورسەتە. سىزدىن يادە نى قدر شەكى، ناچار، بوزوق، اشىدىن چىققان كىشىگە كوز سالساغىز، اول ھامانە ياخشىلىقنى ماقتار، اوزىنىڭ اشلەگان بوزوقلىقلارنى اوچون اوكنور قاىغىر، مۇنە بو آندە بولغان ياخود

جناب حقنك آكارغه بيرگان هدايت چاتقسيدر. بر آدم دنياده وقتنى الله نك
بيرگان تعمتلرينى ايسينه كيتروب توبه قيلسه، آكارغه رحمت قپولرى آچيلا، اول
اوزينك بوزوق وقتده كوره آلماعان نرسه لرنى كوره، اول بيوك الله غه بويصنودن
آبروم برلنت طؤيا باشلى، وبتون اشلرنده برثبات و متانت كورنه، ئلله نيتكان
سرلى بر قوت آنى ياقتيلقغه اوسترى، فحش آزغنلقده نابولماعان برچان طنچلغى
سيزه باشلى. مونه بو الله نك آدم بالالرينى طوغريلقغه كوندرو يولى. الله اوزينه
باش ايگانلرنى هيچ وقت كيرى قاقمى. آنك رحمتى ايس كيتكچ درجه ده كيگ
بولوب، عقللى فكر ايهسى بولغانلرا وچون دنياده هدايت يولى آچيقدر. الله تعالى
هدايت يولن كورسه ته توروب، هدايتنك بتون سببلرن بيره توروب ده الله غه
اينانماعان چن چندان آكارغه بيرلهمگان كشينك يالغش بوزوق قارانغى يولدن
كيتوينى سويلهپ توررغده يارامى.

عزيز قرد اشار! الله غه اعتقاد قيلو، هر اشكنى آكارغه تابشرو، نيگنه، اشله سه كنه
آنك اسينه آنك رضالغينى كوزه توب اشله و، بارچه اشركده آنى يول باشچى قيلوب
آكار دنغنه ياردم صوراو آدم بالاسنده غى اختيار، ايرك، حرلكنى تارتوب آلو
ديب اويلاماغز. الله تعالى آدم بالاسينى دنياغه كيتروب بالغ بولوبرله آنى عقل
برله زينتلى. مونه شول وقت، آدم بالاسى ايكى بولچاتنده اوتورا. اول شول يوللرنك
تله سه قايسى برله كيته رگه ايركلى. آنك برسى الله نك قويغان اوگره تكان قانونلرى
برله ياقترتلغان. آنده آدم اوزى اوچون آداشدرمى تورغان، طوغرى، ناقر،
ياقترتلغان، كيگ بريول تابا. آنده آدم اوزى اوچون توزولوب قويلغان سعادت
بخت قانونلرى اچند، يورى. آنده غى قانونلر نيره ن بلملى ذات پاك حضرت
حكيم طرفندن اشله نگان. آنده الله دن باشقه هيچ كمن قورقلمى. آنده يالغز
اعتقاد حكم سوره وهر بر كشى برطنچلىق براميد اچنده يورى. آنده وحشت توكل
انسانيت حكم سوره. ايگ حراشاچلى، بولدقلى، باطر، انسانيتلى كشيرل شول بيرده
بيقتشه لر. اول يول ايسه دنيا ياراتلغاندن بيرلى ماقتالا، وهر بر كشى اول يوللغى
كشيرلرنى ماقتى. آلارشيكلى اوك بولورغه طرشا. طنچ برحكومته توررغه كم قزقياس
ديسر؟ امنيتلى، اشانچلى بر بيرده بولودن قايسى بيز لنت آلماس ديب اويليمسز؟
شولاي بولسه، «قانونغه (شوندى قانونكه، اول بارلق آدمك ايكى جهانده غى راحتينى
گفه كوزه ته) اطاعت ايتو اوزى كشيد، گى حريتنى آلو» ديب نيزدى عقل ايهسى
نه يته آلور ايكان؟! ...

ایکنچی بول ایسه قارانغی، چوقرلی، قورقنچ برصوقماقسن عبارت. آدم بالاسی شول ایکی یولنڭ ایستسه، قایسیسینه کره آلا. الله تعالی آنی کوچلهب کرتمی. چونکه اول آدمگه ایکی یولنڭ نلهسه قایسیسنی صایلار اوچون بیتهرلك عقل قَوْت بمرگان اسلامیتده آدم ایلك عالی ایلك یوغاری درجه ده گی بر مخلوق حساب ایتهله. جناب حق آدم بالالرینی بیر یوزینڭ خلیفه سی (خواجہ سی) قیلغان، اول آدمنی شول قدر حرمتله گانکه؛ حیوان، یرتقچ، ییل، اوت، بو (بخار)، ایلیکتریکنی آنڭ قولیفه تابشرغان و بونرسه لرنی آدمگه دنیا ترک لگنده خدمتچی ایتمکن. آدم بیر یوزیندن نله گانچه فائزله نه، تله گان قدر اوزینڭ کیرهک یاراغی اوچون فکرینی یورته آلا. الله نڭ قانونلری، دینی بزنی بونرسه لردن هیچده طیمی. فکرله و جهتمدن تاربر رامکا اچینه ده قویمی. آنڭ پیغمبری:

« سز دنیا اشراگزی میندن آرتقراق بله سز (۱) » دی : آدمدن ایسته نلگان نرسه : بارلق آدم بولورغه طرشوچیلق غنه. دین قارشنڭ شه کیلک حساب ایتمگان نرسه ده بارلق : آدم بولماوچیلق دن عبارت . یعنی ؛ آدم بولورغه طرشوچیه یرتقچ جانوار بولورغه طرشو، یا که یرتقچلر اشین اشله و دیننڭ طیغان نرسه سیدر دین آدم بالاسینی یرتقچ بولودن طیا ، اول جهتمدن دین آدمنی تمام کیرته لهب امکا راجینه طغوب قویا .

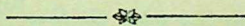
طوغری آدم بولوچیلق قرآن کریمه یتله گانچه بیر یوزینڭ صادق خلیفه سی بولورغه مستعد بولوچیلقدیر. صافی حقیقی اعتقاد ایسه ایلك طوغری یولدن خلیفه لکگه آلوب چغا تورغان بر بیته کچیدر، اعتقاد برله طورو، الله غه اشانو آدم بالاسینه بارلق آدم بالاسینه غنه مخصوص بولغان ایلك قیمتلی بر بوله کدر. نرسه لر اعتقاسز یاشی آلالر؟ آغاچلر، اوله نلر، ئوسملکر، یرتقچلر، حیوانلار اعتقاسزده تورالر، ئوسه لر. شونڭ اوچونک آلا رده آله کیتوبرچیکسن آرتوبولمی. بز، عقل اییه لری، مدنگیلک جانغه مالک کشیلرگنه اعتقاد برله ئوسه بز، تربیه له نه بز، ایلك توبهن درجه لردن ایلك یوغاری مرتبه لرگه آشا آلابز. الله نڭ بزنی حق یولغه اونده وی، اعتقادغه چاقرووی هدایتکه دیمله وی بزینڭ اوچون ایلك الوغ بر شرف، بتمهس توگانمهس بر نعمتدرکه، — اول قادر حق کمال رحمتندن بزنی اوزینه صادق، سؤیکلی آدم بولورغه چاقرا. بز بیر اوستونده طبیعت قولنده

(۱) انتم اعلم بأمور دنیاکم.

اوينچاق بولوب قالاسى بربخلوق توگلمى؟ بىك درست . لىكن الله تعالى بىزنى اوزىن سۇيەرلك، دىياني بىزىن ياشارلق، دىياده ايزگو خىمىتملىر قالدىرلىق رەوشدە خلق ايتىكان. شولاي بولسە، بىز اوز بىزنىڭ خواجه بىزنى تانىمى توروب نى اش باشقارا آلور بىز؟ آنىڭ قارشىمىدە تىزچوگوب دعا قىلمى توروب نىمىدى لىت تابار بىز؟ بىتون آدملىرى بىر الله غە اىعتقاد باغلاب، بىرلىككە دىياني تونۇتورگە بىرلەپچە، دىياني نىچىك آدملىرى تورلىق بىر بىر يىسى آلور بىز؟

عزىر قىرداشلار! بىز بىر آغزىن الله غە بولغان اىعتقاد بىز بىرلە شادلانورغە، آنىن قوت صورارغە، و دىياده سۇيوكلى، پاك طوغرى بىر آدم بولورغە طر شور اوچون وقت بىتمىدى. الله نىڭ بىر يوزىمە ايتىرگان قرآنىمە يابشوب اوز بىزنى بىرتىنچىلغە توشودن صافلانور زماىلردە كىلدى، حضرت حىقنىڭ بىرگان عقلىنى اىستىمال ايتوب طورمشىزنى و بىتون دىياني تونۇتور اوچون ھىچ بىر نرسە بىرلە چىكلەنمەگان فىكر بىزنى يورتورگە دە فرصت ايرىشىدى. الله دىنغە ياردىم صوراب بىتون طولى اىعتقاد بىرلە آغە باصو، بوز و قىلقلرنى قروب سىرورب توگو يولىنى اوگرەتكەن جناب حىقنىڭ كىتابىمە كوكن بىر يوزىمە ايتىدى.

الله تبارك و تعالى حضرتلىرى اوزىنىڭ كىلىك رحمتى آرقاسىدە كوئىللىرى بىزنى ايمان، يورەكلرى بىزنى حىق بىرلە طوتوروب اىسلامىت اوزرە يورونى نصىب ايتسە ايتىدى.

وعظ ب

ابراهيم يغمبر نك اعتقادی .

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَسْنَمًا مَا آلِهَةٌ أَنَّىٰ أَرِيكَ
 وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦﴾ وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿١٧﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا
 قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْآفَلِينَ ﴿١٨﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا
 قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَأِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ
 الضَّالِّينَ ﴿١٩﴾ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا
 أَفَلَتْ قَالَ يَقَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَشْرِكُونَ ﴿٢٠﴾ إِنِّي وَجْهَتُ وَجْهِي
 لِلدِّينِ فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٢١﴾
 وَجَاهَهُ قَوْمَهُ قَالَ اتَّحَاجُونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْتَنِي وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ
 بِهِ إِلَّا أَن يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢﴾
 وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ مَا لَمْ
 يَنْزِلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَآيَ الْفَرِيقِينَ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ
 تَعْلَمُونَ ﴿٢٣﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُم

حضرت ابراهيم حقنى تابقاچمن خلقينه خطابا :

«مين يوزمنى سزنىك باطل اعتقادغز دن چه ورب يير و كوكلرنى ياراتقان براللهغه يونالدرهم ، مين اللهغه شرك قاتوچيلردن توكلمن» ديدى .

ابراهيمنىك موندى صاف اعتقادى ، يوزلرچه يللردن بيرلى بوزولوب كيلگان خلقنىك فكرىنه بتونلهى آرقلى توشديگندن ، آلا ر ابراهيم برله بئله شه (آكارغه بارماق جانى) باشلاديلر . حضرت ابراهيم آلا رغه جوانده : «سزمنى حق يولغه كوندرگان حضرت الله حقنده مى بئله شه كچى بولاسز؟ چيكسز درجه ده كياش علملى الله حضرتلرى ميكا بر ضرر ايرشدر و نى تله مه گان مدتده ، مين سزنىك ته ريلر گز دن ، آلا رنىك ميكا نيندى ده بولسه بر ضرر ايرشدر و لر دن هيچده قور قىم . ته ريلر گزنىك فائده و ضررغه كوچلرى ييتمه دگىنى برده مى او يلا مىسز؟ سز هيچ بر دليلىسز نيسز قورى آتا آنالر غزغه غنه اييه روب اللهغه شرك قاتودن قور قما دغز خالده ، مين اللهنىك برو بار لغينه دليللر برله ايمان كيتره تور و بده ، سزنىك اللهغه شريك قيلغان نرسه لريگز (ته ريلر گز) دنمى قور قىم؟» ديدى . مونه شولاي بولسه بو ايكي جماعتنىك (الله نى راستلا وچيلر برله اللهغه شرك قاتوچيلرنىك) قايسىسى امير كه (قور قما سقه تيش) بولورغه كيره ك ، كاشكه سز مونى بولسه ايدگز؟ ايمان كيترو بده ايمانلر نى ظلم برله بلچر اتماغان كشيلىر ، آلا ر امين هم ده توغرى يولغه كونلمشلردر . بزنىك ابراهيمغه قومىنى هدايتكه كيترو را و چون بيرگان دليلمز شوشندى بولدى . بز تله دگمز كسه نىك درجه سىنى كوتره مز ، ر بلىك درجه لرنى كوتار و ده حكمت هم علم اييه سيدر .

«قرآن كريم»

بوگون مين سزگه قرآن كريمه بر نيچه بيرلرده ذكر ايتلگان ابراهيم عليه السلام توغرى سنه سويله مه كچى بولام . بو بيوك بيغه برلر قرآن كريمه بزگه عبرت اوچون سويله نگانلر اگرده بو بيغه برلر بزگه باشقه اولر لرينه بر تورلى خلق بولسه لرا يدى؟ بزگه مثال عبرت بولا آلماس ايديار ، تيك آلا ر نه ق بزنىك شيكلى او ك بولغانلر ، آلا رده بزده گى شيكلى او ك هر وقت بوز و قلاغه ديملى تورغان ، كشيلىككن چزاروب

بىر تەچلىقە توشۇرە تورغان، آشۇ، اچۇ، كىيىنۇ، ياصانو، ايرنو، قورقاقلىق، دىياغە بىرلۇ
 ومىن مىنلىك گە اوستىرى تورغان نفس بولغان - ماصلى آلار بو جەتدىن تاماا بىزگە
 اوشاغانلر، بوخصوصە بىزنىڭ بىرلە مۇشۇر ك بولغانلر . شونىڭ اوچوندە قرآن كرېم
 پىغەمبىرلر حقىقە :

آلارغە (اوزلرىنىڭ قوملرىدە) پىغەمبىرلرى: «بىز نەق سىزنىڭ شىكلى اوڭ آدمىز»
 دىب ئە تىدىلر (۱) . « دى .

شولاي ارقى آلار دە، تمام بىزدە گى كىك، حرىت، جسارت، عقللى لىقە تابا ايلتە
 تورغان بىر سىرلى وجدان اسمندە گى طبيعت بولغان : اللہ تعالى بوگونگى كوندە
 بىزگە نىچىك وجدان بىز ارقىلى توغرى يولغە كىرگە، يەشەرن صورتە ياردم ايتسە ،
 آلارغە دە هر وقت توغرى يولنى، حقىنى ياقى ايتوب كورسەتكەن و وجدانلرى ارقىلى،
 «بوتوغرى؛ مولى اشله، صاف قلبىلى حركىش بولورغە طرش؛ برخطا؛ مولى اشله،
 قارانغىلىق، ناچار فكرلردن، ئەشەكى اعتقادلردن واز كىچ» كىك عالى ، نەس ،
 بىوك فكرلرنى آڭلاتقان ىنى: طوغرى يولغە ھىدايت ايتكەن . ھىدايت-توغرى يولغە
 كىونلۇ، البتە بارلىق اعتقاد بىرلە اللہ غە اشانو، آنىڭ قانۇنلرىنى لائىقى
 و جەھلە آڭلاب عمل قىلو ارقاسندە غنە بولا . شونىڭ اوچون جىناپ حق آدم بالالارىدە
 ايدىڭ اۋل ھىر نەسەدن ئىلك اوزىنى تانوتا، و اوزىنى تانتورلىق نەسەلرنى اول
 آدمنىڭ ھىر طرفىدە قويغان، و اوزىن تانورغە بىتەرلىك عقلنى آدم بالاسىدە ھىبە ايتكەن .
 مۇنە حضرت ابراھىم شول اوزىدە بىرلىكەن عقلنى استعمال ايتو ارقاسندە يولوزلر ،
 آيلر ، قوياشلرنى تىكشە تىكشە «اللہ نىڭ بىر بارلىغى» كىك بىوك بر حقىقتە باروب
 ايرشدى .

كورەسز، حضرت ابراھىم آيدىڭ بايغانىنى كورگاچ اوزىگە توغرى يولغە
 كىونلە آلماسىنى بلە، اوز عقلى اوز طرش و ويغە چن، حقىقى، ھىر وقت ياردم ايتوب
 تورغان اللہ نى تابا آلماسىدە اشانا . «مىنى تىرىدە ايتكۇچى تىگرى اوزى حق يولغە
 كىوندرەسە، بوزوق كشىلردن بولوب قالورەن» دىب اللہ غە يالغا يالوارا
 باشلى، آنىن ياردم سوزى، و اوزىنىڭ عقلى بىتشمە گەنلىكىنى اقرار ايتە . لىكن اول
 يورەكلى حكىم ھىماندە عىزاثرى كورسەتمى، اول باطرلرغە لائىق بىر يورەكلىك بىرلە
 طبيعت اچىدىن اللہ نى ئىزلى، فكرىنىڭ خىطالرىنى تابو آڭارغە گە وشەكلىك توگىل

(۱) قالت لهم رسالهم ان نحن الا بشر مثلكم . سورة ابراھىم ۱۳ .

كېرىسنىچە غېرىتكەنە بېرەبارا . اول اللہ غە تىركل ايتىكان ، اوزىنە اوزى اشانغان ، آچق پاك كوكل برله اوزىنى يوقىن بارايتىكان اللھسىمنى تابماقچى بولا ، هېچ وقت بوزوق اعتقاد خطا بىر فېكر اوستونىدە ، آتاي بابايلار شولاي اشانوب قالغانلر مېندە اشانېم دىب تارىر رامكا اچىدە قىلۇب قالاسى كېلمى . اول اللھىدىن ھىدايت صوراب دعا قىلا ؛ لىكن اللھ تەئالى آشقىمى . آنىك وجدانى آرقىلى آكارغە طرشرغە قوشا . مونە اول قوياشنى كورە ، لىكن آنىك بايغىناينى كورۇب «يوق بوقرارسىز نرسە ، بونى قدر زور فائىدى نرسە بولسە دە ، مېنىن آرتىق اشى يوق ، مېنىم كېك عقللى بىر مخلوق ، مونىدى بايى تورغان نرسە گە سېدە قىلورغ يارىمى سونىك؟ دىب اول فېكرىندە دۈنە . لىكن مونىك سونىدە ايدىدى اول چىن حق بولغان بىر فېكر گە باروب ايرىش ، وبوالغ بىر مظفريت سونىدە «أى خلق! مېن سىزنىك تەرىلر كىزدن بېزەم» دىب قەقرا . كورەسىز ، حقيقت آرتىدىن يورىگان حضرت ابراهيم حاضر ياگانا بتون اعتقاد آرقاسىدە بتونلى آلماشنا . اعتقاد آكارغە يورەك بېرە ، آنىك قىلبىنە جسارت كرتە . اول حقنى هېچ كىدىن قورقمېچە بتون مشركلر آراسىدىن چغوب آچق صورىدە سوبلە رگە كرشە .

قوى آكارغە قارشى كېلە باشلى ، آلازنىك نەصب اوتلىرى قابارا نېچە يوزىللىردىن بېرلى اللہ غە شىرك قاتوب بوزولغان خلق عقللى ، بولدى قىلى ، غېرتىلى آدم بولورغە طرشقان ابراهيم عليه السلام نىك حق سوزلىرىنە ھىجوم ايتەر گە كرشە لىر . اوزلىرى آراسىدا اوسكان فقير بىر عائلە اچىدىن چىققان بوالوغ ذاتىك ھىكمەتلى سوزلىرىنى آلا رطىكلىسىلرى كېلمى ، ھىر بىر الوغ كىش بايلردىن تورە لىر دىنگەنە يېتىشە دىب يورىگان مېكېر ھىم غافللىرىك طاش يورەكلرى ، آنىك قوتلى دىللىر گە بنا قىلغان سوزلىرىنە دە باش ايمىلر . حضرت حق قرآن كرىمىدە بو واقىعەنى شول يولە آكلاتا :

«بن ابراهيمنىك پىغمبىرك ھىم حق بولغە كونلو گە اھل ايكانى بىلدىن آكارغە توغرى يولنى كورسە تىك . ابراهيم اوزىنىك آتاسى ھىم خلىقتىن «بوسز عبادت قىلا تورغان تەرىلر نرسە لىر سونىك آلا ر؟» دىب صورادى . آلا ر «بىزنىك آتالرىزدە شوشى نرسە لىر گە اولك عبادت قىلا بولغانلر . شونىك اوچون بىزدە آلا رنى الوغلىز» دىب جواب بىردىلر . ابراهيم «سىزنىك آتالرىغز دىلىسىز نىسىز بوزسە لىر گە عبادت قىلورلى برلە نىچىك آزغونلىقىدە كون ايتىكان بولسە لىر ، سىزدە آلا رغە ايىھروب آيرىم آچق (كورنوب تورغان) بىر بوزوقلىق اچىدە يورىسىز» دىدى .

آلار «سین بوسوزلرنی چندانمی سویلیسك، ئلله اوینا بقنا می ؟»
 ابراهیم «برده اوینا ب سویله میم. سز نك الله گز، ییرو کولارنی تربیه ایتکویچی
 همده بوتهریلرنی یوقدن بار ایتکان، هر نرسه گه کوچی ییتکویچی الله در. مونه مین
 سزیوق چاقده عبادت قیلا تورغان تهریلر گزنی بوزوب، آلار نك هیچ بر نرسه گه
 کوچلری ییتمه گانینی کورسه تورمن ئلی.» دیدی.

برکوننی خلق یوق چاقده ابراهیم تهریلر نك بارنده تور اقلاب بوزوب بتردی. بارلق
 آرالارنده غی زور تهرینیگنه، سوگنتن خاق باشقه بوتلرنی واتونی آتارغه صلستا
 سونلر اوچون، بوزمیچه قالدردی. خلق تهریلر بوزلغانینی کورگاچ: «بز نك اللهلر مرغه
 بواشنی کم قیلدی ایکان؟ آلایده موندی یاوز اشکه باطر چیلق قیلغان کشی اوزینی
 هلا کتکه سالغان ظالم کشی بولورغه کیرهك» دیب سویله ندیلر. مونه شول وقتنی
 آرالارندن قایسیلری: بز ابراهیم اسملی بریگنتنك تهریلرنی یامانلاب سویله دگینی ایشتکان
 ایدك، بواشنی معین شول اشله گاندر ئلی.» دیشیدیلر.

باشقه لری: «ابراهیمی مونده کوز آلدینه کیترگه کیرهك، آنك سویله نکان
 ایشتکان کشیلر تانوب شاهد بولورلر» ابراهیم علیه السلام نی کیترگاچ خلق: بز نك الله بزنی
 سینعی واتدك؟

ابراهیم: اگرده سویله شه تورغان بولسلر تهریلر نك اوزلریندن صوراب
 قاراغز، اشله سه مونه شوشی الوغ تهری اشله گان بولور.

تهریلر نك اوزلرینی واتوچی کیشیگه ضرر تیدره آلامدق لرنی همده آلارده
 اوزلرینی واتوچیغه قارشى توروراق ده کوچ بولماغانینی کورگان خلق عقللرینی باشلرینه
 جیناب: «یوق بولارنی واتقان کشی ظالم توگول، باکه آلارغه عبادت قیلاوچیلر خطا
 اش قیلالر» دیب بر بر سینی شلته لی باشلادیلر.

خلق ابراهیمغه قاراب: ای ابراهیم! سین بولار نك سویله شه
 آلامدق لرنی بله توروب، نیچك بز گه «آلاردن صوراغز اوزلری جواب بیررلر» دیب
 ئه تیه سك؟ ابراهیم: آلاى بولغاچ سز گه فائده ده ضرر ده ایرشدره آلاماغان نرسه-
 لر گه نی دیب عبادت قیلاسز؟ نیگه بر الله غه غنه عبادت قیلیمسز؟ بو اشگزنك قوت
 اوچقیچ بر قباحت اش ایکانینی برده می اویلامیسز.

کافر لر آبدراشوب حیران بولغان صوگنده بر سینه: هلاک بولغان الهلرنگ
 اوچلرینی آلور اوچون «ابراهیمی اوتده یاندررغه کیرهک» دیشدیله.
 مونه شول وقتده (ابراهیمی اوت اچنه تاشلاغاچ) بن: «ای اوت! صوونده
 ابراهیمغه قورقچسز (آگمارغه ضرر ایرشدرمی تورغان) بول! «دیک. آلا ر
 ابراهیمی هلاک ایتمه کچی بولدیلر، تیک بن آلا رغه ایرک بیرمه دک؛ بلکه حقغه قارشى
 کیگانلک لری اوچون اوزلرنگنه خور قیلدق (۱)

(۱) وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رِشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهٖ عَلِيمِينَ ﴿۱۰﴾ اذْ قَالَ
 لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عِشْفُونَ ﴿۱۱﴾ قَالُوا
 وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عِبَادِينَ ﴿۱۲﴾ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي
 ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿۱۳﴾ قَالُوا اجْمَعْنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ ﴿۱۴﴾ قَالَ
 بَلْ رَبِّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ
 ذَٰلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿۱۵﴾ وَتَا اللَّهُ لَا كُفْرَانَ لِعِبَادِهِ لَمَّا بَعَدَ أَنْ
 تَوَلَّوْا مَدْيَنَ ﴿۱۶﴾ فَجَعَلَهُمْ جُنُودًا لِّإِبْرَاهِيمَ لِيُؤَيِّدَ بِنُصْرَتِهِ الَّذِينَ
 قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَٰذَا بِالْهَيْتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۱۷﴾ قَالُوا سُبْحٰنَ فَتَىٰ
 يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ﴿۱۸﴾ قَالُوا فَاتُوا بِهٖ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ
 لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿۱۹﴾ قَالُوا أَنْتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِالْهَيْتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿۲۰﴾ قَالَ
 بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا فَسْءَلُوهُمْ أَنْ كَانُوا زَيْدًا مِّنْ قَبْلُ ﴿۲۱﴾ فَرْجَعُوا إِلَىٰ
 أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿۲۲﴾ ثُمَّ نَكَسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ

كوره سز حضرت ابراهيم حق يولنده مئاي كورلمه گان برباطرچيلىق (جسارت) كورسه ته، آلارنىڭ شريك، حسد، كينه بىرلە چرگان چارەلر يە تۈزەلسون اوچون طۈز سىمبە. جسارت نرسە؟ جسارت خلقنى ياخۇد مخلوقاتنى قزغانوب آلارده غى بوزوقلىقلىرىنى بىتروب طوغرى يولغە كرتورگە طرشو، طوغرىلىق حقيقت اوچون بتون جامىڭ تەنىڭ بىرلە بىرلەب خىدمت ايتو، آدم بالالرىنىڭ سعادىتى اوچون ھىچ نرسەدن قورقمىچە اجتمهتد ايتودر. مونە اعتقاد آرفاسىندە ابراهيم عليه السلامغە مۇسّر بولغان باطرق شوندى برباطرلىق ايدى. اول قارانغىلىق، وحشت، نادانلىق اچىنىڭلىق خلقنى اوزىنىڭ بىك كۈب تجربەلر صوكنىدە حاصل ايتكان حق فكرينە كرتە كچى بولدى. آكارغە اعتقاد بىرلە بىرگە خلقغە محبت، خلقنى قزغانو كىنى عالى فكلرلر كىلدى. اول اوزىنىڭ قومىنى بارلىق بىر اللەغە اعتقاد ايتدروب، دنياڭنىڭ اشلىكى فعال بالالرى يا صامقچى بولدى. اعتقادى كۈچ يىگان صايون اللە تعالى آكارده خىدمت فكلرىنى آرتدرا، آكارده غى قورقۇ كىك حيوانلىق غە مخصوص نرسەلرنى بتورە بارا ايدى.

حيوانلردە قاي وقتدە الوغ باطرچيلىق كورسەتەلر. بىر بىرتقچ يا كە صوغشچان آدمنىڭ جسارتى نرسە؟ اول اوزىنىڭ كۈچى بىرلە ماصايا، اول قاطى كوكلىلى وحشى بىر جانوار؛ اول قزغانودن توگل، بلكە اوصاللىقن صوغشا؛ اول بىوك بىر وظيفەنى اوتەو اوچون صوغشمى، بلكە اول صوغشنى سويە صوغشنى ياراتا، آنىڭ آچووى قىبارغان، اول شول آچووينى باصارلىقغە غىرتكە مالك توگل. اول شول آچودن اوزىنىڭ ضررلانغانن ياخۇد خلقنىڭ زىيان كورگانن بىلمى صوغشا بىرە. آنىڭ صوغشلىقن

علمت ما هؤلا ینطقون ﴿۵۰﴾ قال افتعبدون من دون الله مالا

ینفعکم شیاء ولا یضرکم اف لکم ولما تعبدون من دون الله

افلا تعقلون ﴿۵۱﴾ قالوا حریره وانصروا الهتکم ان کنتم فاعلین ﴿۵۲﴾

قلنا یانار کونی بردا وسلاما علی ابرهیم ﴿۵۳﴾ وارا دوا به کیدا

فجعلنهم الاخسرین ﴿۵۴﴾ سورة الانبیاء ﴿۵۵﴾

۵۸ — ۵۹ — ۶۰ — ۶۱ — ۶۲ — ۶۳ — ۶۴ — ۶۵ — ۶۶ — ۶۷ — ۶۸ — ۶۹ — ۷۰

خلق فائده كورو توگل، ضرر كوره لر، لکن حضرت ابراهيمك باطلغى، آنك
حربر عكر برله خلقنك آچووينه قارامیچه كوكرك كیروب قارشى تورووی؛ اوزقویمینی
هدایتكە کرتو، آلارنى باطل اعتقادلردن آرتو، آلارنك طورمشلرینی یاخشرتو،
آلارنى دنیا و آخرتده بختلی قیلو كبك اعتقاد اوزهرینه توزولسگان محکم ماقتاولی
برباطر چیلقدر. مونه اول ذات محترم خلقینه خطابا نرسه نهیت :

«بر اللہ غه غنه عبادت قیلوب، آشگا غه شرك قاتودن صاقلانغز. اگرده بلسه كز
بوسزنك اوچون یاخشیر اقدر. سز، نهده رزق ونهده باشقه چه بر فائده كیتره آلمی
تورغان یاغان تهریلرگه عبادت قیلوب اللہ دن باش تارتاسز. رزقغزنى بر اللہ دغنه
صوراب (چونكە آنلن باشقه سزگه هیچ بریاردم ایتوچی بولماس) آشگار غه غنه
عبادت قیلغز. واللہ غه بیرگان نعمتلری اوچون (آنك بیرگان كوچینی فائده لی ره وشده
فائده لی اشده استعمال ایتو برله) شكرانه قیلغز، كه (بركون كيلور) اول اللہ غه قایتارلش
بولور سز. (بناء علیه اللہ غه صاف قاب برله كرسز كوینچه قایتونی مقصد اقصی
ایتوب طوتغز (۱).»

ابراهيم عليه السلام قومینى اللہ غه غنه عبادت ایتەرگه، اول زمانده مشهور بولغان
تهریلرگه قربانلر چالوب، آلار دن یاردم صوراو كبك بوزوق اعتقادلردن دونەرگه،
اللہ نك رزقنى ازله رگه؛ یعنی طرشورغه اجتهاد ایتەرگه دنیا اوستونده یوروب
دنیا ده غی قانونلرنی كشف برله طبیعتنى اشله تورگه، اللہ نك بیرگان كوچ وگاوده سنلن
فائده له نورگه، هر بر بوزوقلقلرنی تاشلاب تقوی آدم بولو برله بیورا.
دوستلرم! ابراهيم عليه السلام نزله و طرشو آرقاسنده نیچك حقلقنى تابقان
بولسه، سزده فكر كزنى بر آز یورتسه كز، دنیا ده بیوك بر حقیقتكە ایرشرسز.

(۱) وَاِبْرَاهِيمَ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اَعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ
لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۱۰﴾ اِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا
وَ تَخْلُقُونَ افْكَارًا اِنَّ الَّذِيْنَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ
لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوْهُ وَاشْكُرُوْا لَهٗ اِلَيْهِ

دنياده آدم بالالرى هيچ وقت چن چندان اوزلرين سويگان، آلارنى بختلى ايتەرگه طرشتان كشيلىرى يارانمىلر. آدم بالالرىنه بركىشى نى قدر ضرر ايرشدر-ه، آلارنى خراب ايتسه، يقسه، دنيا و آخرتده خور ايتەرگه طرشسه، آلار كو برهك شول كشيلى يارانلر. آنك منافلق ربالرىنه آلدانوب خراب بولالر. شونك اوچون جناب حق «آدم ضعيف اولارهق خلق اولدى (۱)» دى. ابراهيم عليه السلامك قومي آنك حق سوزلرينه، آنك دنيا و آخرتده آلارنى بختلى ايده چك فكرلرينه ايبه رودن باش تارتدیلر، آكارغه تاما دشمان بولدىلر. آلار «ابراهيمنى اوتك ياندررغه كيرهك» ديدیلر.

لكن حضرت ابراهيم كى حق بر پيغمبر اوستونه آلمان بورچينى اوتهمى قالورمى؟ آندهغى اعتقاد كوكل صافلغى بولوب تورغانده، آندى بارماق يانولار آنى سويله و دن طيامى صوك؟ آنك يوره گينه تولغان خلقغه محبت خدمت كى على فكرلر بولوب تورغان مئده، اول هيچ قولمن يانودن پشودن قورقارمى؛ الله مينم ياردچم، مينم بودنياده بولغان اشم بارلق اوزيمه توشكان بورچنى اوته و گنه ديب اعتقاد اينكان بر آدمك قلبنه اوت، قورقو سالورمى؟

يوق دوستلرم! اوتدن، قولمن، سوزدن قورقغان كشيلىر آلار ايمانى ضعيف كشيلىر. مونه ابراهيم عليه السلام شولاي ايتوب اوت اچينه آندى. تيك قدرتلى الله آنى اوتدن قوتقاردى، بتون بر اعتقاد اوتنى يوق ايتدى، آنك كمنى سوندردى. عزيز قرداشلر! كوردن، ابراهيم عليه السلامكى اعتقاد عملگى اعتقاد ايدى. عملسز اعتقاد جانسز گاوده (لاشه) ايله برابردر. جانسز گاوده نيچك اش قيدا آلماسه، عملسز اعتقادده هيچ برفائده كيتره آلمى. جانسز اعتقادك علامتى نرسه؟ جانسز اعتقاد قورى سوزدن عبارت بولا، اعتقادنى اوزك قورال ايتوب طوتو، اشسز عملسز قورى تلمن مين اعتقادلى ديب اوز اوزكى آلداب يورو، كشيلىك باشندهغى الله غه اطاعت ايتو بوى صنودن باشقه بولغان اعتقاد. چن اعتقاد ايسه عملمن باشقه هيچ نابلمى.

عزيز قرداشلر! ايندى بزاو بزنى تيكشروب قارىق. چن اعتقاد چن ايمان قلمبزده بارمى؟ اگر بولسه، بز ايلى بختلى كشيلىر. بز الله غه اشانابز، مونده هيچ شك شبهه يوق. لکن بز چن چندان الله غه بيله بزى؟ كوكلمرگه الله

مېھتى اورنلاشقانمى؟ بىز آنى سويەبىزمى؟ آڭگارغە عبادت قىلغان وقتنى دىنيانى كۆڭلېزدن چىقارمايلا بىزمى؟ آنڭ قارشىدە تىزچوگۇدن لىنت تابامىزمى؟ اللە دىگەنچە، آنڭ بىزنى تىرىيە ايتۇچى ايكانى كۆڭلۈمگە كىرمى؟ قىسقەسىغىنە سىن انىڭلەردە بىر كارول بارىنە اشاناسڭ. اللە غەدە شوڭار اشانغان كېڭگە اشانىمىسڭمى؟ انىڭلەردە كارول بولسەدە بولماسەدە، حاصلى سىن آنڭ ياردىمىدىن باشقەدە دىيادە تورا سڭ، دىيادىن حضور تاباسڭ، آنڭ بولۇپ بولمايىنى بلو سىنڭ طورمىشكە ھېچ بىر اوزگارش ياصامى. اللە غە اشانۇڭدە شولاىغىنە توگلى؟ اگىردە بو درجەدە قالغان بولساڭ تىزىرەك توبە ايت، اعتقادڭڭ ضعيف ايكانچىلىگىنە اشان.

قاىغىلى آبتىراب قالغان وقىلرڭدە، سىن اللە نى ايسڭە توشۇروب ياردىم سورىسڭمى؟ سىن آنڭ بىيورغان نىرسە لىرىنى طوتارغە اوستۇگە آلاسڭمى؟ قاىچانە بولسە بوزوقلىق قىلورغە باشلانغاندە اللە نى اويلاپ شول بوزوقلىقتىن قايتقانڭ بارمى؟ اللە نڭ اوزگە دوست، سىنى اول ھىر وقت تىرىيە قىلغانىنى ايسە بىلىسڭمى؟ بىتون دىنيانى جھاننى كوز آلدۇا كىتروب، آنڭ چىكىسز قىدرتى قارشىدە ھىران بولۇپ قالغانڭ بارمى؟ بىتون اشلىرڭنى آنڭ رضالىقى اوچونمى اشلىسڭ؟ اگىر بولسە، سىن اللە غە چىن كۆڭلىڭدىن اشانغان، سىندەگى ايمان سىندەگى اعتقادچىكىسز ھىكم نىگىزگە بنا قىلىنغان.

اللە ياشىرن و آشكارە اشلەنگان اشلىرنى بلە، آلارنڭ بارىنىدە آدمنى مسئول طوتا، ھىر بىر وقت ھېچ طوقتاماسدىن رحىمتنى ياغىروب تورا، شول رحىمتنى آدم بالاسى تەسە ياخشىلىقە تەسە يازىلقە استعمال ايتە آلا؛ اول قادر حق كىشىنى بالالىقتىن - يىگىلكگە، يىگىلكدىن - قارىلقە، قارىلقىدىن - قىبرگە، قىبرىدىن - مەنگىلك يورتقە ايلتە، آلارنڭ ھىر بىرىدە آدم آنڭ تىرىيەسى، آنڭ قاراوى، آنڭ آصراوى بىرلەگنە ياشى دىب اعتقاد ايلك يوغارى درجەدەگى اعتقاد. بو اعتقادغە ايرشە آلغان كىشى «حقيقى مسلمان» ياخۇد «حقيقى آدم» يا كە «بىر يوزىنڭ خلىفەسى بولورغە مستعد» بىر كىشىدۇر. موزە بو كىشى عمل ايتە، بو كىشى دىن نڭ ھىر بىر املرىنە، باش ايبە، موزە بو كىشى دىنيا و آخىرتىدە بىختلى آدم، يەنە بو كىشى اللە نڭ ايلك ياقىن دوستىدۇر.

دوستلۇرم! حضرت ابراھىمە بولغان شوشىدى تىرەن بىر اعتقاد ايدى. شوڭار كۆرە اول اللە نڭ رضالىقى آلور اوچون اوتقە تاشلانۇنى بىر نىرسە گەدە كۆرەدى.

چونکہ آنکے قارشندہ اللہ ننگ رضالغینی تابودن، خلقغہ خدمتسن، آدم بالالریغہ یاردم ایتودن آرتق الوغ برنرسه یوق ایسی . شونک اوچوندہ اللہ تعالی آتی :
 «اللہ ابراہیمنی اوزینہ دوست قیلدی ۱» دیب ذکر ایتہ .

ای قومم ! بزده اللہ ننگ دوستی بولورغہ طرشیق . چن کوکلبز برله اللہ غہ توکل ایتوب اشکە کرشیک . ایمانبزنی ابراہیم علیہ السلام ایمانی کبی محکم نیگزلی قیلیق اللہ عز و جل حضرتاری هر وقت یاردم ایتکوچیدر . بز آزغنه هدایتکە نابا امطلساق ، آنک بزنی نوغری یولغہ کرتوب ایکی جهانده بختلی قیلووی کور کبی آشکارد

وعظ ج

قرآن کریمده مذکور خلیفه کم ؟

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ

فِيهَا مَنْ يَفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ

لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿۳۱﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ

عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۳۲﴾

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿۳۳﴾

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ

(۱) واتخذ الله إبراهيم خليلاً . نسا ۱۳

لَكُمْ اِنِّي اعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاَعْلَمُ مَا تَبْدُونَ وَمَا
 كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿۲۷﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّا
 اِبْلٰسَ اَبٰى وَاَسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۲۸﴾

سورة البقرة ۲۷ — ۲۸ — ۲۹ — ۳۰ — ۳۱ — ۳۲

اول شوندى الله در كه ييرده بولغان نرسه لرنك بارچه سيني سزنك اوچون
 ياراتدى. الله حضرتلى فرشته لر كه :

« مين يير اوستونده خليفه يار اتماقچى بولام » ديگياج، فرشته لر: « آنده قان تو گوب
 گل بوزو قلق قیلو چیلرنی می یار اتماقچى بولاسك؟ بزهر وقت سینی ما قییز والوغ
 طوتابز ایچ » دیدیلر. الله تعالی: « مين سز بلمه گانلرنی بلهم » ديب جواب ييردى.
 حضرت الله آدم (عليه السلام) كه نرسه لرنك اسملرینی او گره تدی ده، آلارنی
 (آدمگه اسملرینی او گره تكان نرسه لرنی) فرشته لر كه كورسه توب: « ای فرشته لر!
 اگرده سز آدمگه آرتقلاق دعوا قیلو و غزده تو غری بولساغز، مونه شوشی نرسه
 لرنك اسملرینی سويله ب بيرگز » دیدی .

فرشته لر جوابلرنده: « ای الله! بزده سين او گره تكاندن طش علم يوق
 شول، سين اشله گان اشلر كنی بلوب توشنچه قیلغو چيسك. » ديشيدیلر.
 مونه شول وقتده الله تعالی: « ای آدم! اول نرسه لرنك اسملرینی سويله ب
 كورسه ت بلی » ديب بيوردی. حضرت آدم اول نرسه لرنك اسملرینی سويله گياج، جناب
 حق « مين سز كه ييرو كو كارده گی سرلرنی هم سزنك آشكاره ويه شرون اشلر گزنی بلهم
 ديب نه يتمه دم می؟ » دیدی .

مونه شول وقتده بز فرشته لر كه: « آدمگه سجده قیلغز » ديه بيوردق. فرشته لر!
 بارده سجده قیلدیلر، بارلق ابليس كه اوزین زور طوتوب (كبرله نوب) سجده قیلودن
 باش تارتدی ده، كافر لدن بولوب قالدی .

بو تيرەن معنەلى آيتلار آدمنىڭ ياراتلىشىنى ، آنىڭ مرتبەسىنى بىزگە آچىق كۆرسەتەلەر . اللە تەئالى آدمنى يىراوستونىدە خەلىفە اولارەق ياراتقان . خەلىفە ، كىم ؟ بىزمونى آنىڭلار اوچون بىر آرز باشقە نەرسەلەر توغرىسىدە سويلەشەيلى .

دنيادە ھېچ بىر نەرسە يوقىر ، كە آنىڭ بىر وظيفەسى ھەمدە كۈزەتلىگەن بىر فائىزەسى بولماسون . طاشلەر ، آغاچلەر ، حيوانلەر ھەر بىرىسى دنيانىڭ بىر يېتىشمەگان بىيرىنى طوتۇرلار ، ھەر بىرىنىڭ بىر وظيفەسى اوزىنە كۈرە دنيادە اشلەپچىقىرىش بار . لىكىن بولار ھېچ بىرىسى دنيادە انتظام كرتۇ ، دنيادە ماتورلىق بىر ، دنيانىڭ يېتىشمەگان بىيرلىرىنى كۈرۈپ اصلاح ايتۇكۇڭ بىيۇك بىراشنى باشقارالمايلىر . آدم ايسە گاۋدە بىرلە روح يا كە عقلنىڭ قوشلۇۋىتىن حاصل بولغانغە كۈرە ، اول بىير اوستونىڭ خەلىفەسى اولارەق سايلانغان . اللە تەئالى بىير اوستونىدە اوزىنىڭ بىيۇك كوچىنى آدم آرقىلى كۈرگازۇنى تەلەگان ، وشول مقصود اوزەرىندە آنىڭ مادى ومعنوى قوتلىرى احسان ايتقان ، شۇنىڭ اوچون اللە خەلىقلەرى باشقا اوق مەكەل آدمنى خەلق ايتۇپ آنى كىمستۇب قاراغان فرشتەلەرگە قارشى : « كۈرە سىز سىزنىڭ ضعيف دىب اعتقاد ايتقان ، اوزىزدىن كىم سانانغان آدمنىڭ بىلگان نەرسەلىرىنى سىز بىلە سىزنى ؟ » دىب سورانغان ، فرشتەلەر آدمەگى فضىلىنى كۈرۈپ شاق قاتقانلەر . فرشتەلەر مادە بىرلە معنويات جىنالغان آدمنى كىم سانانغانلەر . آلار مادە معنوياتنى چىكۇپ ، آدمنى توشۇرۇر ، آنى قان توگۈچى يىرتقچ باسار دىب ائالانغانلەر . لىكىن عالم اللە شول وقتدە اوق مادە بىرلە معنويات جىنالغان باخۇد گاۋدە كوچى بىرلە عقل كوچى قاتناشۇۋىتىن حاصل بولغان آدمنىڭ فرشتەلەردىن آرتۇراق بولمايغىنى آنىڭلارنىڭ ومىن آدمنى يىراوستونە خەلىفە اولارەق تەيىن ايتىم ، دىگان . فرشتەلەر آرتۇراق كىتكەنلەر . آلار : « بىز ھەر وقت سىمىكانىسېخ ئەيتەبىز ھەر وقت سىمىنى ماقىيىبىز ، بىزنىڭ كىمك روحانى قوت خەلىفە بولسە نىچىك بولۇر ايتى ؟ » دىبە سويلەنگەنلەر . لىكىن حكىم اللە اوزىنىڭ سايلالوى تيرەن بىر بىلم آرقاسىدە بولۇۋىنى ، آلاردىن : « آلای بولسە مادى نەرسەلەرنىڭ اسملىرىنى سويلەپ كۈرە سىزنىڭ » طۇرۇدە بىر سۇال ايلە اثبات ايتۇپ كۈرە سىمىكان . فرشتەلەرنىڭ معنوياتدەغى معلوماتلىرى مادىياتىن عاجز قالغان ، آلار قىساق تەلە نورلك بىر جواب بىيرە آلماغانلەر . لىكىن مادى ومعنوى قوتلەر اوزىدە جىنالغان آدم بولمايدىن مظهرىت بىرلە چىققان ، ومسابقەنى تامامى بىرلە قازانغان ، اللەنىڭ مەخلۇقاتى اچىدە اوزىنىڭ اوستون ايكىچىلىگىنى ، آنىڭ قارشىدە فرشتەلەرگە چاقىلى باش ايبەرگە نىيىش ايكىنچى اثبات ايتقان .

شولای بولسه خلیفه گاوده برله عقل کوچی جینالغان ، الله نك ایسته گینی بیرینه بیتمکروچی ، بیر اوستونه ترتیب انتظام کرتوچی ، دنیاده طبیعتنك اشلی آلمی ناقص قالدیرغان بیرلرینی تکمیل ایتهرگه طرشوچی وبتون دنیانی الله نك ایسته گینچه عدالت برله الوب بارورغه اجتهادایتوچی اعتقادلی مکمل بر آدمدر . خلیفه ده گاوده کوچی بار . درست ، آرسلان گاوده کوچنده آدممن آرتغراق ؛ لکن آنده عقل کوچی ، آکلاو قوتی یوق . خلیفه ده گی عقل کوچی (سرلی کوچ) آنی جیکه ، آنی دنیاده برتچلق قیلو ، دنیانی بوزو ، دنیانی خراب ایتودن طیبوب ، نظام انتظامی صاقلارغه ، آنی بارلق دنیاده وظیفه سینگی گنه اشلرگه ، وظیفه سفندن طشفه چقماسته مجبور ایته . فرشته عقل کوچنده آدممن قوتلیرک ، لکن آنده گاوده کوچی یوق . شوکار کورده حضرت حق فرشته لرگه آدمگه سجده قیلو برله بیورغان . آدم نرسه ؟ آدم گاوده قوتی برله آک قوتی جینالغان ایلك عالی همه ایلك سفیل بولورغه مستعد بر مخلوق . شونك اوچونده جناب حق آنی :

«بز آدمنی ایلك کورکام ره وشده (هر نرسه گه مستعد اولارهق) یاراتدق (۱)»
 دیب توصیف ایته . مونه الله تعالی آکارغه شول قدر مکملگی اوچونده ایلك بیوک وظیفه نی یوکلته تکان . آنك یاراتلشی ، ماتورلغی ، عقلی ، بیترلگی ، مادی ومعنوی قوتی برله اول بیر اوستینك خلیفه سی اولارهق بیلگیله نگان ، آنی طبیعتنك مدبری قیلنغان ، طبیعتده گی همه کوچلر آکارغه باش اییه لر . شوکار کوره الله تعالی :
 «بز امانت نی کوکار ، ییروتاغلرغه یوکلته تمه کچی بولغان ایدک ، تیک آلا ر بو قدر زور براشنی اوستلرینه آلورغه باطر چیلق قیلا آلاما قدرندن ، امانت نی اوستلرینه یوکلته و دن باش تارتدیلر ، آدم ایسه امانت نی اوستینه آلدی . آدم اوستونه آلمان امانت گه خیانت ایتکان صورتده : الله سینه گناه قیلوسیبلی نفسینه ظلم قیلوچی ، هم خیانتك صوکی نیگه باروب چغاچاغینی آکلاماغندن ناداندر (۲)» دی .

(۱) لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ . سورة التین ۴

(۲) اَنَا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا .

البتہ کوک ایلہ بیدر اللہ نلک مقصودینی ، دنیانی تعمیر ایتونی بولورا آلماسلرینی
 بلگانلر وشوکار کورده اوستلریزه آلماغانلر . آدم ایسه بویویوک وظیفه فی اوستونه
 آلمان ، اوزنده بولغان کوچکه تایانوب اللہ نلک تلہ گینی بیریذه بیبتکر ورینه اینانغان .
 دوستلرم ! شولای بولسه بز نلک ایلک برنجی نرسه بز اللہ طرفندن بزگه تابشرلغان
 خلیفه لکنی ادا قیلو ، یاغود خلیفه بولورغه طرشودر . اللہ نلک بیوریغنی ، آنلک
 موینبرغه یوکلہ تکان نرسه سینی ادا قیلوبز نلک اوچون ایلک الوغ بر مرتبه ہم شرفدر .
 بز بودنیاده بر نرسه فی قاچرماساق ، تمام اللہ نلک تلہ گنچه چن چندان اوق خلیفه
 بولاچاقبزر . اولده ؛ اللہ طرفندن بزگه بیبرلگان کوچنی استعمال ایته بلودر . کشی
 اوزنده گی کوچنی اوزنده ، عدلک برله ، دنیانی توزه تور تعمیر ایتهر اوچون ،
 اللہ نلک رضالغینی آلور اوچون استعمال ایتهسه ، اول کشی حقیقی آدم بولغان بولا .
 قرآن کریم موندی کشیلر حقیقه :

«ایمان کیتروپ ایذکو عمللر قیلغان کشیلر اوچون حسابسز اجر لر باردر (۱)» دی .
 اعمال صالحه نرسه ؟ کوچکی اوزنونه اللہ قوشقانچه استعمال ایتمکی ، ایزگو
 عمللر قیلغان بولاسک . ینه شولوق آدم بالاسی کوچینی تییشسرگه کیره کهه سک
 اسراف ایقوب ، اللہ قوشماغان یا که طیغان اوزنده استعمال ایتهسه ، اول آدم آرتق
 خلیفه لکن چغا ، یرتقچ ، اللہ نلک آچولانغان قولی بولوب نه ورله . اول کشی دنیا
 و آخرته خور ، ردیل ، سفیل ، اوزینک مرتبه سینی تانوماغان جانوار بولا . بولارنی
 اللہ عزوجل «آدمنی ایلک کور کهم رهوشده خلق ایکان صوگنده ، بز آدملر نلک
 بعضینی ایلک توبه ندرجه که توشردک (۲)» دیب ، تعمیر ایته .

بزده حسابسز درجه ده بر کوچ (قوت) بار . بز اوزبزنلک کوچبرگه بییل ، صو ،
 پار ، ایلیکتیریک قوتار یفیده قوشوب اللہ نلک تلہ گان یولینه ، آنلک قوشقان نرسه سینی
 اشلرگه صرف ایته آلامز . هر ساعت هر دقیقه اللہ طرفندن بزگه کوچ قوت آغوب
 کیلوب تور . بز ایسه شول قوتنی صرف ایتمچی ، آغوب کیلوب تورغان قوت نلک

(۱) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

سورة التین ۶ .

(۲) ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ

سورة التین ۵ .

مُزَنِيْمِر. بزرگه اللهُ طرفمن شوندى بيوك برنرسه اشانلوب امانت ايتوب تابشرلغانكە، بزنك دنياده بولغان وظيفهمن، بارلق شول جينالغان طوقتاماسدن آغوب كيلوب تورغان قَوْتنى اورنينه تابشرو، آنى بيرو، آنى عالمك اصلاحي ايجون آغزودر. خليفه لك مرتبه سينه ايرشكان آدم شول قَوْتنى اوزندن بوشانوبرله لنت تابا، و آنك اوجون ايك بيوك سعادت بخت شول قَوْتنى آغزوده در.

بختلى كشى كم؟ اوزينك ياراتلىشى موجبچه استه دكلرينك چغووى، استه گان نرسه سى قولينه كرگان آدم. ياكه اشلرگه تيبش بولغان اشلرينى اشله ب جاني راحقه نگان كشى. دنياده بر آدم نى قدر كوبرك كوچ صرف ايتسه، همه كوچى بتون خلقغه نى قدر كوبرك فائده كيتورسه، اول شول قدر قازانغان هم شول قدر كارلى بختلى بولا.

اوزندن صوگه مکتب و مدرسهلر سالوب قالبرغان، قارانغى بيرلر نى بالقوتوب دنيا دن كيتكان، كتابلرى برله حسابسز آدملر نى هدايتكه كرتكان، يوزلرچه آدملر نك خليفه بولووينه سببچى بولغان، اوزلرى صوگنده اسلر نى قيامتگه قدر ذكر ايتدرلك درجه كه ييتشكان آدملردن بختلى كم بولور ديسز؟ بولار نك تله گانلرى همه سيك بولغان. بوكشيلر دنيا دن نفسلرى قانوب راحته نوب آيرلغانلر. وبو كونده آلا راحته سعادتده كون ايتهلر. آلا روستلر ينده توشكان وظيفه نى، اوزلرينه تابشرلغان امانت نى اورنينه تابشرغانلر. آلا ر صافى قلب ايله خليفه اولاره ق بير يوزندن آيورلغانلر. آلا ر نك اول درجه كه ايرشولرينه سبب بارلق كوچ و قوتلرينى اورنينه آغزو آرقاسنه اولمشدر. آلا ر نى قدر كوچ صرف ايتسه لر، اوزلرينه شول قدر بلكه ده آرتغراق كوچ كيلگانينى كورگانلر. مونه بو آلا رغه غيرت بيرگان، آلا رغه بتمه س توگانه س بر ثبات بر اعتقاد كيتركان.

قرداشلر! دنياده كشى مقصودينه بارلق كوچ آرقاسنه غنه ايرسه. برتاش نى قدر اورنندن قوبونى تله سه ده ايكنچى بيرگه كوچه آلمى. چونكه آنده اوزينى قيملدا تعلق كوچ يوق. بر آدم عمرينى شادلىق اچنك كيچره، نى آرقاسنه؟ چونكه اول اوزينغه گى گاوده وعقل كوچينى استعمال ايته. شونك كورشيسنه او ك ايكنچى آدم قارانغىلىق سفالت برله عمرينى اوزدرا. چونكه اول اوزنده بولغان قَوْتنى آكلاب ييته آلمى. اول هر وقت گاوده كوچينى استعمال ايته. عقل كوچينى برياقك قالدرا. شوكار كوره اول گاوده كوچنده اوسه، بر آرسلان بولا؛ لکن بروقتده ده چن آدم، خليفه بولا آلمى. زيرا خليفه عقل كوچى برله گه وده كوچى جينالغان

عالم مستقل اول. خلیفه بولورغه طرشوچی، دنیا و آخرتده بختلی بولونی نلهوچی، یوغاری درجهگه آشیم دیب اجتهاد ایتوچی اوچون ایلك برنجی چاره هر ایکی کوچینی ده برتیگز صرف ایتوده در. بارلق عقل کوچینی صرف ایتوچی فرشته بولا. آنده عقل کوچی طوقتاوسز آغا باشلی. لیکن هیچ وقت خلیفه بولا آلمی. هر ایکی کوچینی (تییشلی رهوشده) برتیگز صرف ایتوچی قرآن کریمده ذکر ایتلنگان خلیفه لك مرتبه سیننه منه، آکارغه یا کادن یا کما کوچلر کیلوب قوشلا؛ اول کوچینی صرف ایتنه، صرف ایتکان صایون قوتله نه گنه بارا. اشله گان کشی کوبرهك آشی، آشاغانی ییکللك برله سکته، نی قدر کوب آشاسه آشی سکسه، شول قدر قوتلی بولا. آشیسك کیلمهسه، بره اش اشله، یعنی؛ سیفده بییه لوب یانتقان ایسکی کوچینی صرف ایت. یا کما کوچ آلوراوچون، بارلق اوزگده گی قوتنی بوشاترغه غنه کیرهك. الله تعالی بزدن بارلق اوزبزرگه بیرلنگان کوچینی هیچ قرغانه بیچه تییشلی رهوشده صرف ایتوومزنی ایستی. بز شول کوچینی لاثقنچه صرف ایتسهك، بزگه الله شول قدر رحمت ایتنه.

دوستلرم! بز کوب وقتنی کشی کوچی برله فائده له نمه کچی بولا بز. یوق بار نرسه لرده کشیلردن یاردم صوریبز. وهروقت آلونی بیروندن آرترغاق کوره بز. لیکن قرداشلر! کوزلر بزنی بر آز آچو براق قاریق. الله نك دنیا ده بیر اوستونک بولغان قانون عمومیسنی تیکشر برهك باغیق. چننابده، آلمان کشیمی کارلی یا که بیرگان کشیمی ایکن؟ بالالرنی کورگانگز بارمی؟ آلا رهروقت اویندن، سیکرودن، اوزلرنده گی کوچینی آغزودن لذت آلالر. کوب کشیلر «آه! بالا و قتلر اوتسی، اول وقتده نی قدر بختلی ایدم» دیب قایغرالر، نی اوچون؟ چونکه اول وقتک آلا بختلی بولغانلر، آلا اوزلرنده گی کوچینی سوینه سوینه آغزغانلر. معلم بولو بر نرسه نی اوگره تو خالقغه اوزینک بلنگانلرینی بیرو، اوزینک میینه گی چیکسز قوتنی آغزو هر وقتده، اوگره نودن علمنی قبول ایتودن لذتلیرهك. موزیقه تاوشینی طکللو ایشتودن هر کم لذتله نه. لیکن اوزینک ایلك تیره ن حسلرینی موزیقه غه آغزوچی قدر هیچ کم لذت تابا آلمی. ماتور نرسه لر یاساو، الوغ بنالر وجودکه کیترو، شهرلر توزو، برملتنی آباقغه باصوروب قوتلی برملت حالینه کیترو، کیچه وکوندوزلر نی قرغانه بیچه مال آرتندن چاپو، شعرلر، کتابلر ترتیب ایتودن ده لذتلی بر نرسه بولور دیب اویلیسزمی؟ شونک اوچونده حضرت پیغمبر:

«پيرو آلودن آرتقراقدر (۱)» ديمش ايدى .

ھەر وقت كشي كوچننگنە فائدەلەنوب قورصاغىنى طوترو قصدنە غنە بولغان آدم، اول بتون معنى سى بىرلە حيوان . اول تركك اچەرىسنىك ھىچ وقت ترقى ايتىمى، آنلك قوتى كوچى اوزندە چىكلەنوب بولوب قاللا . اول اوزندە گى كوچنى ھەمە مسعود بولور اوچون ھەمە نرسەنلك اوزندە حاضرلەنگان ايكانيدى اونوتا، اول باشقە لرنلك كوچى بىرلە فائدەلەنەم دىب بلە، لىكن دنيا و آخرتە بختلى ايدىچك، چن خليفەلك كە سبب بولغان اوزندە گى كوچنى استعمال ايتەمەو سببلى ھەر نرسە دن محروم بولوب قاللا . خليفە ايسە اول قوت مخزنى، اول اوزندە بولغان كوچنلك اوزىنى مسعود ايدىچكەنە اشانا، ايمان كيتىرە . اول دنيا دىمەس توگانەس برخزىنە تابقان .

شوندى خزىنەكە، باشقە نرسەلر ھەمە سىدە شول خزىنە بىرلە ساتاوب آلنار . اول بر نرسەكە محتاج بولدى ايسە، ياكە جاني برە نرسەنلك بولووينى تەلەسە، بارلىق شول خزىنە نىگنە بوشاتا . آنلك كوز آلدىنە اللە دن باشقە ھىچ بىر ياردەمى يوق . ھەر نماز صايون اول :

«اى اللە ! بزىسنگانغە عبادت قىلابز و سىنىنگنە ياردم ايتىز (۲)» دى . آكارغە كشىدن ياردم استەو، كشىگە يالنو، كشىگە يالبارو ايك الوغ خورلىق . آنلك مرتبە سى بورزالت بوخورلقغە توشونى قبول ايتەمى . آنلك قارشىنە كوز آلدىنە مكمل بر خليفە تورا، مونە آنلك باركوزە تكانى، بار تەلە گانى يىلتىنگانى شول خليفە بولو . اول ھر كوز شول خليفەلكىگە تابا ياقن كىلە، ياقنلاشقان صايون اول اوزىنى بختلى سانى . آنلك ياردەمىسى بتون جھاننى يوقىدن بار ايتكان بر اللە .

شوندى اللە كە، بتمەس توگانەس خزىنەنى كوچ قوت آغومنى، ايكنچى تورلى ئەيتسەك رحمتىنى بىر يوزىنە آنلك آرقلى آغزا . ئوسملەر، حيوانلر، آدملر، طوفراق، بىر، قوباش، آى، بولدىلر آكارغە حرمت بىرلە قارىلر . چونكە ھەمە سىك بلەلر كە، اللە نلك كىلك رحمتى بىر يوزىنە آنلك آرقلى آغا . ھەمە سىك بلەلر كە، اول بتون مخلوقاتقە خىر خواھلىقەن باشقە نرسە توشىمى . ھەمە سىك بلەلر كە، اول طبيعتكە

(۱) اَلَيْدِ الْعَلِيَا خَيْرٌ مِّنِ الْيَدِ السُّفْلَى

(۲) اِيَاكَ نَعْبُدُ وَاِيَاكَ نَسْتَعِينُ . سورة فاتحه ۴

ماتورلق، يەم، مەكەملىت بېررگە طرشا. يەنە ھەمەسەيدە بلەرگە، اول دىنيانى مسعود، حضور، كوگىللى، طنچ ايتەمە كېچى بولاي؛ ودىيادە بركشىلەر آراسىدە غنە توگل، بلكە بتون مخلوقات آراسىنە برعدالت، قردە شلك، آھلگ، انتظام كرتونى كوزەتە. اول ئولمىن قورقىمى، چونكە ئولم آنى دىيادە بىلەنگاننى مەكەم خلىفەلك درجەسىنەگە ايرىشەرەچك. آنك قورققانى بارلق بركنە نرسە. اولدە كوچىنى يالغىش تىيشىز اورنغە صرف ايتوب خلىفەلگىنە ضرر ايرشو. لىكن اول موندندە بىك غەملەنمى، زىرا آنك حىيات اچرىسندە آداشدرمى تورغان نورى قرآنى بار.

دوستلارم! موزە قرآندە ذكر ايتىلگان خلىفە شوشندى بورخلىفە. مسعود بولو، اللەنك دوستى بولورغە طرشو، ھىچ وقت رحمتدن مھروم قالەيم دىگان آدملر شوشندى خلىفە بولورغە تىيش.

اللەنك ايسەگى بزنى شوشندى بر درجەگە ايرىشەر. بزنىك اللە غە بىرگان عھد بز شوشندى بر خلىفە بولو ياكە بولورغە طرشو بولغان.

شولاي بولسە بخت: كوچنى تىوشلى اورندە لائىقچە صرف ايتودە. چن بختكە ايرىشكن، اللە نك رحمتىنە نائل بولغان آدم اول بتون بختنى شول كوچىن ئزلى. دىيادك زور باشلى كشىلرى آرمى تالمى طرشالار، اشلىلر وشول اشىن كوچ صرف ايتودن آلا تىرەن لنت آلالر. اوزىنك درجەسىنى بلىگان، اوزىنى بتون عالم اچندە اللە نك كىك رحمتى آغا تورغان چىشمە دىب تانوغان كشى، اول اشىرلىكنى يالقاوالغنى ھىچ قبول ايتقىمى ومونى اوزىنك درجەسىنى توشورە تورغان نرسە دىب تانى؛ بوگونكى كون سز كشىلكنك ايك يوغارى مرتبەسىنە چىغان خلىفەلكنى آكلاب جىتىگان آدملرگە قارا كز. شوندى بر كشى بىك يىشى بلە، كە اول بوكونكى كوندە اشلە مەسەدە آچقە ئولەسى ياكە درجەسىنە بر كىچەللك كىلوب خورلقغە توشەسى توگل - دوقتىرلر آكارغە بركوننى «سین اشكنى تاشلاب تور، سىمكا اوزاق وقت استراحت كىرەك، كوب اش سببلى سین آرغانسك» دىلر. لىكن اول موندى نصىحتلرگە قولاق سالمى. اول دىياغە قارى: دىيادە ھورنرسە اشلى. صولار طوقتاوسز آغالار، آعاچلار طورماسدن اوسەلر، حىوانلار ھرمىنوت صابون ئورچوب طورالار، قوشلار صابىرلار حال جىماسدن اوچالار، بال قورتلارى قورسقالار اوچسز قرىسز اشلەب طورالار.

موزە بوكونش آنك كوگىلندە صاقلانغان خلىفەلك كىرىنى اوياتا. كىچە وكوندز اشلەب تورغان طبيعت اچندە اول يالغىزى آىرلوب قالاسى كىلمى. تىك تورو،

اوزندەگى کوچنى طيبوب طوقتاتو، آنى خورلاندىرا، آنىڭ آپووينى كىتەرە، آنى مقدس بولغان خليفەلك درجەسىنە ايرشو كېكك على فكرندن آيور. شونىڭ اوچون اول اشلى . . . اشلى . . . اشلى، تاينكە ئولم آنى طوقتاتقانغە يا كە اول كوچىنى آغرا صرف ايتە آلماس بولغانغە قدر اول اوز يولندە دوام ايتە .

دوستلرم! مونه سز شوشندى كشىنى اشندن طوقتاتوب قاراغز. سز آكارغە نيگنە جاني تلى شونى كيتروب تورىغز، لىكن اول ھەماندە: « مينم جانم اش تلى، ميني اشكەنە بختلى ايتە آلا » دىر. بزدن يادە موندى كشىلرگە بىك يش اوچرىبىز. ھەم شول كشىلرنىڭ بولۇوى آرقاسىنا غەنە دە دنيا كوندن كون توزەلە، آلغە ايرى آدملىر بىرلە آنلى بارا .

بىز بىك كوب كشىلر آغزندن: « كاشكە ايكى يوزىل صوك كىلگەن بولساق، » دىگەن سوزنى ايشتە بىز. لىكن بو كشىلر بختنىڭ چن معنى سىنى آكلاب بىتە آلمىغان عاجز قالغان قزغانچ كشىلردىر. آلا رچە ايكى يوز يىلدىن صوك دن يادە ھەركم بىر تىگىز بولاچق، اول وقتدە بو كونگى كېك آچ يالانغاچ اميدى سز قالولر بولماياچق، ھەركمىڭ استقبالى تامىن ايتىلگەن، استقبالى خولرى فلانلر قالماياچق ايمىش .

قرداشلر! اويلا ب قاراغزنى قدر توبەن دنى آچاق بىر فكر. يوزە بلە تورغان كشىلر (البته اوزىنى آدم تانوغان كشى يوزە رگە اويرەنە اول؛ شونىڭ اوچون دە حضرت بىغىمىر :

بالا لرغزغە يوزو ھەم اوق آتونى اويرە تگىز (۱) دىمىشدر .

ھىچ وقتدە طولقونسز، طن بىردە قويوندى لنت آلمىلر. آلا ر مكن قدر اچكەرەك كروب قوتلى طولقونلر بىرلە صوغشا صوغشا قويونى غنىمەت بلە لىر. تاغىدە دە رە تلىرەك كشىلر قايقلىر ياصاب صونىڭ اوزە گنە طولقونىڭ يورە گنە كرودن حضور لانا لىر . لىكن بىگەرەكە باطر اوزلر بىزە اوزلرى چن چىندان اشانغان كشىلر پراخودلر ياصاب طولقونلرنى ايزوب تابتاب كىتو بىرلە كىف تاباللىر. عاجز حىوانلقتىن يا كىلغەن چىغوب كىلە تورغان بايغوشلر ايسە صونىڭ قىرىندە طن قورقچىسز بىرىردە قويونو بىرلە سوينىشلر .

قرداشلر! مونه بو كونگى دنيا، بو كونگى طورمش دە غايت قوتلى قوت اوچىچ

(۱) عَلِمُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَاحَةَ وَالرِّمَامَةَ .

طولقونلر برله چولغانوب آلونغان . خلیفه لك ایسه ، شول طولقونلرنك آرغی یاغند
 زورا . طولقونلرنی ایزوب یاروب کیته آلماسی کشیلر اول درجه گه مه نگیگه ایرشه
 آلمیلر . بقون حضور ، بقون لذت دنیاده وقتنی نه نه شول طولقونلر برله صوغشو ،
 کوره شو ، تارتشوده تورا . اگر شول طولقونلر بولماسه ایسی ، دنیاده بخت دیگان
 نرسه نك اثریده بولماس ایسی . ایکی یوز یلن صوڭ بلسکه اول کشیلرنك خیاللری
 بولورده ، لکن بختنك معنی سینى آڭلاب بیته آلماعان بو حیوانلرنی اول وقت
 كوچلهب اشله ترلر . كوچله نوب اشله نگان اشله ایسه هیچ وقت راحت بولمی . شونك اوچون
 آلا رغه دنیاده اول وقتده ده بخت دیگان نرسه نك کیلوی بیك ایکیایدیر .

و ع ظ د

ایذ گولك یا که محبت

تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ
 وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٣﴾
 سورة المائدة ۳

ایذ گولك و تقوی یولنده بربریکز گه یاردم ایدشوب ، یاوزلق ایله دشمانلقغه
 یاردم ایتمه کز . (شوشی بیورلغاننك کیرسنچه یورسه کز الله نك عذابنه ایرشورسنز)
 الله نك عذابدن صاقلانکز ، آنك عذابی ایسه قاتیدر . «قرآن کریم»
 قلبك یومشاب حاجتلكنك اوته لووینی (بختلی بولونی) ایستیسگمی ؟ آلا ی بولسه
 تیمنك باشندن صیاب اوز آشکدن آنی ده آشات ، و آکارغه شفقت قیل . قلبك
 یومشاب (حقیقی آدم اولوب) حاجتلك اوته لمش اولور . «حضرت پیغمبر»

اتَّحِبَّ أَنْ يَلِينَنَّ قَلْبَكَ وَتَدْرِكَ حَاجَتَكَ إِرْحَمِ الْيَتِيمَ وَامْسَحْ
رَأْسَهُ وَاطْعِمِهِ مِنْ طَعَامِكَ يَلِينَنَّ قَلْبَكَ وَتَدْرِكَ حَاجَتَكَ .

حقیقی بر مسلمانانک دینی مونه شوشیدر . دین عملدن عبارتدر . دین عمل برله بولورغه تیدیش . عملسز دین تشسر قابعدن باشقه نرسه توگلددر . دین حیات ترکک اچنده سعادت کبک بر نتیجه بیرمهلی . دین اسلام اللهنک بیر یوزده بولغان نظامنی قانونینی صاقلارغه خدمت ، جناب حقنک امرینی بیرینه بیتکرو ، باشقه لر برله برگه برلکده بیر او تمینک اصلاحینه طرشو کبک ایکی عالی بر نیگزاروزه رینه توزولمشدر . مسلمانلقه ایکی کوزه تلگان نرسه لرزک برسی محتاجلرغه ، کوکللری قایقی برله طولغان آدملرگه ، عاجز و مسکینلرگه یاردم ایقوب آلازک طور مشلرینی توزه تو ، ایکنچسیده دنیاغه اسیر بولمیچه حر اولاره ق یاشاو . بولارنک اولگیسی « محبت » ، ایکنچسیده « صافلق » یا که « حرک » در . حقیقی ترکک اچنده اثرسز قالغان دین یا که اعتقادنی ، محبت حرک کورسه ته آلمان ایماننی الله تعالی اعتبارسز قالدرا . شونک اوچون قرآن کریمده ایمان ایله عمل برگه یورتله لر . برسی ذکر ایقلدی ایسه ، ایکنچسیده آرتندن اوق کوزگه چالنا . حضرت حق قرآن کریمده :

« الله ایمان کیلتروب ایزگو عملر قیلغان کشیلرک ، دعالرینی قبول ایته ، همده اوزینک جومار دلغندن آلا رغه آرتتی برله بیره (۱) » شولای بولسه عملسز دین دین توگلددر . دیننک اولجه وی ایسه عملدر :

دینده گی کوزه تلگان نرسه ئولگاندن صو ک مهنگی ترکک . لکن آدم بالاسی ئولمه سدن اول دنیا ده توراسی بیر اوستونده کون ایته سی بار . کشی ئولگاج بو دنیادن آنک بتونلی عملی کیسله می ؟ یوق . دنیاغه کیلگان آدم دنیادن کیته سه ده آنک دنیا اوستونده اشله گان ایزگولک ویا ورلقلری همانده قالا . آنک عمللری اول

(۱) وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ

سورة الشورى ۲۵

ایمان برله عمل برگه ذکر ایتلگان آیتلر : بقرة ۳ - ۹ - ۲۸ . رعد ۴ . مائده ۱۱ . ابراهیم ۳ . یونس ۱ . آل عمران ۶ . شعرا ۶ - ۲۳ . طلاق ۱ . نسا ۱۸ . نور ۶ . سجده ۲ . حج ۶ . جائیه ۳ .

ئولگاچە بىر طوقتاماسىدىن تىكرار ايتىپ تورا. سىز بىر مەرتىبە شۇندىكى بىر فېكرنى كۆز
 آلدۇرغۇنە كىيىم تىزگىن؟ نىيىتىدە بولسىمۇ بىخەتەر بىر آدم قىيىم بىر قىزنىڭ اياق
 نامۇسىنى غەپتىنە تىسە، ئەللىكى بىخەتەر آدم اوزاقلامى ئولۇپ كىيىمە، بىيچارە قىز بىر
 نېچە وقتلاردىن سوڭ دۇنياغە بالا كىيىمە، اول شۇل بالاسىنى ئالۇپ خورلىغىدىن چىت
 بىرگە كىيىپ تەلەپچىلىك گە كىرىشە، تەلەپچىلىك اچىمە اوسكان بالا البتە مەكەل تىرىپە
 كۆرەيەچك توگلىمى؟ قاتىلىق، آدملىرىدىن گىل قاراشنى چىراي كۆرۈپ اوسكان بولبالا
 بولمىچارە نى بولمۇرغە كىرەك؟ البتە ئوسوب بىيىمچىلىك اول اچەرگە آقتىق، تابقان آچىمەسى
 بىرلە اچەرگە كىرەچك. مۇنىڭ بىرلە گىنە قالسىمۇ تاغى بىر حال ايدى. يوق بارا تورغاچ
 آڭارغە كۆرەك آچىمە كىرەك بولماق. ارل خىلقىدىن تابقان بىر تىن ايكى تىنلار ايلەگىنە
 قىيىمەت ايتىمەيەچك. مۇنە اوزاقمە اوتىمى اول بىر ئۆلك، قاراق، يول باسقىچ اولماق،
 اول تاغىن اوزى شىكىللى اوك بالالارنى دۇنياغە كىيىمەچك. والخ.

كۆردۈڭىز، كىيىمىڭىز بىر قىلغان بوزوقلىق دۇنيا بىيىمچى بىمى. بىر باشلانغان
 بوزوقلىقتىن آلدى آرتى بولماغان بوزوقلىقلار طواغىنە بارا. سىز ھەر بىر قىلغان
 بوزوقلىقلارغىزنى تىكشۈرۈپ قاراڭىز. بوزوقلىقتىن بوزوقلىق طوغانىنى كۆرۈرسىز.
 آراقى اچكان كىيىملىرىدىن زىيىم بالالار طووا، يەنى، آراقى اچكان بىخەتەر آدم اوزىدىن
 سوڭ اوزىنە مەنىگىگە لعنت قىلغۇچى بالالار طودورا. حاصلى بىر قىلغان بوزوقلىقتىڭ
 اثرى دۇنيادە تامر جەيۈپ نغوب قالا. شۇنىڭ اوجۇندە دىن بارلىق آخىر اوجۇن گىنە
 توگىل بىلكە دە دۇنيا اوجۇندىر. آدم دۇنيادە تورغان مەتەندە يا ايزگۈلك ايكۇپ كىيىمە،
 يا كە اوزىدىن سوڭ كىيىملىگەن نىسللر اوجۇن يىاورلىق اللەنىڭ قەيرىنى قالدۇرۇپ
 دۇنيادىن آيرۇلا. شۇنىڭ اوجۇندە خىزىر بىيىمچى:

« ايدگۈلك ايسكر مەس، گناھ دە اونو تىلماس. آشكارە ويەشرون اشلەنگان اشلىرىنى
 بىلگۈچى اللە ايسە تىركىر ھىچ فانى بولماس. تەلە گانگىنى قىل، نى ساچسەڭ شۇنى
 اورۇرسىڭ (۱) » دېمىشەر .

ھىر بىر دۇنيادىن آدم اللەنىڭ رىضالىغىنى آلۇرغە طرىشا توگلىمى؟ دۇنياغە لعنت

(۱) اَلْبِرُّ لَا يَبْلَى وَالذَّنْبُ لَا يَنْسَى وَالذَّيَّانُ لَا يَمُوتُ اِعْمَلْ مَا

شِئْتَ كَمَا تَدِينُ تَدَانُ .

اللھنڭ قھرىنى چەچوب ككىتكان، اوزىدىن صوڭ كىلگانلرگە ظلم ايتكان آدم
 الله نڭ رضالغىنە ايرشە آلورمى؟ شونڭ اوچون قرداشلر! گناھنى باشدىن اوق
 قىلماسقە طرشكز. بىر گناھ قىلساڭز اول سزنى مەنگى بورچوغە سببى بولور.
 ايرتەگە گناھ قىلمام دىمك، هيچ توزەلماو وھيچ وقت ھدايتكە كىرمەو دىگان سوز
 ايله برابردر. شوڭار كورە دىندارلىق دنيا و آخرت اوچون طرشمق، دنيا و آخرتنى
 توزەتمك، باشقە لرغە ظلم توگل ايزگولك ايتمك، بىر اوستونە بوزوقلىق چاچوب
 قالدرو توگل، بلكە اوزىدىن صوڭ ايزگولك ايكوب قالدرودر. الله نڭ بىغەبرى:
 «دنيادە مەنگى طورام دىب طرش، ايرتەگە ئولەم دىب عبادت ايت» دىمىشدر.
 يعنى، دنيادە مەنگى تورساڭ، البتە دنيا ھەقىقەت قاراقلاز نڭ كوبەيوب يوللار
 طنچىرلانو، كىچ بولىمى ھركم قورقودە قالورلىق بولووين سويەمس ايدىڭ بيت.
 مونە شولاي بولسە دنيانى اصلاح ايت، توزەت، سىندىن صوڭ كىلگانلر مسعود،
 راحت، طنچ عمر ايتسونلر. ايرتەگە ئولەم دىب عبادت ايت. يعنى، مەنگى تورا
 آلماسكى بلەسڭ، كىلەچك مەنگى تركلكە اوزڭ اوچون راحت طنچ اوروون حاضرلە.
 الله نڭ رضالغىنى آلورغە آنڭ دىدارىنى كوروب شادلانورغە حاضرلەن. مونە
 موندى مقدس بىر ايمىدكە كوڭللى حضور لىتلى بىر طور مشقە بارلىق نىسكى تىرىيە
 ايتوب دنيانى اصلاح ايتسەڭ، دنيانى توزەتسەڭ، دنيا ھەقىقەت بولغىنى ئورچى
 تورغان ايزگولك چەچوب قالدرساڭغە ايرشورسڭ. شول وقتدە غەنە چن دىندار
 اعتقادلى آدم بولورسڭ.

بىغەبىرمز: «بىر مسلمان ايكون ايكوب يا كە آغاچ او طور توب دە آندىن بر آدم، قوش
 يا كە حيوان فائىدە لانغان مدتدە، (صدقە بىرگان كىب) آنڭ ئوابى آڭارغە
 باروب توراچقدر (۱)» دى.

بىر آدم آغاچ اوتورتوب، آندىن قوشلر حيوانلار آدملر فائىدە لەنسە لردە
 آڭارغە ئوابى ايرشە ايمىش. يعنى دنيا ھەقىقەت بىر آغاچ او طرتو ايزگولكى (دنيانى
 اصلاح نڭ بىر قىسمى)، اول آغاچدىن بىر حيوان بىر قوش فائىدە لەنگان مدتدە ھەمان صدقە

(۱) ما من مسلم يزرع زرعاً او يغرِس غرساً فيا كل منه طير
 او بهيمة الا كان له صدقة.

بیرگان، هر بر صدقه ده الله نك رضالغینی نابقان الله غه یاقن بولغان بولا . بیر
 اوستونده گی حیوانلارغه آزغنه بولغان ایزگولك، آدم بالاسینه چیکسز نهایتسز ثوابلارغه
 سبب بولا. ایندی سز شول اوطر تلغان آغاچنك ئورچووینی قاراغز. سز بر آغاچ
 اوطر تساگز، قورقماگز، ایندی اول یوغالمی. آنمن بیتشکان اولقلار برله همان
 آرتاغنه بارا. اول نی قدر ئورچیسه سز شول قدر ثوابلی بولاسز. ایشقه دین نك
 تیرهن معنی سی. آدم دنیاده ایگن ایگوب کیمته، بیمشلی ایسه دنیا بتکاجی تگی
 یورطقه باروب طور الار.

« الله غه ایماندن صوگره عملر نك ایك آرتنی آدم لرنی سو یودر (۱) »
 « بر آدم نك قلبنده الله تعالی آدم لرگه قارشی مرحمت طویغسنی یاراتماغان
 بولسه، بختسز هم قرغانچ کشی مونه شول کشیدر (۲) »
 « آدم لر الله نك ییر اوستونده گی عیالدر لر، آلا رنك الله غه ایك سو یو کلیسی
 الله نك عیالینه فائده لیسیدر (۳) » (حضرت پیغمبر)

حضرت پیغمبر ایماندن صوگ اوق ایك ایزگو عمل خلقنی سو یودی . خلقنی
 سو یو نیچك؟ بو خلقغه خدمت ایتو، سیكا محتاج بولغانلارغه یاردم ایتو، بو سو یو
 سینك اوزك اوچون یاخود اوزگه بر فائده امید ایتوب خلقنی سو یو توگل، بلسکه
 خلقنی الله نك بنده سی بولغانلغی اوچون سو یو، همه شول سو یودن لنت آلودر.
 موندی محبتدن لنت آغان کشی، آكارغه قایده غنه احتیاج توشسه اول شونده
 باروب بیته، قایده غنه یاردم ایتهرگه ممکن بولسه اول آنده یار دنی تیدره . مونه
 بو بتون جانی، تهنی، قیلانشی، طورمشی برله بزگه ئورنهك بولغان وئورنهك اوچون
 كوندر لگان محمد صلی الله علیه وسلم گه ایبه رودر، كه مونی قرآن کریم :
 « ای محمد! سین امتكه مونه شولای دیب تهیت : اگرده سز الله نی سو یسه گز،

(۱) افضل الاعمال بعد الايمان بالله تعالى التوود الى الناس

(۲) خاب عبد و خسر لم يجعل الله في قلبه رحمة للبشر

(۳) الناس عيال الله في الارض واحبهم اليه انفعهم لعياله

میکا اییه رگزه. الله سزنی سویوب گناهلرغزنی یارلقار. الله یارلقاغوچی همده رحمت ایتکوچیدر (۱) « دیب تعبیر ایته .

حضرت پیغمبر آوروئی ایشتمکن وقتنده حاضر بولغان ، فقیرلر برله برگه اوتورغان ، عاجزلرگه شفقت ایتکن، اشسز قالغان آدملرگه اش تابوب بیرگان ، اخلاقسز بوزوق ککشیلرنی ئرگه سالغان، بتون آدم اوغلملرینک طورمشلارینی توزه تورگه طرشقان، نادانلق قارانغیلوق اچنده یاتقان آدم بالالارینی علم نوری برله نورلاندرغان، بتون عمرینی خلقغه خدمت برله اوزدرغان، ایکن الوغ لذتنی خلقنی توبهن درجه دن یوغاری درجه گه مندروده آلارنی بختلی قیلوده تابقان .

چن دین حقیقی اسلام مونه شوشندن عبارتدر . دین نئک نیگزی بولغان خلقنی سویوب، خلقنی اصلاح ایتو اسلامیتده گی عملرنک ایکن الوغسی حساب ایتلگن . بوشولای بولورغه تییشده، چونکه بو بیزنک حیاتبزنی حرکتکه کیتره طولقلاندر، وایکن حرمتلی بولغان برنتیجه گه بزنی اوستری .

آدملرده گی احتیاجلارنی بر نیچه گه بوله رگه ممکن . احتیاجلارنک یوغارغی درجه ده گیلری بولغان کبک توبهن درجه ده گیلریده بولا . احتیاجنک قایسیغنه کیتورلسه ده، خلقنی قوزانلغان خلقغه یاردم ایتلگن بولا . فقیرلرگه، آچلارغه ، قارتایوب اشمن چقغانلارغه، آورولارغه ، اشسز قالغانلارغه یاردم ایتو، آدملرنی سویویاخرد الله نئک رضالغینی تابو دیمکر . لکن فقیرلک، آچلق خسته لکندنه یامانراق نرسه لر بار . اخلاقسز لوق خلقنک آزووی، نادانلق اچنده خراب بولولاری، بوزوقلق برله اشمن چغولاری بارندنه یامانراقدر .

ایکن زور یاردم ایکن الوغ احتیاج وقتنده در . ایکن بیوک سویوجکتلک ده بوزوق آدملرنی ایزگویاصو آلارنی آزغوناقمن دوندر ب توغری یولغه کرتوده در . رسول خدا : « الله نئک خلقی برله خلقلانوب آنک صفقی برله صفتلانغز (۲) » دی .

(۱) قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله ویغفر لکم

ذنوبکم و الله غفور رحیم . سورة آل عمران ۲۹ .

(۲) تخلقوا باخلاق الله واتصفوا بصفات الله .

حضرت حق آدم بالالرینی قزغانا، آلارنی فحش بوزقلقندن قوتقارار
اوچون هر تورتلی بوللر حاضرلی، نى قدر قارشى کيلسه لرده آلارنى تاشلامى همان
ياردم ايتيه بيره . ش-ولای بولسه بر تقوى مسلماننڭ وظيفه سیده رحيم صفتى برله
صفتلانونب خلقغه ياردم ايتو هم آلارنى قوتقارودر .

حضرت پیغمبر: « بر بنانڭ طاشلاری نیچک بر بر سینی طوتوب تور سالر، بر مؤمنده
ایکنچی مؤمن اوچون شولای اوق در (۱) » دی .

مسلمانلر دنیاده یغلغاننی تورغزو برله بیورولغانلر . بر بنانڭ طاشلاری
توزه تلوب تور ماسالر، اول ییمبرله . بر بنانڭ توشوب باررغه بیتکن طاشی اورنونه
آلوب قویلماسه اول بنابارا بارا خراب بولا . جمعیت بشری ده شولای اوق . آلا رده غی
بوزقلقلر وقتنده چارلماسه لر، آزغنلق طامر جایگه نیچی کوتولوب تورولسه، اول
خلق، ایت اوزندن قورتلاغان کبک چری خراب بولا . بر ییمبرده دوستلق محبت سوزده گنه
بولوب قالسه، خلقلر تهملی تلگه گنه اویره نوب کیتسه لر، اول یپردن الله نڭ رحمتی
کوتهرله، - آند ه هیچ برکشی قالمی هلاک بولا .

الله نڭ: « ییرگه ایزگو قوللم وارث (خواجه) بولورلر (۲) »

دیگان سوزی موجبنجه اول ییرگه اشکللی، قرداشلق نڭ نیدن عبارت ایکانیینی
بلگان قوملر وارث بولالر .

دوستلرم! «اڭ قولڭ بیدرگاننی، صول قولڭ سیز مه سون» دیگان سوزنی ایشکاننڭز
باردر . بونی دیگان سوز؟ یارده منی قارشیسنه یاردهم امید ایتوب اشله مه . باشقلر بزرگه
یاردهم ایتقلرمی یوقمی؟ مونی تیکشرو بزنڭ وظیفه بز توگل بوا یسه الله نڭ اشی .
قرآن عزیز:

« هر کمنڭ کسب ایتکانی یا اوزینڭ فائده سینه یا که ضررینه در » (۳) دی .

بزنڭ وظیفه بز موبن بورچمز برگنه نرسه، اولده شونندن عبارت ، - مین دین
قرداشلر مه قارشى نیندی یاردهم ایتیه آلورمن؟ ایڭ تیبشلی ایڭ الوغ نیندی

(۱) الْمُؤْمِنِ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبَنِيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا .

(۲) إِنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ . - سورة الانبياء ۱۰۵

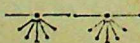
(۳) لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ . - سورة البقرة ۲۸۶

بىرىدەمدە بولورمن ايكان؟ مۇنە ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ يۈرەگىگە يازىلۇپ قويۇلغۇ تىيىش بولغان دىن اسلامنىڭ الوغ بىررىكى بىلكەدە نىگىز طاشى. ايكىنچى وظيفە بىز ايسە، - ياردەمدىن لىت آلو، ياردەم صۇكۇندە سۇيىنو، ياردەم ايتەرگە ھەر وقت حاضر بولۇپ تۇرو، احتىياج و قتندە ايكى ئلك يىتتەشوب بىر نچىلكنى آلورغە قىزغۇدر. مۇنى ھىزرت بىغەبىر:

«قىلغان ايز گولگىڭ سىنى شادلاندرۇب، ياوزلغىڭ قاينرسا، سىن مۇئەنسك^(۱)» دى. كورەسز، اللەنىڭ بىغەبىرى ايز گولگىڭ سىنى شادلاندرسە، يعنى؛ ايز گولگىڭدىن لىت آلساڭ، ايز گولگىڭنى كوئىل طىنچلىغى اخلاص بىرلە بىر اللەنىڭ رضالغىنى كوزە توب قىلساڭ، سىن ايمان ايبە سىسك.

عزيز قىرداشلار! بىر مۇسۇلماننى يولغە كىرتو، يولغە سالو، اسلامنىڭ بىناسىنى سلامت صاقلو بولدى توگىمى؟ اوزىنىڭ دىنىنە محبت ايتكان، اللە سىنى سويگان، بىغەبىرىنى ياراتقان بىر آدم دىنىنى تۇرغۇزدىن لىت تابى قالورمى؟ آدمىرگە محبتى بولغان، اوزىن اللەنىڭ قلى دىب حساب ايتكان آدم دىن قىرداشىنى بىر بلادن قوتقاروغە ايكى ئلك يىتتەشمەسى؟ كوئىلندە ايمان اثرى، قىلبىندە ذرە قىدر اعتقاد چاتقىسى بولغان بىر مۇسۇلمان ياردەمدىن باش تارتورمى؟ ھەر دىقىقە سىندە (سىكۇنتىندە) اللەنىڭ مىليونلەرچە رحەتەنە نائل بولغان، ھەر بىر نەرسەسى اللەدىن كىلگان عاجز بىرىندە اوزى شىكلى اوك اللەنىڭ قىللىرىنى نادانلىق قىساددىن چىقارغۇ طىر شامسى؟ ايشتە بو كوئىل خوشلىغى بىرلە قىلغان ايز گولگىڭ «كىشى بولورغە طىرشو» اللەنىڭ رحەتەنە لائىق بىر آدم بولو دىمىكىر. اعتقاد سىز ايز گولگىڭ قىلغانلار بۇدرجەگە ھىچ وقت ايرشمە دىلەر، ايرشمىلەر، ھىم ايرشە چەك دە توگىلدر. بارلىق اللەنىڭ رضالغىنى كوزە توب اوزكە ھىچ بىر فائىدە امىد ايتىمىچە، اوزىدىن صوك كىلە چەك آدم بالالىرى اوچون دىنيانى اصلاح ايتو، بىر اوستونى كىتكەن سايون بىر بو تولىك (تكمىل) گە توغرى اوستىرەو، دىننىڭ خىصوصاً دىن اسلامنىڭ كوزە تىكەن ايكى بىوك نىگىزىدەر، كە مۇنى «خىر خواھلىق - ايزگو نىت» دىبەرگە مەكىن. اسلامىتنىڭ تامرى اعتقاد بولسە، توبىدە خىر خواھلىقىر.

(۱) اِذَا سَرْتِكْ حَسَنَتِكَ وَسَاءَتِكَ سَيِّئَتِكَ فَانْتَ مَوْمِنٌ .

وعظ ٥ .

صافلق يا كه حرك

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَلْهِكُمْ أَمْوَالِكُمْ وَلَا أَوْلَادِكُمْ عَنْ ذِكْرِ
اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ .

سورة المنافقين ٩

ای مؤمنلر! سزنی مال بالارغز مشغول ایتوب الله نی ذکر دن طوتوب
قالماسون. مال وبالارینه بیرلوب الله نی ذکر دن باش طارتقانلر زیانلانغان (بختسنز)
کشیلردر. قرآن کریم.

قرداشلر! اوزغانده دین نلک ایلک کوزه تکان نرسه لرندن برسی صافلق یا که
هرلک دیگان ایدم. صافلق دنیاده پچرانمیچه عمر ایتودر. دنیاده صاف بویالمی
پچرانمیچه تورو بایتاق اوق آغر بر اش. حیوان یرتقچ بولو بیگ بیگل بولسه ده،
صاف بر مسلمان، کرسزیر آدم بولو اویلاغانچه اوق بیگل توگل .

دین بزگه صافلق برله بیورا، دین دنیادن کرسز اولاره ق چغارغه قوشا .
سز هر کونگی کسبگز برله قناعت ایتسه سزمی؟ باشقه لر شیکلی بارلق شول بر توری
اوزگه رهس طور مش برله طویوب توراسزمی؟ دنیاغه شول ایبده شلرگز کوزی
برله گنه می قاریسز؟ موندن یوغاری بر نه رسده می یوق؟ اگر دنیاغه موندی نار
بر کوز برله، خلقلر شولای اویلیلر مینده شوکار قناعت ایتهم، بزگه آرتغی کیره کمی
دیب قاراساڭ، سیندن صوڭ کیلگانلرده شولای اوق آرتغراق نرسه نزله مه سهر،
بیوراوستی نیچک ایتوب توزه لورگه کیره ک . . .

قایسی کشیلر ایلک قدرلی نرسه آنچه دیلر، قایسی کشیلر نیندی بولسه بر
درجه گه منو دیار. قایسیلار دنیاده بایلق، بایور اوچونده علم کیره ک دیلر.

آلتون عاشقى بولماو، دنيانى طاشلاو ديبه فكرله مه ئز. چونكه الله تعالى اوزى دنيانى تاشلامى، دنياده ياكادان ياكاز رزقلىر، نعمتلىر ييتشىدروب طوراً، دنيانى رحمتى اچنده غرق ايتە.

دنيانى اوزيگە خوجه ايتمهو، مال تابماو، مالنى دشمان فقيرلىكنى آرتق كورو ديبه ايسه بله مه ئز. چونكه الله نك پيغمبرى: «فقيرلك كفر گه ياقندر (۱)» ديمشدر. شولاي بولسه فقيرلك الله نك رضالغينى تابو توگل، الله دن يىراقلاشدر ائورغان نرسە.

قدراشلىر! دنياعه بيرلمهو صافلىق، — اوزنك بارقوتكنى عدللك برله صرف ايتو، اشدىن يالقماو، هر وقت يوغارى درجه لرگه منه رگه طرشو، مالغە محبت كيك بر چيكي نرسە اچنده قصلوب قالماو. دنيانى آدملىر طورلىق بر حالگە ايرشدر، دنياده محبت ايزگولك چه چو، اوزكنى دنياعه بيرلوب پچراتماو، آلتونلارك برله خلقلىرى خورلقغه توشورمهو، مال وجانلىكنى دنيانك آلغە كيتتوى اوچون صرف ايتو هر اولاره ق ياشاودر.

دوستلارم! بزنك دنيابز چنده خورلانا تورغان بر دنيا توگلىر. الله تعالى هيچ وقت دنيانى خور كورمى، الله نك مقصودى بارلىق دنيانى توزه تودر. دنياده غى فسق وفسادنى بتروب، دنيانى سعادت بخت دنياسى قيلودر. الله تعالى دنيانى سويمه سه، ياراتماسه، بر كونده طوتماس، يوق ايتەر ايدى. لكن بز كوزلر بىزنى آچوبراق قاراساق، الله نك دنياعه رحمت ايتكانىنى كورر بىز. الله نك رسولى:

« دنيا كورنىشى ماتور لذتلى بىز نرسە در، كه حقى برله آلوب فائده له نگان كشىلر اوچون مبار كدر. لكن دنياعه ونفس آرزولر ينه بيرلگان كوب كشىلر باردر، كه يوم جزاده آلاز اوچون بارلىق اوتقنه بولاچقدر (۲) » دى.

(۱) كَادَ الْفَقْرَ اَنْ يَكُونَ كَفْرًا .

(۲) اَلدُّنْيَا حُلُوَّةٌ خَضِرَةٌ فَمَنْ اَخَذَهَا بِحَقِّهَا بَوْرِكَ لَهَا فِيهَا. وَرَبُّ

مَتَخَوِّضٍ فِيهَا اشْتَهَتْ نَفْسَهُ لَيْسَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِلَّا النَّارُ .

حضرت الله: «مال برله بالالار دنيا تركلگينك زينتى درلر. لکن مه نگیگه صاقلانا تورغان ایزگولكار باردركه، آالار الله قاشنده مقبولرەك، و آالارنك مقصود ایتوب طوتولوری آرتغر اقدر^(۲)» دی.

کوره سز، الله تعالی مال وبالالارنی دنیا نك زینتی دیب تعبیر ایتنه و آالارنی ایتك باشقه قویا. آنبن صوگ مه نگیلک ایزگولکنی ذکر ایتنه، که اول ایزگولکلر آرتغر اق و آالارنك مقصود ایتوب طوتولولاری خیر لیرهك دی. بیلگیلی مال سز بر آدم، یا که بالا چاغاسز یورطسز نیسز برکشینك «معبت»، «صافلق» کبک نرسه لرگه ایشووی بیک چیتنر. شونك اوچونده الله حضرتلری آالارنی باشده اوق ذکر ایتنه. تیک مال برله بالالارغه طوققالوب قالغان کشیلر، باشقه ایزگولکلردن محروم قالار، که بو الله نك رضالغینی آلا آالماو دیمکر. چونکه مالنی اوزینك مقصودی ایتوب طوتقان آدم، هر بر خاصیتلر مال برله بالاده غنه دیب اعتقاد ایتکن ضعیف بر مخلوق، یا خود مالسن باشقه نی کوزلری کورمه گان بر ملتنگ افرادی دنیا ده هیچ وقت آلغه کیتنه آلمیلار. زیرا آالار الله نك رحمتینی چیکسز دیب اعتقاد ایتمیلر، شوکار کورده شول ماللاری یا که بالالاری آراسنده غنه قصلوب قالار. بوکشیلرده شفقت، خلقه یاردم ایتو، خلقنی قزغانو، اوز دین قرداشلرینك حاللرینی توز تو کبک نرسه لرنی هیچ وقت تابا آلماسز. آالار نفسانیتلی اوز کسه لرینگیگه طوتررغه یاراتا تورغان کشیلر. اویلاب قاراگز؛ اگر بتون دنیا کشیلری شوندی شفقتسز یوره کسز بولسه لار، دنیا ده یاردم دیگان نرسه هیچده قالماسه، هرکم مال و اوز بالالرینه باشقه نی قایغرتماسه، الله دن ذره قدر قورقو قالماسه هرکم اوزینه بر آیروم کشی بولوب یاشاسه، هیچ کم هیچ کسه نی طانیماسه، شوشی دنیا بز یغشی دنیا بولور ایدیمی؟ سز نك شوشندی یوره کلری اوقماشوب قانتان، کشیلک طویغیسی قالماغان دنیا ده توراسغز کیلور ایدیمی؟ اوزلرینی یوقدن بار ایتکن الله نی ایسلرینه توشورمه گان، بتون قوت مالده غنه، همه لنت آلتونده غنه دینب اعتقاد ایتکن کشی اسمنده گی جانوارلار آراسنده «آدم» اولاره قیاشی آلور ایدگرمی؟

(۲) الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ

خير عند ربك ثوابا وخيرا املا. سورة الكهف ٤٦

یوق دوستلارم! موندی دنیا قارانغی، شاقشی ئولسگان وحشیلر دنیاسی بولور ایسی. بو دنیا خیانت، ظلم، آلد او دنیاسی، یرتقچلار یورطی بولور ایسی. بر بیوده، که شفقت مرحمت بته، کوئلر سونوب هر کم اوزم اوچونسگنه دیب تورا، آنده کشیلکن اثر قالماغان دیمکدر. آنده «کم کوچلی» شول حکم سوره، آنده گاوده کوچی هر بر کوچلرگه اوستون چغا. آنده سوزلر، محبتلر، ایزگولکلر آستده قالا. حاصلی اول آدم دنیاسی توگل، شیطان دنیاسی بولوب ئه ورله. مونه شونک اوچونده دین اسلام، مالنی طابغز، لکن اول مالغه اسیر-قل بولماغز، سز هر وقت حر کشی بولورغه و دنیاغه اوزگز خوجه (خلیفه) بولورغه طرشغن، دی.

قرداشلر! کوردنر، الله تعالی نی قدر مرحمتلی! اول بزنک شیکلی عاجز بنده لرنی ییراوستونده وقتنی اوق یخشی، بختلی، کوکلی، حضور طور مشقه دیملی. جناب حق آدمک یرتقچلار لنت آلغان یرتقچلق قارا کوچ برله لنت آلا آلماسلارینی بله. شوکار کورده آدملرگه اوزلرینه مناسب بولغان ایگ ماطور طور مشنی کورسه ته. هر نرسه نی الله دنغنه امید ایتوب، بارلق آندنغنه قورقوب، بتون آدم بالالری قول قولغه طوننشوب دنیانی اصلاح ایتهرگه، دنیانی توزه تورگه کرشسلر، اول دنیاده کمک توراسی کیلمهس؟ اول دنیانی کم ناچار دیب ئه ییتور؟ آدملرنک کوکلینه آلتون عشقی اورنینه الله محبتی اورناشسه، کوئلر سویو و سویو ایله طولسه، فکرلر دنیانی مسعود بر یورط الله ننگ رضالغینی آلوب کیتهر اوچون بولغان بر ییر ایتهرگه طرشسالار، بو دنیاده توگل آدملر بلکه فرشته لربویله توررغه قزغورلار ایسی توگلمی؟ ذاتا آلا شوشندی بر دنیانی ایسکه روب قزغانده ایسیلر. الله تعالی دنیانی شوشندی بر دنیا یا صامانچی بولا، آدم بالالرینی شوشندی بر ترکک گه دیملی. اول آقرونلاب (چونکه جناب حق آشغوب اشله می) شوشندی بر حالگه ییتشدرده ایفدی. دنیاده کیتکان صایون شفقت و مرحمت آرتا بارا، بوندن بر نیچه سنه لر ئلک کوندز اوتهرگه قورقنچلی یوللرده بو کون بر آدم یاپا یالغزی تون اورتاسنده صاغ و سلامت اوتوب کیته، بر زمانلار نادانلق اچنه یاتقان ییرلرده، بو کون علم قویاشی بالقی.

بر وقتلر برسین برسی ئوتررگه یورگان قبیللر قوملر، بو کون بر برسینه یاردم ایتشه لر. بر وقتلر صوغش بهادرلری چغارغان ییرلر، بو کون صلح خطیبیلاری ئوستره لر. بر وقت خیرچیلر آرتدرغان صدقه، بو کون خلقغه فائلی کیره کلی کشیلر ییتکره، بر وقت کبر ماقمانوغه سبب بولغان علم، بو کون کشیلرگه

خدمت ایتودن بوشی آلمی . بروقت خالقنرنی رنجتکان یوزلرچہ عائللہرنلنگ ھلاک بولوویفہ سببچی بولغان مال، بو کون جمعیت بشریہگہ مکتبلر، دار العاجزینلر، جمعیت خیریہلر، قرائتخانہلر، شفاخانہلر سالوب بیرہ
 حاصلی دنیا کیتکان صایون توزلہ، کیتکان صایون اللہنلنگ قدرتی رحمتی ظاہر بولا بارا.

« دنیاہ بوزوقلق کوبہیبی، ایندگولک قالمادی » دیگان کشیلرنلنگ سوزلرینہ اشنامغز. بایفوش یاقتیلقنی کورہ آلمی. حضرت پیغمبر موندی کشیلرنی: « بر آدمنلک » آدلر ھلاک بولدیلر، دنیا بوزلدی، کشی قالمادی » دیب زار- لانغانینی ایشتسہ گز، بلگز کہ، اول آدم اوزی ھلاک اولمش دە، اوزینلک ھلاک کلگندن خبری بویلہ یوق (۱) « دیبہرک تعبیر ایتہ. اوزی ھلاک بولغان، اوزی بوزولغان، اشمن چقغان آدم، اول خلقنلنگ ۛشہ کی یاغنغنہ کورہ. آنلک کوزلری اللہنلنگ رحمتی، دنیا نلنگ بتونلکگہ (تکاملگہ) توغری آغوب یارووی قارشندہ چاغللر کورہ آلمیلر. محبت، حرلک، صافلق اوگرہ تکان دین حق دیندر. محبت، حرلک، صافلق حاصل ایتکان مسلمان عالی آدمدر. حقیقی بر مسلمان، اعتقادلی بر مؤمن دنیا نلنگ ایلک عزیز ایلک قدرلی بر وارئیدر. قرآنغہ تایانغان، اللہغہ باش ایگان بر بندہ، بییریونندہ جناب حقنلک بییر اوستوندہ گی خلیفہسی بولورغہ لائق چن معنیسی برلہ مستحقدر. اللہنلنگ ۛخالغنی آلیم دیگان صاف قلبلی مسلمان شوشندی عالی بر مقصدغہ توغری حرکت ایتہرگہ تیبیش. آدم بولیم دیب طرشوچی، طولی اعتقاد برلہ فرصت قاپرمیچہ اللہنلنگ عالمنی اصلاحقہ سببچی بولورغہ کیرہک. یوم جزادہ، جانلری تہ نلری برلہ دنیانی توزہ ترگہ طرشقان پیغمبرلر آراسندہ بولیم دیگان کشی، بوگوندن اولک صرغانوب قرآن کریمگہ صارلمالیدر.

(۱) اِذَا سَمِعْتَ الرَّجُلَ يَقُولُ هَلَاكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلِكُهُمْ

وعظ و

اللّٰهُ نَاكُ امْرِيْنَه بُوِيصْنُو

قل من يرزقكم من السماء والارض امن يملك السمع والابصار
ومن يخرج الحي من الميت ويخرج الميت من الحي ومن يدبر
الامر فسيقولون الله فقل افلا تتقون . سورة يونس ۳۱

ای محمد! شولای دیب ئەیت: «سزنی کم کوک و یپردن رزقلاندر؟ ایشته تورغان قلاق، کوره تورغان کوزگزی کم اداره ایته؟ ئولو کدن ترینی تر کدن ئولونی کم چقارا؟ عالمنک اشینی کم باشقارا؟ آلا ر «النه» دیب ئەیتورلر. مونه شول وقتده سین آلا رغه: «صوگ آلا ی بولغاچ نیک اللهدن قورقمیسز (نیک اللهدنک قوشقانلرینی اشلهب طیغانلر نندن طیامیسز؟)» دیب ئەیت . «قرآن کریم»

الله تبارک و تعالیٰ حضرتلریندک کورسه تونچه میتن تر کلک طورا . بزنی خلقلر بر زمان «دُلدی» دیبه چکلر، لکن بزهمانده تری بولاچقیز . تر کلک هر وقت ئولومنی بیگ گان، ئولومگه اوستون چقغان وموندن صکره ده اوستون چقاچقیز . ئولوم وقتلی تر کلکدن مهنگی تر کلکگه چغو توگلمی؟

جانسز نرسه لرنی جانلی ایتکان ، آلا رغه جان کرئکان الله اوزید . اول «بول» دیب امر ایته، آنک امری شونده اوق ییرینه بیئتکرله، جانسز نرسه جانلی بولوب ئورله . جناب حق تر کلکنی بر بزگه گنه توگل، بلکه بتون ییر اوستونه ییرگان و بییره . آغاچلر، اوله نلر، حیوانلر، بالقلرغه ده تر کلکنی اول بییره . بز تر کلکنی نهرلر طاشلرغه چاقلی کیکایتورگه یاری . درست، بولارده غی تر کلک بزنی اوز اقلامی قورور، ئوله رایندی «دیبز، شاعرلر کوب وقتنی چاغلاب آغوب یاتقان صونی تر کلک چیشمه سینده اوخشاتالر — موندک برله آلا ر صوندک صاق طاتلی بولووینی اراده ایتلر . لکن شول اوق صو بر ییرگه جییلوب تورسه، اول ایسله نه،

آنك تر كلگی كیته، آڭارغه بر توری اوزیغه مخصوص آجل ڈولوم ایرشه، ئولوم
 آنی ایسله ندره، اچهرگه یاراماس ایته. بوهر ییدره بولغان تر كلك اثری حقیقتا
 ایس کیتکچ بر اشدر. طاشلرغه چاقلی ترك دیگنچده، سز آلاز بزنگ شیکلی اویلی
 آلالر، یا که باشقه حیوانلر کی طویالر (حس ایته)، یا که بر آغاچ ئوسکان کبک
 ئوسلر دیب اویلاماغز، آلاردهغی تر كلك آلارنی قوروتمی چرنه بیچه صاقلی آلا.
 بیر قاز یغانده سز توری طاشلرغه طوغری کیلورسز. قایسی بر طاشلرنقی بولوب؛
 قایسیلریده اوز آلدیغه تملوب طارالوب تورالر؛ آلاز چرگانلر، آلاز اوزلرین
 اوزلری صاقلارلق بر حالدن اوزغانلر. شوڭار کوره آلارنی چرگان، ئولگان، قوروغان
 طاش دیهرگه یاری. سز طازا بر طاشنی آچق هواغ، یغمور آستونه چقاروب قویساغز،
 آنك تملگانون، اوزن اوزی صاقلی آلماعانون کوررسز. اول کیتلوب کیتلوب
 توشهر، یغمور آنك کیسه کلرینی یووار، بیل آنی آقرونلاب آشار، قورتلر آنی
 تیشکالرلر، ئوسملکلر آنك اچینه طاملرلرین جه یهرلر، طاشو آنی آغزوب آلوب
 کیتهره. مونه شولای ایتموب اوزینگ طنج اوزنندن چقغان طاش زماننگ اوتوی
 برله آشالوب قلوب بتهر، اول طوفراقغه ئه ورلور. قاطی طاش شولای ایتموب اوزینه
 مخصوص بولغان تر کلگنی جویار. آننن صوڭ نی بولور؟ طاش شول یولده یوقغه می
 چقار؟ یوق، مونه اللهنگ ایڭ الوغ حکمتیده شوشنده یاتا. بوئولگان طاشقه، یاخود
 طاشاق تر کلگنندن چقغان کیسه کلرگه ایکنچی توری تر كلك کیله، الله حضرتلری
 ئولوکدن ترینی چقارا. طاش چروب اوتری یوغالا بارغان صایون، اول بالچقغه
 ئه ورله بارا - مونه بزنگ ایگون باصولر بزدغه طوفراق همه ییده اولک بورون زمانده
 شوندی طاش بولغانلر. طاشلرننگ شول یولک چرو ئولولرین فائدهلی طوفراق کیلوب
 چقغان. بولونلردهغی طوفراق هر وقت ایگرنسگه فائدهلی بولا. چونکه آنک یاڭاغنه
 چرگان طاشلرننگ طوفراقلری، یاڭا طوفراق صو برله آغوب کیلوب تورا. طوفراق
 نی اشلی صوڭ؟ اول ینده یاڭا بر تر كلك گه کره. ئوسملکلرننگ طاملرلری آنی
 صووروب آلالر. ئولگان جانسز طوفراق ایندی اول بر ئوسملکننگ یافراقلری،
 چهچه کلری، صاباقلری، بوتاقلری، تارماقلری، صابی اچینه کرگان. بر نیچه یلر
 ئلك بر طاوننگ طاشینی یا صاغان طوفراق، اول ایندی بغدای بولغان. بر نیچه آیدن
 صوڭره بغدایینی بر حیوان آشایاچق، آننن آری اول ایکنچی توری تر كلك باشلیسی
 بر نیچه کونار گنه اول بغدای کیسه گی بولغان نرسه، بر کرن بر حیوان اچینه کروب.

آنڭ ايتى بولوب ئەورلەچك. لىكن كۈبدە اوتى حيوان صويللاچق. اول تىرى بولغان كىسەكلەر يىنە ئۆلەچكلەر. لىكن اول بوسىنە تاغنىڭ يوغار يىراق تىرلكىگە آشاچق. بىر نىچە وقتلردىن صوڭ سىن ايندى آنى بىر كىشىڭ گاۋدەسىنە نابارسىڭ. شولاي بولسە سىزنىڭ بوگونكى ايت وسويەكلەرگىز، بىر وقتنى ئللە قايدە يىراقىدە جەيلوب يانتقان بىر طاۋ آراسىنىڭغى طاش كىسەگى بولغان.

عجايىب بىر اش! لىكن توغرى. ھەر بىر اوقومش آدم سزگە مونىڭ طوغرى ايكانىنى سويلەر. قرآن كىرىم ايسە بىزگە شونى بىلدەر. اول آنى! «الله تعالى ئولودن تىرىنى، تىرىدىن ئولونى چىقار» دىب تىبىر ايتە. اللەنىڭ اھرىنە، آنىڭ بىيورىغىنە باش اىگان بىر طاش كىسەگى، اللەنىڭ قوشقانينى طوتو آرقاسىنە آدملىك مرتبەسىنە، ايلىڭ يوغارى بىر درجەگە مەنە. بىر نرسە طويى، سىزىمى، آكلامى، بىلمى، اويلى آلەمى تورغان، ايركسىز، طبيعت قول آستىنىڭ اسىر بولغان بىر طاش؛ ايركلى، ھىر، دىنيانىڭ، بىتون طبيعتنىڭ خواجهسى درجەسىنە ايرشە. مونىنىڭ آرتقى ايس كىتەكچ بىر اش (قدرت) بولورمى؟

دوستلەرم! بىز اگەر اللەنىڭ بىيورقلىرىنە بويسۇنساق، دىنيادە وظيفە بىزنى مويىن بىزگە توشكان نرسەنى اوتەسەك، بىر طاش كىسەگى نىچك اللەنىڭ بىيلينە، يغمورىنە، قورتلىرىنە، اولەنلىرىنە قارشىچە آنىڭ اھرىنە بويسۇنغان كىك، بىزدە اويلارغە اللە قوشقانچە بىيرنىڭ خليفەسى خوجەسى بولورغە طرشساق، جىناپ ھىق بىزگە نىيندى مرتبەلەر بىرمەس دىسىز! . . . آدم بولورغە طرشو، چىن مسلمان بولورغە غىرت ايتو، بىتون جانىڭ تىنىڭ بىرلە اللەغە بىرلو، اللەنىڭ اىستە دىگنى بىيرىنە بىيتكرو، ھىر خىير خواھ آدم بولورغە اجتھاد ايتو، تىقوالقنى كوز آلدىنە آلو بىرلە آدم تاغى دە نىيندى درجەلەرگە مەنەس! . . .

الله تعالى نلەگان بولدىن چىلىدى ايسە، اول وقت چىن تىرلك بىتە. قادر ھىقنىڭ دىنيادەغى قانۇنىنە قارشى بارلدىمى، آرتقى رحمت قىپولرى بىيكلەنە، آلغە كىتو يوغارى درجەگە چىغو مەكىنسىز بولوب قاللا. اللەنىڭ بىر آغاچقە بولغان بىيورغى طامىر جەيگان بىيرىنە تىك تورو، شول بولدىن چىقماودىر. اگردە بىر آغاچ شول اھرىنى طوتىمىچە اورنىدىن كوچسە، نى بولور ايدى؟ نى بولسون، آغاچ قورور، اوزىنىڭ بولغان ھالىنە راضى بولماغان، اللەنىڭ نلەگىنە قانۇنىنە قارشى كىيلگان آغاچ سونەر، آغاچلىق درجەسىدىن طوفراقلىق مرتبەسىنە اينەر.

بیر اوگوز آرسلانن کوروب، ایت آشی باشلاسه، اللهنک آمرینه قشارشی
 کیلگنلکدن ئولهر. چونکه الله آتارغه چیرهم بجهن آشارغه قوشقان. آنی ایت
 آشادن طیفقان. مونه حضرت الله آدمگه باشه حیوانلرنک اطاعتینی شول بولمیه بیان ایته:
 « اللهغه بیر وکوکده بولغان حیوانلر (ترك نرسه لر) فرشته لر سجده قیلالر
 (بویصنالر) هیچ بریسی اوزلرینی الوغ صایوب کبرله نمیلر. آلا ر اوستلرندن قاراب
 تورغوچی الله لرندن قورقالر، هم بیورغانلرینی اشیلر (۱)»

یعنی، بیوریلغان اشلرینی اشله میچه توروب الله نک قاعه سینى بوزونی
 صورامیلر؛ نیچک بزا قومیه عالم، طرشمیچه سبینه کرشه میچه بای، دولانمیچه آورودن
 سلامتله نونی الله دن صوریبیز. اوزبزنک کیغیز اوچون الله نک عهومی قاعه سینى
 (سنقنى) بوزونی صور او کبی ادبسنلکده کبرده بولغا بیز. آلا ر موندی ادبسنلکدن
 صاقلانالر. بو قدر اوك باطرچیلق بیر تقچلق قیلورغه باز میلر.

الله تعالی بزگه: طوغری اشلکلی، همینم بیرگان نعمتلریمه شکرانه قیلوب
 بیور اوستونک صادق اشچیلری بولغز! اوزیگرنی خراب ایته تورغان خلیفه لک
 درجه سنن ایندره تورغان ایسرتکچ کبی نرسه لردن صاقلانغز! بربرگرنی سویشگز،
 یاردم ایتگز، آلا ماغز، ظلم ایتمه گز! کبردن، غیبتن، حسدن، سوز یورتودن،
 یالقاولقمن یراق قاچغز! فکرله گز، اوگره ننگز، اوگره تگز! همینم بیور اوستونده گی
 طبیعت اینده گی قانونلریمنی کشف قیلوب اوزگرنک راحتگر اوچون قوللانغز! دی.
 بر آدم شوشی یواسن چقسه، الله نک قانونلرینه بریصنماسه، اوزینه اوزی
 اشانوب ایکنچی بریول برله یورسه، حقیقت عاشقی بولودن واز کیچسه، اول دنیا ده
 یاشی آلمی، اول آدمک درجه سیننه منه آلمی، یقلا، توبهن توشه، هلاک بولا. بر
 حیوان اوزی اوچون بیله گیله نگان آرزقه باشقه نی آشاسه، نیچک هلاک بولا؛ اولده شولای اوق
 الله کورسه تکان یولسن یورمه گانلگنن خراب بولا. بقون دنیا یاردم ایتسه لرده،
 آنی شول هلاک کندن قوتقارا آلمیلر.

(۱) وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ
 وَالْمَلَائِكَةِ وَهُمْ لَا يُسْتَكْبِرُونَ . يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ
 وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ .

دنياده آدم بالالارى اوزلرى اوچون ايڭ بوغارى درجهلرنى حاضرله گانلرى
كېك، ايڭ توبهن درجهلرگه ده توشه لىر. شونڭ اوچون ده الله تعالى:

« آدم اوچون اوزينڭ طرشوب تابقان نرسه سيگنه بولور. طرشقان نرسه سى
كېكترامى قارلور. مونڭ صوڭنده تيشىلى بولغان جزاسى بىرلور (۱)» دى.

« الله تعالى آدم اوچون هر كيره كلرنى بىتكروب تورا، آنڭ بوغارىغە آشوى
الله نلە گان «چن آدم» بولووى اوچون هر نرسه حاضرله نگان. آدم بولور اوچون
هيچ بر نرسه نى ئۇلرگه قالماغان. بونرسه لىر بىزنىڭ كوز آلدىزده يانالىر، بارلىق
بىزگە آلارنى آلورغە تاغىده توغرىسى آلور اوچون طرشورغە غەنە كىرەك.
شونكار كورەدە خىضرت حقى:

« الله تعالى صور اغان نرسه لىر گىزنىڭ بارنده بىردى. الله نڭ نعمتلىرىنى صانىسى
بولساغىز، صاناب بىره آلمازسىز (۲)» دى.

يعنى؛ آدم بولوونى اختيار ايتسه گىز، دنيا و آخرتدە بختلى بولوونى تله سه گىز،
همه سىنى الله تعالى بىتشدىرگان. طرشغىز، آلغىز، آلونڭ يوللىرىنى اوگره نىگىز،
سىز مقصود غىزغە ايرشورسىز. شولاي اوق بىز تىقچ بولوونى، مەنىگى خور بولوونى تله سه گىز،
آلارىك سىزگە بىرلىگان. مادامكە اول بولوونى نلىسىز، الله سىزگە كىلك رحمتنى آچقان،
اول نلە گىز گىدە باروب بىتەرسىز.

« دوستلرم! هر بر كشى بىلگىلى بروقتىن صوڭ ئوله. يعنى، الله تعالى آنى
تركلكىدن ئوله گە چقارا. لىكن ايت آشغان اوگوز كېك اول بوغالىمى، بلىكە وقتلى
تركلكىدن مەنىگى تركلكىگە كوچه. چونكە اول اختيارلى اولاره ق ياراتلىغان. اول
دنياغە بر اوگوز كېك توگىل، بلىكە بر خلىفه اولاره ق كوندىرلىگان. اگردە بىر اوستونك
وظيفه سىنى اوتە گان، اوزىنى الله نڭ رحمتنى آلورغە اوگره تىكان، اشلىرى برله

(۱) وَ اَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعَى . وَ اَنْ سَعِيَهُ سَوْفَ يَرَى ،

سورة النجم ۴۰ - ۴۱ - ۴۲

ثم يجزاه الجزاء الاوفى .

(۲) وَ اَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَ اِنْ تَعَدُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تَحْصُوهَا .

سورة ابراهيم ۳۷

اللہ ننگ محبتنی حاصل ایتمکن، بختلی بولو بوغاری کوتارلونی اوزیننگ اینگ بیوک مقصودی (ایدیالی) ایتموب طوتقان. خواجه لنی وقتنک عدللیک کورسه تکان بولسه، اول ایندی حاضر اوزیننگ مقصودی بولغان علویتک، تله گینه، اللہ ننگ رحمتینه ایرشه. اگرده اول دنیاده توبهن توشونی کوز آلدنک طوتقان، بیوکلیکن قاچقان، اللہ ننگ رحمتندن یوز چهورگان، دنیاده فتنه وفساددن باشقہنی بلمه گان، حرلکنی سویمه گان، دنیاغہ محبت ایتموب دنیا قول آستونک اویونچاق بولوب قالغان، قهر لعنتنی اوزینه مقصود (ایدیال) ایتموب طوتقان بولسه، اولده مقصودینه ایرشه. اول تمام اوزی تله گانچه اللہ ننگ رحمتندن یراقلاشا، اوزیننگ مقصود ایتموب طوتقان قهرینی قارشنده کوره، زبانیلر قولنک اسیر بولا، نی قدر توبهن توشه رگه ممکن شول قدر توبهن توشه.

حاصلی دنیاده، آدم طاشدن بوغاریراق بولغانی کبک، طاشدن توبه نده توشه. طاش اللہ نی قوشسه شونی اشلی، اول اللہ غه قارشا آلمی، شوکار کوره اول اشله گان اشلرندن صورالمی ده، آدم ایسه ایرکلی مخلوق. اول تله سه اللہ ننگ کورسه تکان یولینه بویصنا، تله مه سه آنک بیورقلرینی طوتمی. اللہ ننگ رحمتندن حصه آلورغه طرشقانلر، «دنیا دن اولوشکنی اونوتما (۱)» آمرینی طوتوب دنیادن ایکی جهان اوچونک اولوش آلوب چقغانلر اللہ ننگ رحمتینه غرق بولاچقلردر. شولای اوق رحمتدن قاچقانلر، دنیاده اوزلریننگ اولوشلرینی بوغالتقان اولوش آلورغه طرشماغاسلرده خور، حقیر، ذلیل بولاچقلردرکه، بولارنی اللہ تعالیٰ:

«بودنیاده حقی کورودن صوقر بولغانلر، آخرتده ده صوقر بلکه بتونلی یولدن صابقانلردن بولورلر.» (۲) دیب تعبیر ایته.

عزیز قرداشلر! اللہ ننگ رحمتی برله طولغان دنیا قارشغرده. اولوم — درجه، مرتبه ایشگی — ئلی آچولماغان، لکن آچلورغه غنه تورا؛ نی وقت آچلاسیمه معلوم توگل، اول آچلیدی آرئق اش بتدی دیمکدر. جناب حق مونی شول یولده بیان ایته:

(۱) وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا . سورة الفصص ۷۰

(۲) وَمَنْ كَانَ فِي مَهْلِكٍ غَمٌّ لَهُ فَرَحًا بِمَا كَسَبَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ . سورة بنی اسرائیل ۷۴

« قیامتده آدم جهنمگه کیتلور. اول کونده ایندی اول ایسینه توشرر فکرلر،
لکن آنده ایسکه توشرودن فی فائده بار() »

اول ایشک مه نگیلک بخت، سعادت، راحتک ایشگیمی بولاچق؟ یا که مه نگیلک
شقاوت، قایغی حسرت ایشگیمی بولاچق؟ بوده معلوم توگل معلوم بولغان برنرسه
بولسه، اولده ایشکک سز نك اختيار غرغه قاراب آچلوویدر. بوگون ایسهن صار،
طازا وقتک سز تله سه گز قایسی ایشکنی صایلی آلاسز. بوگون سز شول ایشکلرنك
تله سه قایسینی اوز یگزرگه مقصود ایتوب طونا آلاسز.

الله نك قارشینه آچق بوز، آچق چرای برله بارو، پیده برلر فرشته لر برله
برگه بولونی درجه گز نك کونه رلووینی تلیسزمی؟ آلائی بولسه آشگنر! قرآن کریم
سز نك شفاعت چکنز. بوگوندن ارك آکارغه اییهرگز، سز طوغری یالغشه بیچه رحمت
ایشگینه باروب چغارسز. ئله طاشلردن ده توبهن، قایغی، حسرت، سفالت یولینی می
آرتق کورهمز؟ آلائی بولسه شیطان سز نك برله. اول سزنی تله گان یولغزغه برده
شیکسز ایلتهر.

بوگونگه توروب تورسون، ایکنچی وقت ایندی بو بوزقلقنی قیلمام، بوگون
ئلی توبه قیلمی توریم، بوگونگه الله تله گانچه بولماسون مینم تله گه چه بولسون،
الله یارلقار ئلی، بوزوقلقنی بر بزرگنه قیامان، کبی اویلر باشغرغه کرسه، بلگزرکه
سز ایندی شول قهر یولینه، شول لعنت یولینه آساق باصقانسز. آنمن چغونی
تله گان آدم بوگون چغا آلا، بوگون گناهلردن توبه قیالور الله نك دوستی ییر
بوزینك خلیفه سی بولورغه طرشا آلا. الله ایسه توبه لرنی قبول قیلغوجیدر.

دوستلرم! سز یامه نگیگه شاد بختلی، یا که مه نگی گه قایغیلی بختسز سز. مین
اوزم بولار آراسنک اورتا بر یولنی بله میم؛ — سز بله زمی؟ شولای بولسه ایکی
یولنك بریسینی بوگوندن ارك صایلاغز. بو دنیانك ترکلگی بر شهوله گنه، چن
حقیقی کرسز مه نگیلک اورون ایسه کیله چککدر. الله عز و جل شانہ
حضرتلری همه بزنی طوغری یولغه کوندرسه ایسی، آمین.

(۱) وَجِيَّ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ

وعظ ز

بلا، قضا و آفتلر یا که هدایت.

وَاللّٰهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ .

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ . وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ . فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمْ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ إِنَّ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ .

سورة النحل ۶۷ - ۱۱۳ - ۱۱۴ - ۱۱۵

«الله تعالی کو کدن صوایندروب (یغمور یاغدروب) ئو اگان بیرنی تر گزه دره . ایشته تورغان کشیلر او چون بو اشدن عبرت باردر . الله سز گه بر شهرنی مثال ایتوب کیتره : اول شهر طنپج هم نعمتری مول بولوب رزقی توری طرفلردن کیله ایدی . اول شهر خلقی کفران نعمت قیلدیلرده ، قیلغان اشرینک جزاسی اولارهق ، الله آلا رغه آچلق بیبهروب قورقو صالیدی . آلا رغه اوز آرالرندن (کفران نعمتک ناچار ، نعمتک شکرانه قیش ایکانینی بلدرو برله آلا رنی حق یولغه اوندن وچی) پیغمبر کوزر لسهده ، آلا ر آذک سوزلرینه قلاق صالما دیلر . مونه شوشی ظلملری سببلی آلا رغه عذاب ایرشدی .

ای مؤمنلر : اگرده سز اللهغه عبادت قیلا تورغان بولساغز ، الله نیک نعمتینه شکرانه قیلوب آنک بیرگان حلال رزقلرینی کوکل خوشلغنی برله آشاغز .

وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ
كَانَ يُوَسْوِسًا قَلِيلٌ يُعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَن هُوَ أَهْدَىٰ

سَبِيلًا .
سورة بنی اسرائیل ۸۵ — ۸۶

بر آدمگه با یلیق و سلامتک بیرسهک، اول تکبرله نوب اللہنی ذکر دن یوز دوندره
(گویا مال و سلامتک کنی اوز کوچی برله تابقان کشی کبک قیلانا باشلی) قایچانکه آدمگه
آورو یا که فقیرلک کیله، اول امیدینی اوزه مایوس بولوب قاللا (آرتق ایندی اول
اشنک سینه کرشمی . اللہنک رحمتی دعا لردن، قارچقلردن رمچیلر، فالچیلردن نزل
باشلی). ای محمد نیت سین آلا رغه : «هر کم بو اشلرنی اوز ایرکی اختیاری برله قیلا،
توغری حق یول برله کیتکانلرنی اللہ بلگوجیدر (یعنی اللہ، یولی برله بارغان
کشیلر گه گنه یاردم ایته، آلا رنی هیچده تاشلامی، آلا ره وقت جناب حقنک
رحمتی آستونده بولالر) .

قرآن کریمک بیک کوب بیرنده اللہنی ذکر و شکر ایتمک دینگان آیتلر گه
اوچرانلا . بو ذکر و شکرنی علمی تیره ن کشیلر اللہغه محبت ایت، آنی سوی، هر
بر اشلر کنی آنک رضالغی اوچون اشله، آنی هیچ وقت کوکلسکن چغارما دیلر .
بیز بر آرتیک شروب قاراساق کورر برکه، آدم بالالرنک بیک کوبسی چن چندان
اللہنی سویوب بیتمک آلیمیلر . آدملر کوب برهک اوزلرینی قایغرتالر، بخت مین
دینلک ده دیب اویلیلر، اللہنی بتونلی ایسلرندن چغارالر . آلا دیندار بولالر،
لکن آلا اللہغه محبت باغلامیلر، آنک هر بیرده سیر اینکلن کوچینی کورمیلر؛
بلکه کوب برهک جهنمدن قورقالار . آلا رحضرت حقنک یاغور باغدرغانن، تورلی
ئوسملکلرنی ئوسدرگانن، قویاش یاقتیمی برله اوزلرین یاقترتقانن و هر کون
گناهکار آدم بالالرینه حدسز حسابسز نعمتلر ایرشدرگانن اونوتالر . اللہنک
رحمتی قلملر برله یازوب تللر برله سویلهب بتدرلک توکل . آنک رحمتی هر
دقیقه، هر کوز آچوب جومغانچی، هر بر صولشبرنی آغانچی عقل بیتمه سلک درجه ده
آغوب تورا . خلقلر بولارنی ایسلرینه کرتوبه چغارمیلر . لکن آلا رنک کوزلری
سیرهک صاراق کیلنگان بلالرنی بیک تیز کوره لر . و اول بلالر قضالر هر وقت

شوملانور، ئىشەكىلىك، ياوزلىق بىرلە ذكرايتلەر. اگرده بىر كىشى طازا، سلامت بولسە،
 آلاز «اول طازا كىشى» دىلەر. اگرده اول ئولسە «اللە نىڭ تەقدىرى بىقتى» دىلەر.
 اگرده بىر يىلنى آشلىق اوڭسە، آلاز «بويىل آشلىق اوڭارغە كىرەك. ياڭا بىر،
 تىرسلى، يىغورده يىتەسىلىك بولدى» دىب قوياىلر. بىار ياخشىلىقنى اوزلر يىنە،
 طوفراقغە يىغورغە باغشلىلر. اگرده آشلىقنى بوز صوفسە، يىا كە يىغور توشمەسە،
 شولاي ايتوب آشلىق اوڭمى قالسە، آلاز «اللە نىڭ قىزاسى ايرشدى» دىلەر، امىد سىزلە نەلەر.
 قىزاغنە اللە دن كىلوب، آندىن رحمت برده مى كىلمى؟

ئوسملىكنىڭ ھىر بىر يافراغى، صابى، طامرى اللە نىڭ رحمتى بىرلە ئوسە. سىزنىڭ
 ھىر بىر صولاولوغىز، شادلىق بىرلە اوتكارگان كونلرگىز، آشلىقنىڭ اوڭرۇى بارده اللە نىڭ
 كىڭ رحمتى بىرلە. سىزگە كىلىگان اىرگو فكرلر، صاتو آلودەغى ترقىگىز، قردەشلىك
 وچىكە طويغولرغىز، بارده اللە دن كىلە، اللە نىڭ بىتەس توگانمەس رحمتىدىن سىزگە
 آغوب تورا. اللە حىضرتلر سىزگە بىرمەسە، سىزنى عمرلك توشەك اوستوندىن
 طورا آلەى تورغان آورو ايتسە، سىز بوقدر نەمتلرگە اوزگىزدن اوزگىز ھىچ ايرشە
 آلماس ابدگىز.

خلىقلر مونە مونى اونوتالر، تىكبرلە نەلەر، شوڭار كورە اللە نى چىن سويو بىرلە
 سويەدە آلەىلەر. موندى كىشىلر اللە نى كوب ايسلر يىنە كىتورمىلر، چونىكە ايسكە
 كىتوردن ھىچ بىرلەن تابهىلر. آلاز اللە حقنە «اوزى بىرمى، بارلىق اوزىنە گنە
 سورى؛ آدملر چىكىسز گناھلى اشىن چىغان مەلرقلر؛ اللە تەعالى آلارنى ئولەكسە
 كىبك شاقشى ظلم بىرلە طولى دىنياغە كوندرگان؛ مونە شولاي بوزو قلىق اچىندە آلازغە
 اول، نرسە ايكانى بىلنەگان بىر طاقم اشلرنى اشلەرگە، و دىنياداغى بار راحت قىزقلرنى
 طاشلاب توررغە بىورا؛ بىر كىشى شول بىيورغانن طوتماسە، عمرلك چوئە اوت اچىنە
 طغوب قويا» دىب اويلىلر.

موندى قارانغى بىر فكر، دىن اوستونە افترادن عبارت بولغان بىر اوى، بىك
 كوب كىشىلر نىڭ باشلر يىنى آورتدرا، و آلارنىڭ قىلبىلر نىن اللە نىڭ چىغويىنە سىبب
 بولا. آلازچە جىناب حق مەرھەمتىز، اوچ آلورغە غنە تورغان، گل بلا وقضالارغە
 بىبەر وچى بىر ظالم كىك حساب ايتلەر. نغوز باللە من ذلك.

دوستلرم! بوقوت اوچىچ ادبىزلىك اللە دن يىراق قىلا تورغان بىر فكر توگلمى؟
 لىكن يورە كىگىزنى بىر آز قابىشاپ قاراغىز، سىزدە دە شوندى بىر يامان فكر يوقمى ايكان؟
 مەن، تىكشرسە گىز تابارسىز دىب اويلىم. چونىكە ھىر كىم آرا تىرە شوندى شاقشى،

شیطانی فکەرلرگه توشه، بودینگه آلچق، توبهن قاراونڭ كوب وقت بزده اثرلری كورنه. موندی قاراش هیچ وقت الله غه محبت الله غه چن چندان بیدرلو كبك نتیجه لرنی طودرا آلمی؛ بو بارلق قورقتا، تامرجه یگان صاین الله دن یراقلاشدراغنه بارا: بوایسه الله غه قارانغی تومانلی قاراو؛ بوایسه کشینی الله نڭ کیدک رحمتدن یراقلاشدرا؛ بو آدمڭ الله قصد ایتمکان خلیفه لک مقصودندن (ایدیالندن) کشینی دوندره، وهروقت بوغاریدن توبه ننگه ایندره. آدم موندی فکر برله اوزینڭ مکمل یارانلشندن یرتقچلق دنیا سینه چغا. ینه بو باطل اعتقاد برله آدم اوزینڭ بتون امیدلرینی، بتون صافلغینی هرلگینی چویا. شیطان بزگه الله نی یاردچی ایقوب توگل، ظالم ایقوب کورسه ته سی کیله؛ اول الله نڭ بزنگ راحتیز اوچون بیرگان نعمتلرینی بزگه ناچار ایقوب کورسه توب، بزنی کفران نعمت قیلوچیلردن ایتمه کچی بولا؛ اول هر بر نعمت لر الله ن کیلگن انینی اونوتدروب؛ بایلقی، طنچلق، راحت طورمش الله نڭ تله گان نرسه سی توگل، آنی آدم اوزی کسب ایقوب آلا، یوقسه الله حضرتلری آدم بالاسینڭ خور بولووینی تلی کبک فکرلر صالوب بزنی اوز بزنگ سویوکلی تسکر بزدن یراقلاشدراغنی بولا. شونڭ اوچونده جناب حق «الله نڭ سزگه رزقلاندرغان نرسه لردن آشاغز. شیطان نرینه (وسوسه سینه) اییه ره گز. اول سزگه آچق کورنوب تورغان دشماندر (۱)» دی.

«سز الله نڭ یر (طاغیر، قزلر، نهر، حیوانلر، معدنلر، پارصو وایلیکتریق قوتی...)

و کولرده (یولدزلرنڭ یاقنی بیرووی، قویاشنڭ ترکاک بیرووی، آیناڭ کیچلرنی یاقترتووی، یغمورنڭ یرینی صوغارووی... والخ) بولغان نرسه لرنی سزگه مسخر قیلغانینی بلمیسز می؟ اول سزگه ظاهری (رزق، مال بالالر... و باطنی (عقل، فهم، قوت...)

نعمتلرینی تمام بیتشدروب بیددی. آدم لردن شوندی کشیلر بارکه، آلا ر

(۱) کَلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا أَضْطِرَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ

بارلق تفلید برله گنه الله حقنده علمسز هدايتسز، ياخود ياقترتقوچي برکتابسز
بخت قيلشالر (١)»

شولای بولسه ده الله تعالی بزنی بییر اوستونه خوجه قیلغان، اول رحمتینی
هیچ طوقتاماسدن یاغدروب تورا، اول عذاب قیلودن بیگره ک رحمت قیلونی سویه،
اول دنیا ده آدم بالالرینگ بختسز بولولرینی ترگل، بختلی بولولرینی تلی .
بارلق آدم بالاسی اوزینه اوزی ظلم ایته، الله نك نعمتلرینن تله گانچه فائده له نه
بلی، اوزینگ قسقه عمرینی راحت، طنچ، کوکلی ایتوب اوزدردن غافل کوی
کیچره، اللهغه ناچار امیدسز کوزبرله قاراب کوکلی طورمشدن محروم قالا.

جناب حق حضرتلری « بزینی عالمگه رحمت اولاره ق کوندرک (٢)» دی .
حضرت الله بزنی دنیا و آخرنده بختلی ایتهر اوچون بزنی قزغانوب بییر
اوستونه پیغمبرلر کوندرگان. الله تعالی بزنی سویمهسه، بزنگ بختلی بولوو بزنی
تله مهسه، بزگه پیغمبرلر کوندرمی اییدی؟ اگر دنیا ناچار دنیا بولسه، اگر
الله تعالی آدم بالالری راحتلرینی طاشلاسونلر دیسه، اگر الله تعالی دنیانی
ئوله کسه دنیاسی یا صامانچی بولسه، بزنی قارانغیلقدن یاقتیلغنه چغارمی اییدی؟
اول: مین بتون بییر اوستونده بولغان نرسه لرنی سزنگ قولغزغه تابشردم
فائده له نگز دیب ئه یتورمی اییدی؟ دنیا ظلم اویاسی بولوب الله تعالی گل بسلا
وقضالرغنه ییبهر ب تورا نورغان بولسه، هیچ بزگه اختیار بیروب، بزنی بییرنگ
خلیفه سی خوجه سی قیلورمی اییدی؟ یوق، قرداشلر! الله تعالی بزنی قارانغیلقدن
یاقتیلغنه، کوکلسز طورمشدن شادلقلی طورمشقه، حاصلی حقیقی بختلی آدم بولوغه
چارا، دیمنی، وهر وقت آنک رحمتی شول یاقنی کوزه توب یاوا .

(١) اَلَمْ تَرَوْا اَنْ اَللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی
الْاَرْضِ وَاَسْبَغَ عَلَیْكُمْ نِعْمَهٗ ظَاهِرَةً وَّبَاطِنَةً وَّمِنَ النَّاسِ مَن یَّجَادِلُ
فِی اللّٰهِ بِغَیْرِ عِلْمٍ وَّلَا هُدًی وَّلَا کِتَابٍ مُّنِیْرٍ .

سورة لقمان ١٩ —

سورة الانبیاء ١٠٧

(٢) وَاَرْسَلْنَاكَ بِالرَّحْمَةِ لِلْعٰلَمِیْنَ .

بىزنىڭ موڭار قىر قرآن كىرىمىدىن كىتىرگان آيتلار بىز نىرسەنى آڭلاتالار؟
 اللەغە لايىقى رەۋشە اينانۇ، اعتقاد ايتىرنى؛ آلا بىزگە ئوسەملكر اوزلارنىن اوزلرى
 ئوسەمچە، بىلكە اللەنىڭ كوندىرگان يىغورى آرقاسىندە ئوسكانىنى بىلدەرلەر. آلا
 بىزگە يىر اوستونەگ نىرسەلەرگە آدمنىڭ خوجە بولغانىنى بىلدەرلەر. اللەتەئالى «بىزنىڭ
 راحتىزنى بىزنىڭ بختلى بولووبىزنى نلەمى» دىب اويلاماغىز. اللەتەئالى بارلىق
 اللەتەئالى گنە آدمنىڭ گاۋدەسىنى قوتلى، قلبىنى شاد، يوزىنى آچق ئيلا تورغان
 نىرسەلرنى يىتتىش رۇب تورا. كاشكە برادرلر بىز مونى آڭلاساق ايدى! تىك بىز كۇب
 وقتىنى: «بىزنىڭ يىر اوستونەگى طررشىز نىچك بولسەدە اوزار، اش كىلەچك
 تركلىككە، اللەتەئالى بىزنى آندە بختلى ايتە كورسون ايدى. بۇدنىيانى شولاي
 آزابلانوب تابامز ايدى. بۇدنىيا كافرە جنت اولوبىر مؤمنەزندان» دىب قوياىز؛
 گوياكە اللەتەئالى مؤمنلەرگە بىرنىرسەدە بىرمى ايمش! گوياكە چىناب حىق بىزنىڭ
 بۇدنىيادە بختىز بولووبىزنى ايسى ايمش! يوق، اللەتەئالى بىزنىڭ بۇدنىيادە اوق بختلى
 بولووبىزنى ايسى. اول بىزگە، بىزنىڭ سعادىت بىز اوجون كوندە هوا، صو، قوت، رىق،
 آڭ كىك بتمەز وگەنە زىنەتلەر بىرۇب تورا. بىز، اللەتەئالى نىڭ اوزى ئەيتكەچە،
 يىر اوستىنىڭ خلىفەسى بولورلىق برحالگە كىلسەك، ياكە كىلورگە طررشاق باشقە
 نىرسەلر اوزلارنىن اوزلرى كىلورلر، ھە نىرسەدە اللە: نغنە كىلە دىب اعتقاد بىزنى
 يالقاۋاشىز ياصار دىب اويلاماغىز. بو اعتقاد قوللر كىن باغلاب مېچ باشقىە منوب ياتورغە
 دىملى دىب دە فكر ايتمەك. بو اعتقاد آدمنى تاغىك اشلىرەك، تاغىك اجتهادلىراق
 قىلاچقىر. مونى اعتقادغە مالك بولغان كىشى: «اللە بىزنىڭ ياردەمچىمىزدىر. اول
 كمال مرحمتىدىن بىزگە بېغىبىرلر كوندىرگان، اول بىزگە ھىر نىرسە بىزنى يىتتىش رۇب
 تورا؛ بىز اللەغە كۈچلەنوب توگل، بىلكە آنىڭ چىكسىز نىعمەتلرى اوجون شكرانە يوزىدىن
 آنىڭ قوشقانلرىنى طوتارغە تىمىش بىز» دىهچكىر.

شولاي بولسە بىز آنىڭ قوشقانلرىنى شادلىق برلە اشلىبىز، وبىز بىك ياخشى
 بلە بىزگە، آنىڭ ايسىتەگى بىزنىڭ بختلى بولووبىز ھىم راحتىز اوجونىدىر. اول:
 «مىنم رىزقنى طررشوب تابغز(۱)» و«دنىيادە اوز اولوشكىنى اونوتما(۲)» دى. مادامكە

(۱) وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ.

سورة الجمعة ۱۰

(۲) وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا.

سورة القصص ۷۷

حكيم وعلم سندن تورغوجى الله نىڭ ايستەگى بىزنىڭ طر شوو بىزدە، آنىڭ ايستەگى بىرىنچە
 كىتىررا وچونىڭ بىز طر شرغە، صرغانوب اشكە كر شرگە تىيش. جناب حق بىزگە - اشلەو
 برلە بىورا، اول دنيانى تونە ترگە قوشا، اول بىزگە بىير اوستونە خوجە بولو برلە امر ايتە،
 ودنيانى ظلم جبردن آرچوب پاك دنيا ياصا و بىزنى تلى. بىز بىير اوستونەگى آدملىر
 آنىڭ قىللىرى بىندە لىرىز، شولاي بولسە آنىڭ نىمەتلىر برلە طولى بىرىندە ايرىنمىچە
 اشلەو، آنىڭ مقصودىنى امرىنى بىرىزىدە بىيتكىر بىزنىڭ اوچون ايتىڭ بىوك شرفىر.
 بىز الله نىڭ، بىزگە نى اوچون اشلەو برلە بىيرغانىنى، نى اوچون ماڭلاى تىرى بىزنى
 توگونى بوقدر بىزگە لىد تلى يالقاو لىقى اچ پوشورغچ (البته چن كشىگە - بىرتقچقە
 توگىل) ايتوب ياراتقانىنى بلە آلمىيز، چونكى اول تلهسە بىزگە كوكن من برلە
 سلىو دە ياغدر بىز قىلاندىر ايدى. لىكن بىز بلە بىزگە، آنىڭ تلهگى رضاسى بىزنى
 اشلە تودە در. شوڭار كورە بىز اشلەرگە تىيش. اشلەو براو بىز اوچونگنە توگىل، بلىكە،
 ياقنلىر بىز، قىرداشلىر بىز، اوز بىز شىكلى او ك الله نىڭ بىندە لىرى اوچون خىمت ايتەرگە
 كىرەك .

پىغمبىر بىز: « حلال رزقى تابو يولندە آروب ياتقان كشىلر، كىچنى گناھلىرى
 يارلقانوب اوتكارەلر (۱) » دى .

الله نىڭ پىغمبىرى آرغانچى اشلەرگە قوشا، اشلەگان سوڭنە، آروب ياتقان
 كشىلرنىڭ گناھلىرى يارلقان، دى. بىر مسلمان، اللهغە چن چندان اعتقاد ايتكىن آدم
 اوچون طر شوب الله نىڭ رضالغىنى آلو، گناھلىرىدىن يارلقانوب يوقىسندن تورو،
 صافى، طنچ، پاك كوينچە يوقوغە كىتودن دە لىد تلى نرسە بولورمى؟ ھىچ. دىمىك،
 يارلقانور، الله نىڭ رضالغىنى آلور، آنىڭ ايستەگىنى بىرىنچە بىيتكىرور اوچون
 ايتىڭ آنصات ھم ايتىڭ فائىلى يول كىسب ايتو، طر شو، اجتهاد ايتودر. شولاي بولغاچ،
 اش بىر مسلماننىڭ ايتىڭ بىوك وظيفەسى، ھەمدە كوزى اوستونە قاشى ايتوب طوتقان
 مقصودى (ايدىالى) در .

دوستلىرم! سوڭ نى اوچون دىنمادە بىك كوب آدم لار كىسب ايتەر، طر شالردە
 آلفە كىتە آلمىلر؟ نى اوچون بىك كوب ايتونچىلر ايتون ايتە لردە قاي بىر وقتىنى
 ايتون او كەيچە فقير لىككە توشەلر؟ بو آلارنىڭ اوز قىيامتلىرى . الله تبارك

و تعالیٰ حضرت تارى بىر ويپرده بولغان نرسه لرنى سزنىڭ قولغىزغە تابىشردى،
 دىڭگىز ونەرلرنى بولگىزنى تاشور، يراق بىرلردن اوزگىزنىڭ حاجىتلىرىنى
 كىتىرر اوچون يول قىلىق، يغمور بىرلە سزنىڭ ايگونلرگىزنى صوغاردى، حيوانلر
 وقوش قورتلرنى سزگە سزنىڭ فائىدەگىز اوچون باغشلادىق دىمىيى؟ بىز سزنى بىرنىڭ
 خليفەسى قىلىق، سزگە پىغمبىرلر كوندروب كوڭللرگىزنى نورلاندىردى، سزگە عقل
 وگودە بىرىدىك، هر كون، هر ساعت، هر دقيقه رحمتىنى كوندروب تورامدى توگلمى؟
 الله تعالى آدم بالاسىنى حُرادلارەق ياراتقان. اول آڭارغە باشقە، حيوانلرغە
 بىرە تورغان نىعمتلىرىنى بىروب تور؛ آنڭ اوستونە آرتغن اىستەر اوچون اول
 آنى اوز اىركنە قويا. آدم طرشسا، يولى بىرلە اجتهاد ايتسە اول آرتغنە بىرە،
 آنى فرشتەلر چغا آللى تورغان درجەلرگە كوتەرد.

بىر اوستونىڭ خليفەسى قىلىق، بو نى دىگان سوز؟ يعنى، بىز سزنىڭ قولغىزغە،
 اوزگىزنىڭ راعتگىز ارچون دىيائى تابىشردى. اگرده مونىڭ قدرىنى بىلسەگىز خليفە
 بولورغە حاضرلەنگىز. دىيادە بىيك كوب آدملر طرشاللر، كون تون طرقتاماسدن
 حركت ايتەلر. لىكن آلار اوزلرىنىڭ خواجه ايگانچىلىكلرىنى اونوتاللر، آلار مونى
 خاطرلرىنە كرتوب دە چغارمىلر. اوزىنىڭ خوجه ايگانچىلىقى بىلمەگان بىر آدم، خوجه لىق
 وظيفەسىنى اوتى آلورمى؟ اوزىنىڭ درجەسىنى بىلمەگان كشى بىر اوستونىدەگى
 نرسەلرگە باش بولوب، آنسدىن فائىدەلەنو يولىنى بىلە آلورمى؟ بىوق، دوستلرم!
 خوجه بولور اوچون، كىيىڭ دىيادىن فائىدەلەنە آلو اوچون اول دىيائى تانورغە، اول
 دنيا بىرلە بىلىش بولورغە، آنڭ اىلىڭ نچكە سىرلرىنە چاقلى توشنورگە كىرەك. خوجه
 بولور اوچون بىر اوستونىدەگى قوتلرنى اوزگە باش ايدىرلىك، اوز مقصودكە خدمت
 ايتدىرلىك ھىر، بىلم، اوستالىق كىرەك. خوجه بولور اوچون اوزگىنى تىرىيە قىلوب
 باشقە نرسەلردىن اوستىكە چغارغە، اوزگە كوچ حاصل ايتەرگە كىرەك. بىر تىچلرغە،
 بىيلرگە، طاغلارغە، طاشلارغە، صولارغە، ياشرنوب ياتقان كوچلرگە باش بولوب،
 اول نرسەلرنى اوز مقصودكە خدمت ايتدىرلىك بىر آدم «چن آدم» بولورغە كىرەك.
 خوجه لىق وظيفەسىنى اوتى آلماغان، اوزلرىنى خوجه لىق درجەسىنە مىندىرگە
 طرشماغانلار، آلارعالى يوغارى درجەلرگە آشا آلمايلار. آلار حُر آدم توگل، بىلكە
 اوزلرى دنيا قولندە اسىر بولوب: «أى فلک بىزنى خراب ايتدىك!» دىب زارلاناللار،
 شعرلر توزەلر. اللهنىڭ پىغمبىرى ايسە: «دھرنى (زمانىنى) سوكمەگىز (۱)!» دى.

دھرنی سوکگان، زماننی اوروشقان کشیلرنی کوردگز ایسه بلگزگه، آلا ر خلیفه لک مرتبه سینہ ایرشه آلاغانلر، بلکه دنیا آلا رنک اوستونه خلیفه باش بولوب اوتورغان. ینہ بلگزگه، آلا ر غیرتلی، بولقلی، قرآن کریم یولندن باروچیلار توگل، بلکه ایکن قرغانچ خلیفه بولاچق بیرندن یغلوب توشکان بیچاره لدر. شولای بولسه آدمکنک دنیاده ترقی ایته آلاوی، بارلق آنکنک اوز قباحتیدر.

الله تعالی هر کمنگه بیته رلک عقل هم کوچ بیرگان. شول عقل شول کوچینی آدم قرآن کریمکنک قوشوونچه طوتسه، طوتارغه طرشسه، اول کشی دنیاده خلیفه بولا آلا، همه اشکنک ترقی ایته، آلفه کیتہ. کم که، کوچ وعقلینی یولسر استعمال ایته، اول کشی اوچون بو دنیاده «آدم» آلورلق اولوش یوق دیمکدر. چونکه اول حیوانلقنی، قللقنی، سفالتنی سویه؛ آنکنک کوزلری اللهکنک عالی تعلیمینی کوره آلمیلر، اول آلا رنی اوگرده تمه گان. البته حیوان بولورغه طرشقان کشی اول حیوان، برتقچ، عقلسر بولوب قالا. اول توبه ن درجه گه توشه سی کیله، بتون راحتنی شونک دیب بله، شونک اوچونک توبه ن توشه.

عزیز قرداشلر! مونه اللهکنک پیغمبری شوشی مقصودنی کوزه توب: «عملر نیت برله در^(۱)» دی. بوندنیاده نیت ایته کنک شونی تابارکنک یا که نی ساجسه کنک شونی اورورکنک دیمکدر. آدم اوز ایرکینه قویلغان هم عالی هم سفیل بولورغه مستعد بر حیواندر. اللهکنک رحمتی طوقتامی یابوب تورا. الله اوزی بز بیر اوستونک بولغان نرسه لرنی سزگه مسخر قیلدق، دنیاده بولغان نصیبکنک ن آلوغن، دی. البته اللهکنک ایسته گه نینیی بیرینه بیتکر مه گانلر، اللهکنک رحمتینی آلا سی کیلمه گانلر، آلا ر رحمتدن محروم قالالر.

جناب حق: «الله فاسق قومنی توغری یولغه کوندرمی^(۲)» دی. طوغری یولغه کونلودن، خلیفه لکن باش تارتقان، خواجہ لک کبی بیوک نعمتی قبول ایته میچه کفران نعمت قیلغان، ایرکونچیلک دن دنیا کبی عقلسر جانسر بر نرسه آستونک اسیر بولوب ایزلورگه طرشقان کشینی الله نی دیب یولغه صالحسون؟ . . .

(۱) انما الاعمال بالنیات

(۲) ان الله لایهدی القوم الفاسقین

كوره له ته قارشى كېلىگەن، اوزىنىڭ درجەسىنى يوغالتۇرغە راضى بولغان، تاغى توغرىسى سىڧالغىنى توبەنجىلىكىنى سويگان مەبەت ايتكان، اوزلىرى شۇنى تەلەگان قوۋمىنى اللە نى دىب ھدايت ايتسون ؟

اللە عادل اول ، اللە رحىمتلى اول ، شوڭار كورەدە سىڧالت عانىنى يىرتقچلىقىنى سويۇچىلىرىنى ، اول اوزلىرىنىڭ ايسىتەدكلىرىگە ايرىشەرە . بو اوزى چىكىسز رحىمت توگلمى ؟ عادل بولغان اللە نى اوچون آدم بالاسىنى اوزىنىڭ سويگانىيىنە ايرىشەرەسون ! . . .

شونىڭ اوچوندە ھىزىرت ھىق :

« ايمان كىترو بىدە ايزگو عملارنى قىلغان كشىلر اوچون يارلقانو ھىمدە الوغ اجر باردىر . بركشىگە ئەشەكى عملى زىتلى كورنوب دە آنى كوركام دىب ھىساب ايتسە ، اللەتعالى آزغونلىقنى كوركام كوردىگەنن آنى آزغونلىقىغە توشورۇر ، وكونلۇنى ايسىتەگان آدمنى دەھق يولغە كوندرىر . سىن آلاراوچون جانوب كويىمە ھىسرتلەنمە . اللە آلارنىڭ نى قىلغانلىرىنى بلە (۱) » دى .

آلارا اوزلىرى ئەشەكى ياوز بولۇنى تىلىلر ، شونىڭ اوچون دە عادل ھىق كمال عدالتىنن آلارنى شول اوزلىرى تەلەگان يولغە كوندرىب تىيىشلى بولغان جزالرىنى بىيرىر ، دىمكىر .

ھاصلى بىزنىڭ توبەن توشورۇپ ، اشلر بىزدە آلغە بارماويىز باردە اوزىبىزدن ، اللەنىڭ تەلەگىنى بىيرىنە بىيتكىر مېچە اوز بىزنىڭ نىفسىزگە بىيرىلورۇ بىزدىر كە ، بىز اوز بىزگە اوز بىزنىڭ ظلم ايتقە بىز . بوگون بىرايگونچى نىمىدى طوفراق نىمىدى اىگونى بىيتشىرگانىمىنى ، بىيرىنى نى اشلە تكان وقتىنى آرتغراق فائىدە الو مىكەن اىكەنلىكىنى ، بوش وقتلرنى نىچىك اوزدىرونىڭ يوللرىنى ، دىيادە راھىت قىزق تۇرونىڭ مەنسىنى ، جىمىتىن بىيوك فائىدەلر چىقارۇ طرىقىنى ،

(۱) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ .
 افسن زىن لە سوئ عملە فرآه ھىسنا فان اللە يضل من يشاء ويھدى
 من يشاء فلا تذهب نفسك عليهم حسرات ان اللە علیم بما يصنعون

حيوانلر آصر او قوشلار بېتشدرو هممه باقچهچيلق ترتيپنى بله، سه اول خليفه ياكه بيراوستونلڭ خواجهسى برلورلق كشي توگل ديمكدر. اول اوزينلڭ عقل وگاوده كوچينى تيگنر استعمال ايتسه، البته اوزى اوچون تپيش بولغان نرسه لرنى تابا آلا. اول نى قدر فكر له سه، نى قدر اويلاسا، نى قدر طرشه شول قدر آرتغراق ئلوش آلا، عادل شول قدر الله نڭ رحمتدن فائده له نه. اللهغه توكل قيلولوب الله نڭ امرينى بيري نه بېتكر يم، الله بوزونى سويى (۱) توزه تكاننى بار اتاشولاي بولسه دنىيانى توزه تيم، مين بودنياغه اوزمنى بوغارى درجه گه «آدملك» مرتبه سينه ايرشور اوچون كوندر لگانمن، الله ميندن شوشىلى تلى، اول مينم اشله ومنى سويه، اشده توغرى بوليم نيلر بر له بر گه قوبار لمون (۲) مين بواشلىر بر له گنه قاليم تاغیده يوغارراق كوته رليم ديب بتون اعتقاد بر له كرشكان آدم لرنى جناب حق هيچده كيرى قاقمى. چونكه الله ظالم توگل، عادل لرنكده عادلى اول، آكارغه چن چندان ايمان كيتركان، چن چندان اشانغان بتون كوئلى بر له بېر لگان كشي حقيقى مسلمان قدرلى.

دوستلارم! الله بېر مې ديب هيچ وقت ئه يتمه كز. الله بلا وقضالرنى ايرشدره ديب هيچ وقت ادبىزلكده بولنماغز. اول وقت الله نڭ رحمتينه ايرشه آلماز سز. اول وقت دنيا و آخرتده بخت سز، خور، رزىل، سفيل بولوب قالور سز. الله ايسه اوزينه افترا قيلوچيلرنى هيچ سويى. درست، الله تعالى بلا وقضالرنى خلق ايقه بار اتا. يوقدان بار ايتكوچى اولغنه، خير و شر نى اول يوقدان بار ايقه؛ لىكن سز نڭ اوز تله گكز، اوز كز نڭ شول يولغه كرو و كز، تاغیده توغرىسى اوز كز شول ناچار لىقى، ياوز لىقى، ئه شه كىلىكنى سويو و گز محبت ايتو و گز ايله در. بوده الله نڭ بيوكلگينى كور سه تكان ايلڭ الوغ عدالت الهيدر. الله نڭ رحمتى ايسه چيكسز بولوب قايد غنه قاراساغزده آنڭ رحمتينى كور سز. آنڭ رحمتينى اويلاساغز، فكر له سه كز الله غه چن كوئلىدن سجده قىلور سز. آرزغه انصافى بولغان آدم الله غه سجده دن باش تارتورمى؟ ايفدى قرآن كر يم نڭ: «مينم نعمت لرمده اوبلانغان كشي لار اوچون هيچ شيكسز عبرت لر بار» ديگان سوزينى شايد آكلاغان سز در.

(۱) وَاللّٰهُ لَا يَجِبُ الْفُسَادُ - سورة البقره ۲۰۱

(۲) التّٰجِرُ الصّدّوقُ يَحشُرُ مَعَ الْاَنْبِيَاءِ - حضرت پيغمبر

درست بعضا تركستان زلزلهسى ياكه عمومى آچلق كىبى بلالرنى الله تعالى
 بىقه لرينه كوندره. بزايسه بولارنى بلا وقضا ديب تعبیر ايتوگه قاراغانك الله نك
 رحمتى ديدهرگه تيشيليدىر. اوي-لابراق قاراغز! اگرده موندى عمومى مصيبتلر
 بولماسه، آدم بالاسينه تنبيهلر بولوب تورماسه؛ طرشو، عدالت، غيرت، حرلك،
 اويانقلق كىبى نرسه لردن اثر قالورمى ايدى؟ اسراف كبر ابله دنيا طولار ايدى
 توگلى؟ آدم لرده (خليفه معنا سنده گى آدم) صاقلق ياكه كيله چكنى قاياغرتو كىبى
 طويغيلر قالورمى ايدى؟ البته موندنده عبرت آلماغانلر اولاييلور، بو كىبى مصيبتلر
 بر قومنى پريشان ده ايدى بيلور. لىكن قوملر عبرت آلميلر ديب الله نك رحمتى
 طوقتالمى. الله تعالى همانده آدم بالالرينى طوغرى، حق، چن آدملك گه توغرى
 اوندى. بزگه آرادى عبرتله نوچيلرى مصيبت اسمنده ايگنگان ايك السوغ رحمتدن
 تولوش آلوچيلرى بولور ديب تنبيه ايتى، تيرهن يوقيدىن اويشاتوب حق يولغى
 دىنى. البته مؤمن بولغان ياكه مؤمن بولورغى طرشقانلرغى موندن بيوك رحمت
 اولمايه چقدىر. شونك اوچون حضرت پيغمبر: «ايمانى كامل آدم، ايكى مرتبه
 يلاندىن چاغلى (١)» دى.

مونه دوستلرم! بو بر تيرهن معنى لى سوزگه، مونك برله عمل قيلساغز، هيچ
 وقت وايكى جهانده خور بولماز سز. بر آچلق كورگان مؤمن، ايكنجى آچاققه ايدى
 اول حاضرله نوب كره. بر نيچه يلمر آچلقنى كوز آلدىك طوتوب جيينغان كشى،
 اول ايندى ايكنجى مرتبه آچلق كورمى. بر اوط قضاى كورگان مؤمن؛ ايكنجى سنه
 اوينى استراخاوات ايتكان بولا. ايكنجى يانسه ده اول ايندى ضرر لانى.

فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ

سورة الاعراف ٩٧

الله نك عذابندن مسلمان آدم امين بولماس، بارلق اوزلرينه ضرر ايرشدر و چيلرگنه
 امين بولور.

لَا يِيَّاسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْكٰفِرُونَ

الله نك رحمتندن مسلمان آدم اميدنى اوزماس، مگر كافر لرگنه رحمتندن
 اميدسزله نرلر.

(١) لا يلدع المؤمن من جهر مرتين

وعظ ح

اش.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

سورة الناريات ٥٦

جن و آدمی بارلق عبادت ایتسونلر اوچونلر گنه یاراتدم .
بو آیت، میکانا قالسه، بزنک ایکن آزاعتبار ایتکان، معنی سینه ایکن آراهیمیت
بیرلنگان آیتلردنلر. بزرگه مونکن نیرهن چیکسز معنی سینه ایرشو، بو آیت حقله
اویلانو، ممکن قدر بو آیت ایچنلرگی سرلرگه مَطَّلَع بولو صو برله هوا درجه سفده
لازمدر. چونکه بو بزنکن کونلرگی طور مشبزه تعلق ایته.

عبادت نرسه؟ عبادت اللهغه حمد ایتمو، اللهنی ایسکهر توگلمی؟ آلائی بولغاچ
بو آیت بزرگه همان اللهنی ماقتاب تورو برله گنه بیورا. لکن ماقتاو هر وقت تلدن
تسبیح ئهیتو برله گنهمی بولاچق؟ مونه بزنکن اوچون اویلانا تورغان نقطه شوشنده
یانا، بو آیتنکن سرلری ده شوشی سؤالگه جواب بیرو برله آچیللاچقدر.

الله تعالیٰ قرآن کریمنکن ایکن باشنک: «هر ماقتاو بارچه عالمی تریه
ایتکوچی اللهغه غنه خاسدر(۱)» دی. مونه ینده عجاب بر آیت!

مین غایت گوزهل بر کوزگی یاصاسام، اول کوزگینی کوزگان کشیلر ماقتاسه لر،
اول کوزگی قارشنک حیران بولوب قاراب تورسه لر، بو ماقتاو میکانا بولا توگلمی
صولق؟ خلقلر «مونی یاصاوچی به اوستاده ایکن!» دییه چکلر توگلمی؟ مولده هیچ
شبهه یوق. لکن چن چندان کوزگینی اشله وچی کم؟ کوزگینکن ماتورلغی مکملیتی
اوچون صرف ایتلنگان کوچ کمکنی؟ کوزگیچیکه الله قوت عقل بیرمه سه اول آنی
اشلی آلور ایدیمی؟ آنکن کوکلینه دَرْت، ثبات و متانت بیرمه سه، کوزگیچی
کوزگینی یاصارمی ایدی؟ حاصلی، کوزگیچی اوزی کمکنی؟ اول کوچن، قَوْتَن،
گهده سنی، آگون قایمن آلغان؟ بتون دنیا ده بولغان نرسه لر، آدملر، کوچلر؛

كوزگى اوچون كيرهك بولغان پيپيالا، آغاچ بارده بر اللهنى توگلمى؟ آلاى بولسه خلقلار كوزگىچىنى توگل، بلكه اصله اللهنى ماقتىلر. آلاز كوزگىچىنىڭ صنعتى ھىرى قارشىنىڭ حيران قالمىلار؛ بلكه اللهنىڭ قدرى، اول قدرنىڭ چىكىسز ھىرىنىڭ صورىتىگە كىرگەن مانورلىقى قارشىنىڭ حيران قالالار. كوزگىچى ايسە اول اوزىنىڭكى اللە بىرگان چىكىسز آغوب تورغان قوتنى ھىچ قىزغانماسىن بىتون كوگلى، جاني، تەنى بىرلە كوزگىگە صرف ايتكان. دىيادە ايلەمسز ھىچ كىم اعتبار ايتىمى تورغان پيپيالا آغاچ كىسە كلرىنى قوشوب بىر مانور كوزگى ياصاغان؛ آڭارغە اول بىتون قوتنى كوگلى بىرلە يەم، مانورلىق، اسپايلىق، پىخەلك بىرگان. باشە اھىمىتىز يانتقان كىسە كلرىنى، حاضر كوزگى صورەتەڭ كوروب آدملىر عجب كە قالالار. آلاز ايركلى ايركسز اللەنى ماقتىلر. اللەنىڭ قدرى عالم اچىنە مانور بىر كوزكى ھىمىتە، فائىلى بىر نرسە بولوب ئەورلىگان. بۇگون اول كوگلىلرنى اوزىنە تارتوب آلا، قاراوچىلار يىنە لىت بىرە. دىمك، كە كوزگىچى اوزىنە اللە طرفىدىن بىرلىگان قوتنى ھەرەم ايتىمەگان. اول اوزىنىڭكى كوچ بىرلە ئىللە نى قدر آدملىر طرفىدىن اللەغە حمد ايتلوگە، اللەنى ماقتاوغە سببىچى بولغان، آنىڭ كوزگىسى نى قدر قالسە، اول شول قدر كارلى. چوتكە ھىر بىر كورگان، شول كوزگى آرقاسىنىڭ، بلوبى بىلمىچەمى اللەنى ماقتاياچق، اللەنىڭ قدرى قارشىنىڭ ايسى كىتەچك.

دوستلرم! مونه بو عبادت توگلمى؟ اللەغە تسبىح ئەيتو، اللەنى ماقتاو، اللەنىڭ بىرگان كوچىنى اسراف ايتىمىچە اللەنى ماقتاوغە سببىچى بولو، موندىنك ارتق عبادتى بولور؟ شوكار كورە حضرت پىغمبىر: «عبادت اوز اولوش بولوب، آنىڭ طوغىزى حلال رزقى ئىزلە و دەدر» (۱) دىگان.

اش، خصوصا اللەنى ماقتاوتورلىق بىر مشغوليت دىن اسلام نظرندە ايلك بىرچى عبادتلىرىدىن. خلىفە بولغان آدمنىڭ كوزەتەچك نرسەسى اش، مكىل اش اولاقىر. شونىڭ اوچون اللەنىڭ پىغمبىرى: «اشدىن آروب كىچكە كىرگان كىشى، گناھلىرى يارلقانوب كىچكە كىرگان بولا» دىمىش. بىتون مقصودى اللەنىڭ رضالغىنى تاپو، گناھلىرىدىن يارلقانو، خطالىق بىرلە تركلك اچىنە قوتقارغان فرصتلىرى اوچون مؤاخىنە قىلغىلانى تەلگان، مسعود ياشا، دىنيا وآخىرتە بختلى بولورنى اىستەگان مسلمان اوچون موندى بىر سوزنى شوشىدى كىلگ بىر درسنى طىكلادىن اىشتودىن لىتلى نرسە بولماسە كىرەك.

(۱) العبادۃ عشرة اجزاء تسعة منها في طلب الحلال

هر كمنك دنيا ده كوزه تكانى راحت عمر ايتو توگلمى؟ دنيا آخرتلك باصوى بولوونده قايسىبىز شهبه ايته؟ آدم اوغلى دنياغه بارلق اوزين تربيه قىلوب، الله نك رضا لغنه ايرشورلك مرتبه گه ييترا و چونگنه كوند رله گانمى؟ مونه حضرت حق: «بركون كيلور آنده هر كمنك اوزى اوچون حاضرله گان ايز گولك وبوزوقلقلرى حاضر بولاچق (۱)» دى. سوكلو بيه بىرمز: «الله قلىنه همتى قدر بيره (۲)» ديمشدر. اش كشىسى، دنيا ده اوزين خليفه ديب تانوغان، وظيفه نك نرسه ايكانيى آكلان كشى اوچون بوسوزلر ايلك اشانچلى بول باشچيسى اولاجمدر. بولار بزرگه: كشى اوزى اوچون اشلى، آنك اشى دنيا و آخرتده اوزينك بختلى بولووينه، ياكه هر ايكى جهانده خور بولووينه سببچى ايكانيى بيلگرتنه. بو ايتلر بزرگه دينك كسپدن اشدن طيماغانينى، كيرسپچه دين اشله وده ايكانيلىگنى آكلانلر. بو غاريدنه سويله ننگانچه دين قاراشنده اش الله غه عبادت قىلو، اشك برله مخلوقاتقه فائده كيترو الله نك رضا لغينى تابو ديمكدر. «الله تعالى كشىگه همتى قدر بيره». نرسه گنه اشله رگه آلونسه، اول ياخشى، بخته اشله نورگه كيرهك. مشقلرگه كوكرهك كييرو ب قارشى تور و هر وقت گوزل نتيجه طودرا. مشقتلردن قاچو تار باشلى كشىلرنك اشى. چونسكه الله عز و جل حضرتلرى بودنيانى شول درجه مكمل ياراتقانيكه، هر بر اش آغرلغى نسبتنده بر نتيجه بيره. بر وحشى بيمرنى آغاچ كورهك برله گنه قازوب اولرق ساچه درده، ايگون اولسگورگانچى اول تيك گنه شرنى كوتوب توررا. البته بوييكل اش؛ بر آز بيكلرهك عقللى كشىلرگه لنتلى كوكللى توسلى طويلا. بيلگلى بو يولغه سالنغان ترتيبلى برقرنى صوقالاب، حيوانلر آصراودن مشقت جهتنچه بيكلرهك. لكن بيك زور آيرما مونه شونده يانا؛ وحشى اول اوزينگنه قايفرتا. شونك اوچون الوغ برر آچلق زور بر قزانك بتون قيبيله سيني قروب كيتووندىن هيچ وقت امين توگل. تيك مدنى برايگونچى كوبرهك محصولات ييتشدررگه طرشا. شوكر كورده اول اوزى

(۱) يَوْمَ تَجِدُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مَّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ

سورة آل عمران ۲۸.

مِنْ سَوْءٍ . . .

(۲) اِنَّ اللّٰهَ يَعْطِي الْعَبْدَ عَلٰى قَدْرِ هِمَّتِهِ .

ھەممە بىتون خلقى اوچون رزق يېتىشىدە، ھەيچ ۋەقت آچلىق قارشىدىن باشىنى ايمى. ۋەشى يېڭىل كۈن كۈرە (اگر تعبير جائز ايسه): لىكن آچلىق، قارارنى كېلەچك، شوملى بىر كۈن آنىڭ اوچون حاضرلەنگان كۈتۈپكە تورا. خلىفەلك درجەسىدە ايرىشكان آدم اول قاتى اشلى، اشنى بىتون گاۋدە ۋەقىل كوچىنى استعمال ايتە، ۋەونىڭ بىر ابرىزىدە: جان طىنچلىغى، رامت بختلى كۈنلرنى قازانا، ۋە كېلەچك آنىڭ قولدىن اسير بولوب قالالا. اشلەگان صايون آلفە تابا، چىن خلىفەلك گە زور آدملىر بىرلە ياقنلاشا بارا .

بو اش ايگن حقىدە غنە نوگل ، بلىكە بىتون صنعتلردە بىتون اشلردە جاريدىر. نىندىگنە اشكە كرىشەك دە بىتون كوچىڭ قوتىڭ بىرلە اشلە. الله تعالى سىنى بۇدنىباغە اشلەر اوچون كۈندىرگان، شولاي بولغاچ سىن اوستىكە آلغان اشنى باشقار. باشلاغان اشكىنى نى قدر مەكەل اشلەرگە مەكەن بولسە، شول قدر مەكەل ايتەرگە اچمهاد ايت . بىتون كوچىڭنى جانكىنى شول اشنىڭ پختەلىگى مەكەللىگى اوچون صرف ايت . اشكىنى دقت ، پختەلك ، مەكەللىك بىرلە ۋقتىدە اشلە. بوسىنىڭ اوزىڭ ھەم بىتون نسل نىسىڭ اوچون ياغىلى بولور . اشە پروايسىزلىق ، كىلىدى كىتىدىلك ، اشنى ۋقتىدىن كىچىكتىرۈ بىك زور گناھ؛ الله نىڭ سوزىنى طوتماۋ ، «دنيادىن اولوشكىنى اونوتما» دىگان بىوروغنە كۈرەلەتە قارشى كىلو؛ بوبىزنىڭ كورشىلىر بىرگە ، ياقنلار بىرگە ، بالالار بىرگە، دىن قرداشلىر بىرگە، حاصللى بىزنىڭ اشىزدىن فائىدەلەنەچك بىتون مەلۇقاتقە ظلم ايتو؛ بو اوزىزنى كشىلىكەن چغارو، اوزىزنى عقىلسىز نرسەلەر بىرلە بىررەتەن قويو ياكە اللهغە كىفران نەمت قىلور .

دوستلارم! اشگىزنى پختە اشلەگىز . نىگنە باشلاساغز دە تەم ايتىمى طوقتاماز . اشنى اشلەگان ۋقتى پختەلك مەكەللىتىڭ كىرەكلىگى بلىكە كۈرۈنەسەن . لىكن بىر نىچە ۋقتلر بلىكەدە بىر نىچە يىللر اوتىكچ اشگىزنى پختە مەكەل اشلەونىڭ كىرەكلىگىدە اوزىگىزدە توشنورسىز . ھەر بىرچىسقا، جىتەز، پختە، اش اول كشىنىڭ طبعىدىن جانن تىرىپە ايتە؛ اول كشىگە قول اوستونلىك كىتەرە؛ اول كشىنىڭ آبروۋىن آرتىرا . ۋەدانىنى طىنچ قىيلا . اشنى لائق رەۋشە اشلەگان كشىلەر دنيادىن آق يوزلى، كرسىز، دنيانىڭ اشلىكى، بولدىقلى كشىسى بولوب آيۇرلار، آلاغە بىتون دنيارەھمت اوقى دعا قىيلا، اول: «مىن دنيادە توردم . لىكن نى بولسەدە دنيانى اصلاح ايتەرگە آزىمى كۈبىمى مېنىدە قولم تىدى . مىن اللهنىڭ مېڭا بىرگان كوچىنى رەھمىتىنى قىسۇب ياتىدام، آنى دنيارەھمتتە دنيانى تىزەتو اوچون دنيادە بولغان بىتون مەلۇقاتنىڭ فائىدىسى

اۋچون صرف ايتىم، اوزىمە بىرلىگان استعدادنى يوغالتمادىم» دىب دنيادان آچق يوز برلە چغا .

فرستلرنى قاچىغان، دنيادە آدملىرىدىن بىر اوستوندىن فائىدەلەنۈپ دە اوزلىرى آدملىرگە بىر اوستونىدە بىر ئارقىلىق ماغان، زماننىڭ ايرى بولاچق بىردە زماننىڭ اسيرى بولوب قالغان، ھراشە ئىتاسلىق چىماسلىق كورسەتكەن كشىلر نى قدر بختسىز آدملىر! بولارنىڭ دنيادان آيورلغانى كوز آللىرىدە: قارانغى، طونوق، شاقشى برماضى (اوتكەن زمان) باصوب تورا. آلا اوزغان وقتلر قاچىلغان فرستلر اۋچون يىغىلار توبە قىلالر. فقط نى قدر وقتسىز صوڭ اوكنچ! . . .

بلەمسىز، سزگە مەن بوسوزلرنى نى اۋچون سويلەيم؟ سزنى اشكەلەندە اۋچونى؟ يوق. اللەغە شكرلر اىلسون، مەن سز موڭارغە محتاج توڭلرسىز دىب اويلەيم. سزنىڭ بابالركىز، قرداشلركىز، ياقىنلىرىڭىز نىچكە اشلىكى بولغان بولسەلر، سز دە شولاي اوقاش كشىلر سىز. مەن بىكە ياغشى بلەم، كە سزاشنى سويەسىز، اللەتعالى سزگە، سزنىڭ قىلپىرگە اش مەننى چەچكەن. مەن سزگە ئەيتەچكە سوزم بارلىق؛ اشكە: اش آدەنى دنيادان آخىرئەدە بىقلى ايتە تورغان نرسە، اش اللەنىڭ رحىمىنى رضالغىدى اۋوڭە اىكە بىر نىچى سبب دىب قاراغىز. اشنى آدم بالاسىنە بىر آور بىوك، يا كە كشىنى آچلىق قوتلور اۋچون بىر چارە دىبىكە اويلاماز.

فائىدەلى آدم بولودندە شرفلى نرسە بولورمى؟ قايدەغە اش بولسە، آندە بىركە فائىدە بولا. ساتو آلو، ھىز، فابرىقانتاقى، اىگىچىلىك، مەملىك، امالىق ھىرلىك، مەدىرىك، خىمىچىلىك موزە بولار بار دە شرفلى اشلر، چونكە ھەمەسە فائىدە كىتەرلەر، ھەمەسە دنيادان آلا، آدمنى خلىفەلىكگە اوستىرىلەر، ھەمەسە دنيادان آچق يوز برلە چىغوغە سىببى بولا آلار.

شونىڭ اۋچون دە نىمە بىكە اش بولسۇن مەشقتلردن قاچارغە يارامى. اش صافلىق برلە اوتەلەرگە، ھەمە آندەن قاچىغان بولسە بىر فائىدە كىلووينا اعتقاد برلە اشلەنەرگە كىرەك. اشە اللەنىڭ رضالغى كوزەتلىسە، اول اش شىكسىز اىزگو اش بولاچقىر. قاچىغان بولسە اللەتعالى اىزگو نىتگىز اۋچون اويلانماغان فائىدەلەر كىتەرەچكىز. سىزنىڭ اشلەگان اشنى باشقەلرغە فائىدەلى بولسە، سىن آلا رە اشنى برلە فائىدە كىتەرەك، ھىچ شەبە يوقكە، بىر كون اوزكە الوغ فائىدەلەر كورەچكىسنىڭ .

بىر كىشىنىڭ اش اوزى بىر خلىقە ياردەمىن عبارتەر. سىن خلىقە بىر كىشى بىر سەك، آنىڭ بىر بىرەنە آلار سىكە آشارغە اىكەمەك، اچەرگە چاى شىكەر، كىيەرگە كىيىم،

طورورغە يورط بېرەلەر. سەين اشكنى نى قدر بېخقە، دقت بىرلە اشلەسەك، شول قدر اوزىنىڭ قىرداشلىرىگە ايزگولك ايتىكەن، چن معنى سى بىرلە ياردەم ايتىكەن بولاسىڭ .
 اللە تعالى آدم بالالرىنى اشلەرنىڭ گى خىيانىتىدىن ، اشلنىڭ كىلىدى كىتىدى اشلەنۈنەن طىيا. چۈنكى موندى آدملىر ھىچ وقت اللەنىڭ رضالغىنە ايرشە آلەمىلەر. بولار اللەنىڭ بىزەلرىنە خىيانت ايتەلەر ، شونىڭ اوچۈنە خلىقغە ياردەمن باش طارتقان بولالار. موندى كشىلەر اسەد، كشى بولسەلرە، آدملىر آراسىنە يالغىش كروب قالغان خلىقەلەر طورورغە دىب ياراتلغان بىر اوستونى بىلچراتوچىلرەر.

اللەنىڭ تەلەگەنى دىيادە آدم بالالرىنى بىرەئالە براوى كشىسى كىبى ايتقوب طوتودر. شونىڭ اوچۈن حضرت بىيغەبەر: «آدملىرى بىر اوستونە اللەنىڭ عىالىلرلەرگە، آلارنىڭ اللەغە ايلك سويوكلىسى ، اللەنىڭ عىالىنە فائەلەيسىدەر» دى . ھەر كىم اوزىنى تۈزەتۈنى وظيفە دىب بىلسە، آدم بالالرىنە اللەنىڭ بىر اوستونەگى عائلەسى دىب قاراسە، اول اشىنى بېخقە ھەدە شادلىق بىرلە اشلەنۈندە ھىچ بىر شېئە يوق . دىيىبىز نى اوچۈن صدقەنى ماقتى؟ صدقە آدم بالالرىنە ياردەم ايتقۇ توگلىنى؟ آلای بولسە خلىقغە فائەدە كىقىرگان، خلىقنى شادلاندىرلىق قواندىرلىق اش ايلك بىيوك ھەدە ايلك عزىز ياردەم ياكە صدقەدر. خلىقنى رىزىتىكەن، خلىقنىڭ نىفرتىنى موجب بولغان، خلىقنى آلداودن عبارت بولغان اش دە ناموسسىزلىق، اوياتسىزلىق، بىرتقىچلىقنىڭ ايلك بىيوك نەمۈنەسىدەر.

اللە بىزنىڭ اشبىرگە محتاج توگىل. لىكىن بىر اوستى بىزنىڭ اشبىرگە محتاج . بىر، بىتون دىيا بىزدەگى كوچنىڭ اىزگۇ بىر بولسە توگىلووېنى ايتىتى . بىز ايسە كوچ ھىزىيىز، بىزنى اللە تعالى كوچ سىف ايتەرگە دىب دىياغە كىتىرگان . يالقاو آدم ايسە، اوزىنە تابىشلغان كوچنى قوچاقلاپ ياتقۇچى بىتون عالمىڭ دشمانى بولغان بىر خائىدەر. آنى اللە دىياغە؛ بىر اوزگاراش، دىيادە آزىمى كوچى بىر ائىر قالدىرسون دىب كىتىرگان . اول ايسە باشقىلارنىڭ كوچىدىن (طرودىدىن) كىلىگان مھصولات بىرلە فائەلەنوچى ، اللەنىڭ رەھىمىنى طىبۇب ياتقان ايلك بىختىسز بىر آدملىر شونىڭ اوچۈن حضرت ەمرگە بىر اوزونە اشسىز طوروچىلرنى: «بۇنلار اللەغە توكل قىلۇب طوروچىلرەر» دىد كلىرنە، اول مېبارك ذات: «آلدىلەر، توكل قىياوچىلر دىب موندى اشسىز نىسىز طوروچىلرغە توگىل، بىلكە بىرى سوروب، اورلىقلىرىنى ساچكاج: ائىدى بىز قولبىزدان كىلىگاننى اشلەدىك ، شايد اللە تعالى اشبىزنى بوش ايتەس، بىرر ئەلى — دىب امىد ايتقوب طوروچىلرغە ئەيتۈلنەدر» دىگان .

ای یاش جگت و طوطاشلار! اش خصوصاً قاتی اش اشله و چینه‌ڭ جان و طبیعتنه (خارا کتیرینه) بر رحمتدر. یاشلر کوب وقت مونی اونوتالر. کوب کشیلر آتادن قالغان دولت، عیش و عشرت اچنده کیچنو سعادت دیب او ییلر. اشسز نیسر تیک گنه آشاب اچوب یاتو، نفس نی تلهسه شونی قیلو بخت دیب بله لر. تیک نیکشرو بره‌ک قاراساغز، فکرگزنڭ یالغش کیتکانینی بیک ییکل تابارسز. یالقاولق کشینی طنچسز، راحتسز، نفس قلی ایتنه؛ یالقاولق نیفیدر بر دنیادن بیرو، اچ پوشو کبک نرسه لر کیتره؛ یالقاولق کشیلر هیچ وقت چن بختکه ایرشه آلایلر؛ دنیاده ایرڭ قزغازچ جان خسته لغینه مبتلا بولغان صنف بولسه، اولنه یالقاولردر. ایرته برله تورغاچده مشغولیتکز، بر بتره‌سی اشکز بولغانلغی اوچون اللهغه شکرانه قیلغز. اش، بتون جان تهن برله اشکه بیرولو کشیک گوزهل بر طبیعت یاراتا؛ اعتماد علی النفس. قوتلی ایستک (اراده)، شادلق، امنیت، طازلق، چداملق کبی، یالقواغه عمرنده نصیب بولماغان، بتمه‌س توگانه‌س فضیلتلر کیتره.

اسلامیت بیر یوزینه اینگان و قتلرده بیر اوستی بر یالقاولق یورطی ایری؛ شوکار کوره فحش، بوزوقلق، آزغونلق آستونده بتون عالم آغلی، قایدغهنه بارساڭ طنچسزلق حکم سوره، هر کم دنیادن بیرگان؛ جهان اوچسز قریسز نزاع طاوش اچنده اوزندن اوزی چری ایری.

اسلامیت کیلگکچ دنیاچنت حالینه ده یله‌ندی. چونکه — دین اسلام اش برله بیوردی. یالقاولق اشسز یانقان خاقلر صرغازوب اشکه کرشدیلر. اسلامیت بارلق اش برله بیورو؛ اشکه اوندو، اش درسی بیرو برله گنه دنیاڭ کیتشیننی اوزگارتدی. اشکه صارلغان کشیلر فچرشورغه صوغشورغه وقت تابمی ایریدیلر. اشڭ کیترگان سعادتینی کورگان آدملر بیوک مقصدلارغه تابا ئورلی باشلادیلار. اش برله یوللر طنچلانندی، شهرلر توزولدی، هر قایدغه بر امنیت حکم سوره باشلادی. اش برله یانگا امیدلر طودی. اشڭ قرداشی بولغان علم، چن علم بتون قارانغیقلر اچنده یالترارغه کرشدی. امیدسزلك اچنده حیران بولوب قالغان، طبیعتڭ اسیری بولوب فلکدن زارلانبوب اوتورغان عائله‌لر، فلسفی طبیعتنی بویندرقلاب اوزلرینه خدمت ایتمردیلر. آچلق، ظلم، فلاکت، بلا و قضالردن اوتلری اوچقان خاقلر دنیاڭ خواجه‌سی (خلیفه) بولوب آلدیلر.

قورقنچلی اورمانلر، شوملی قزلر، دهشتلی طاغلر، اوبورلی یلغه‌لر، جنلی

شورە لیلی بولونلر اللہ نڭ رحمتی تجلی اینگان اورون بولوب کیتیلر . مونە بولار
باردە اش، قاتی اش برلە بیورغان قرآن کریم نڭ تعلیمی آرقاسنە کیلی .
دوستلارم! بر مرتبە اللہ تعالی نڭ سفتنی قاراغز . کی نڭ طبیعتنی تماشا ایکنز .
بوگون هر بیردە اللہ نڭ کوچی اشلەب توران توگلمی؟ بولوتلار، بییلر هیچ طوقتاماسن
آغوب طور میلمی؟ ای نڭ کچکنە حیوانلردن آلوب ای نڭ زورلرینە قدر اش آرتندن
یوگور میلمی؟ ئوسملکر برسندن برسی اوز شوب ئوسەرگە طرشه میلمی؟ آلائی بولسە
بزدە شول دنیا دە بزدە شول طبیعت نڭ بر کیسە گیبز .

طبیعت نڭ حکمنە قارشى کیلگان آدم یا که نرسە هیچ وقت قول اوستونلک تابمی
اول ئولە، خراب بولا، دنیا طبیعت نیچک گنە بولسە دە آنی بر یاقنە آلوب تاشلارغە
طرشا . چونکە قورۇغان بوتاق کیسلوب ئرغتماسە، اول بتون آغاچنی قوروتا .
شون نڭ شیکلی اوک بر یالقارغە، طبیعت دە گی قانون عمومیغە قارشى کیلگان آدمگە دە
بتون طبیعت دشمان بولا، اول چیرلی، خیالانا، بختسز لک اچندە آنی (یالقاونی)
دنیا یالقاونی برلە برگە چغاروب طاشلی . اللہ نڭ رحمتی یالقاونی اوستوندن
آقرونلاب براقلاشا، شولای ایقوب اول مەنگیگە خور بولا .

شولای بولسە اوزیکزنی توشەنگز، فرصت یارندە طبیعت برلە برگە اشکە کرشگز .
اللہ نڭ رحمتینی اش عبادتی برلە آلورغە آشغغز . اشلەگز، فقط اشگزدە یرتقچدن
آیورلورغە طرشغز . یرتقچدە اوزینە کورە اش اشلی . تیک یولسز اشلی، اشندن
چغاچق نتیجەگە آن نڭ کوزلری ایرشە آلەیلر، بیر اوستون نڭ خلیفەسى بولغان آدم
ایسە، نہایتسز کی نڭ عالی بر مقصودنی کوزەتوب، آدم بالالرینە اوزین نڭ قرداشلرینە
برفائندە نی امید ایتوب اشلەرگە تییش . اش بر عبادت، اللہ نڭ رضالغینی تابارلق
رەوشدە بولمالی . بوگون سین نڭ قولکە تابشرلغان دنیانی ایکنچیلرگە قالدروب
کیتکاندە یوز نڭ قزارلق بولماسون . بیر اوستوندە اش نڭ برلە بر ایریزگولک ایگوب
کیتکە، سین نڭ اسم نڭ دنیادن یوغالسە دە، اشلەب کیتکان اش نڭ سینکا بر دعاچی
بولوب قالسون .

ایگونگە یا که کیتکە یاخود نیندیدە بولسە اشکە چققاندە اوز اوزگە شول
سوزلرنی ئەیت : « اللہغە بیش وقت عبادت قیلو نیچک بر عبادت بولسە، مینم
بواشمە اللہغە بر عبادتدر . ای اللہ! سین میکا اشلەو برلە بیوراس نڭ، مونە مین
کوشقانکنی طوتام . بوگون اشمنی سین نڭ رضالغکنی تابونیتقی برلە صاف کرسز

قلبىن شادلىق بىرلەشكەن. سىنىڭ ارغىنى مېن ھېچ ۋەقت اونۇتمام. بىزايىسە سىڭا قىللىق قىلايىز. يارب اوزىڭ خىرلى قىل!»

مۇنە، موزىڭ قارشىنىنە سىن شول تاۋشىنى اىشتورساڭ: « مېنىم اطاعتلى بىندەم! مېڭا چن كوڭلىڭ بىرلە صارلىغان، مېنىم رضالەمنى آلورغە طرشقان سويكلو قىلم! كىت، اشكە كىت، مېن سىنى ھېچ ۋەقت خور ايتەم. سىن ايزگو نىتىڭ بىرلە اوزىڭكە بىتەمەز توگەنماز خىزىنە لردا ضرلىسىڭ. سىن ۋەظىفەڭنى اوتىسىڭ، مېنىم قوشقانلىرىمە بويىنساڭ سىنىڭ بوايزگو لىسىڭ اونوتلاچق توگىلەر. سىن توغرى يولغە، حىللىق آغومىنە كىردىڭ. قورقما! سىنىڭ بونىتىڭ سىڭا صافى بىر تىركك كىتەر، بونىتىڭ سىڭا اللەنىڭ رحىمت قىپولرىنى اچار سىن چن مؤمىنگە لائىق بولغان اشلىرىنى سوبەسىڭ. شىكلەنمە، مقصودىڭ بىراق توگىل شول بولسۇن يازماسىڭ تىزلىك اوزرە ايرىشەچكىسىڭ.»

وعظ ط

گناه آدمى دىياده اوق جزا قىلا، بوجزا، آكلىلر اوچون الوغ بر رحمتدر.

اولم يروكم اهلكنما من قبلهم من قرن مكنتهم فى الارض
 ما لم نمكن لكم وارسلنا السماء عليهم مدرارا وجعلنا الانهر
 تجرى من تحتهم فاهلكنهم بذنوبهم وانشاننا من بعدهم قرنا
 آخريين ❀

— رة الانعام ٦

كذاب آل فرعون والذين من قبلهم كفروا بآية الله
 فاخذهم الله بذنوبهم، ان الله قوى شديد العقاب ❀ ذلك بان

اللَّهُ لَمْ يَكْ مَغْيِرَا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَيَّ قَوْمٍ حَتَّى يَغْيِرُوا مَا بَانَفْسِهِمْ
 وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾

سورة الانفال . د - ۵۵

بىز آلاردىن بورون نى قدر قوملارنى ھلاك قىلدىق، آلاز بردهمى بىلمىلر؟ بىز
 آلازغە سىزگە بىرولمەگان دولت وبایلقتى بىردىك. آلارنى شول قدر مسمود
 قىلدىق كە، طوتاشدىن يغمور ياغدروب يىرلارنى صوغاروب توردىق. صوگرە آلارنى
 گناھلىرى بىرلە ھلاك قىلدىق، و آلارنىڭ اورنىنە ايكنچى ملت ياراتدىق (اللەنىڭ امرىنە
 بويسنا تورغان شول اورونغە لائىق قومنى خوجە قىلدىق).
 فرعوننىڭ قولى و آندىن اولگى قوملار اللەنىڭ آيتلارنى انكار ايتدىلر (امىرلىنە
 بويسناس بولدىلر). اللە آلارنى گناھلىرى بىرلە عذابقە دوچار قىلدى . اللە تەعالى
 قوتلى ھمدە آنىڭ عذابى قايدىر. آلارنىڭ بو عذابقە دوچار بولولرىنىڭ سببلىرى: حضرت
 اللە بىر قومگە احسان قىلغان نعمتىنى آلار اوزلارنى اوزگار تىكانگە قدر اوزگار تىمىر
 (آلاز اللەنىڭ بىيورىغىنە قانۇن عمومىسىنە باش ايگان بولسە ايدىلر، اللەنىڭ عذابى
 آلارنى طوتمايە چىق، بىرلگان نعمتلر كىرى آلونمايە چىق ايدى). اللە ايشتكوچى
 ھم اشلەگان اشلارنى بىلگو چىدەر.

«قرآن كرىم»

بو آيتلر بىزگە: ھىر بىر گناھ، ھىر بىر اللەنىڭ امرىنە قارشى كىلو، نىزم صوكمى،
 آدم بالاسىنە دىيادە اوق الوغ ھلاكتلر ايرىشدرگانن آڭلاتالار.
 اللە تەعالى: اولدەگى قوملر گناھ قىلدىلر، گناھدىن چىرقانمايدىلر. اللەغە
 قايتونى ايسكەرمە دىلر، شونىڭ اوچونە آلارنىڭ گناھلارى بىر اوستوندى و قىنى اوق
 كىلدى، آلاز اورلارنىن اوزلارى ھلاك بولدىلار. لىكن آلاز ھلاك بولغانغە قاراب
 بىر اوستى بوش قالمادى، آلارنىڭ اورونلارنى ايزگو آدملر، اللەنىڭ قوشقانلرىنە
 بويسنوجىلر گناھدان يراق قاچوجىلر طوتدىلار، دى.
 حضرت حقى مونى بىزگە عبرت اوچون سويلدى. بىز دە تىز كونسىن اللەنىڭ
 مقصودىنى بىرىنە بىيتكىرگە طرىشما ساق، گناھلر اچىنە بانوب كىتسەك، اول گناھلر
 بىزنى دىيادە اوق كىلوب طوتماچى؛ بىز نەمتنىڭ قدرىنى بىلمەگان، الوغ فرصتىنى

قاچرغان بىندەلەر ھلاک بولاچاقېز. بىزنىڭ اورنىبىزغەدە طرش، طرغرى آدم بولورغە
طرشوپىلەر كىلوب او طراچقلاردىر.

قرداشلەر! بو آيتلەر سىزگە قورقو صالا، سىزنى تىرەتا قالتىرانا توگلمى؟ بىك
درست بو آيتلەر عىنا بىزنىڭ كىلەچكە بوم جزادە ايرشووون سويلەگان آيتلەرگە قاراغاندە
آدم بالالرىنە قورقنچىلىرىق طويلالەر، بو آيتلەرنى او قىرغاج كىشىنى نىنىدىر بر قوت
اوچىچ قورقو چولغاب آلا.

عجايىب! — كىلەچك قىيامت كونىنىڭ ھەزىگىلىك عىنا بىندىن قورقماغان آدملەر،
دنيا دە وقتلىغىنە عىنا ب قارشىدە تىرەسونلەر ايمىش؛ — لىكن چىقتىكە بىرەك تىكشىرسەك،
موزنىڭ عىب بر اىش بولماغانىنى كورر بىز. چونكە دىئاغە بىرلىگان، دىئاقلى بولونى
اوزلرندىن اوزلرى تىلەب تورغان كىشىلەر، آلا كىلەچك كون حىقنە بىك آز اوبىلىلەر،
طاغىدە تورغىسى اوبىلارغە وقتە طابا آلەمىلار. زىرا آلارنى دىئا باسقان، آلار
دىئاغە اوزلرى خوجە توگل، دىئا آلارغە خوجە بولوب اوتورغان. دىئا آلارنى
جىگە، دىئا آلارغە اوبىلارغە فرصت بىرمى. اوى آڭ بىكچا البتە آدم بالاسى كىلەچكنىڭ
مھابىتىنى كورە آلەمى؛ كىلەچك آنىڭ قارشىدە سونوك، بولغاچقى بىرشە ولەگنە بولوب
قالا. اوزىنە اشانچى بولماغان، اوزى خلىفە بولاسى بىردە اسىر بولوب قالغان عاجز
بىر مخلوق كىلەچكىنى قايفرتورمى؟ شىرل طورمشىدىن راحىترەك، ياخشىراق طورمشىڭ
بولماغىنە آنىڭ كوزلرى اىرشە آلەمى صوك؟ اول اوزىنىڭ شول چىكىلى، بىورچولى،
طنچىسىز كونىن بوغالتودن قورقا، اوزىنىڭ خوجەسى بولغان دىئانى بوغالتودن قوتى چىغا.
شوكار كورە ھىر بىرگنە دىئا دە اوق خراب ايتە، گناھلى كىشى ھلاک بولا دىگان
آيتلەرنى كورماچ اول اختىيارسىز قالتىرانا باشلى. دىئا دە عىنا ب ايرشوووندىن قوتى
اوچقان آدملەر، آلار كوبرىك وقت قىيامت كونىنى قايفرتەمىلار — اللە غفور رحىم
يارلقار ئەلى دىبىكنە قوبالار.

اللەنىڭ بو آيتلەرى بىك حق، بو آيتلەرنى ھىر كىم ايشتورگە طىكلارغە تىمىش.
بو دىئاغە اوزلرى خوجە، خلىفە بولورغە طرشقان آدملەر، اللەنىڭ سويكىلى بىندەلەرى
اوچون مونە بىمەز توگنەمەز خىزىنەلر ياتا. ھىر بىرگنە ھىر بىر قىباحىش، بولسوزلىق،
بوزوقلىقنىڭ جزاسى بو دىئا دە اوق اىرشە. بىزمونى اوز عقلىزغە صالوب قارىق.
بو دىئانى بىر اللە ياراتقان بولسە، اول آنە عدالت بىرلە حىكم سورسە، دىئا دە
بوزوقلىق تامىر جەبەرگە مەكن بولورمى؟ بىوق عادىل اللە اول دىئا دە اوق
بوزوقلىقنىڭ شول كوبرىچە قالورىنى تىلەمى. چونكە آنىڭ ارادەسى دىئانى توزەتەر،

دنیانی بیرتقچلر یورتی توگل، چن آدم (خلیفه) توررلق، ایتو. دنیا الله قویغان
چیکلگان قانون بوینچه یوری، آنک قانونی هر وقت ایزگولک باخشیلقنی تورغزا،
آیاقغه باصدرا، بوزوقلغنی ایسه بتره آقرونلاب تامرینی قوروتابارا .

گناه قیلغان کشی الله نلک عمومی قانونینی بوزغان بولا. اول دنیاده حکم
سورگان قانونغه قارش کیله. شونک اوچونده اول تیزکوندن توبه قیلوب اللهغه
قایتماسه، خراب بولا ایزله، دنیاده اوق یوقه چغا خور بولا.

الله تعالی گناهللی آدمنی قیلغان بوزوقلغندن جزا قیلدره. اگرده برصاتوچی
خیانته کرسه، یا که بر ایگوچی بالقاولانوب بیرینی ناچار صوقالاسه، آنی بر محکمه گه
کیتروب حکم ایتمیلر؛ بلکه آنک قیلغان بوزوقلغنی آنی مکمل صورتده جزا قیلا.
آدمنک هر بر خطاسی، دنیاده حکم سوروب یاتقان الله نلک هر بر قانونینه
قارش کیلووی، آکارغه عذاب کیتره، آنی اول اشندن آینوب توغری یولغه کرگانچی
جزالی بیره. آلفز آراق ایچکان کشینی، آراقینی کشی باشه یارتمیغه اچه. لکن
برنی اچدیمی اول کشی ایکنچینی اچه رگه حاضر تورا. باشه چیرقانبقنه، نلر تله مهس
ایچکان آراقیغه، آدم بارا تورغاچ مبتلابولوب کیمته. آراقیغه طوتلغان آتچلر، آراق
یوغالتقان وقتلر، آراق آرقاسنده اش طاشلاب یورولر، آراق آرقاسنده آبرویدن
توشو، کشی کولکیسی، آدم خوری بولو، آراق برله آتغرایو ضعیفله نو، ایکنک صوکنده
پارالیچ صوغوب توشه کک قالولرنی اویلاب قاراغز. یا که او طوش اویونینی تیکشزرگ،
اوطش اویونینی باشلاغانده کشی برکون مین مبتلا بولدرمن دیب اویلی دیسزمی؟
هیچ. شولای بولسه بونرسه لر کشیده اشتها (آپیتیت) قالدرالرا یکان. بو گناهلردن
کیلگان الله نلک بیراوستونده گی عذابی اشتها در. بونرسه لر آرقاسنده نی قدر
ماللر بتمه دی! بونرسه لر سببلی نی قدر بالقوب تورغان یورتلر، عائله لر سونه دی!
ینه شوشی نرسه لر یوزندن نی قدر آدم بولاچق دنیادن کرسز جغوب کیمته چک، الله نلک
دوستی بولاچق بیچاره لری نامادی، خراب بولمادی دیسز! شونک اوچونده قادر حق،
«ئهی محمد امتلرکته:»، بیراوستونده سیامت قیلوب، گناهکار آدملرنک صوکنغنی حاللری
نی بولغانینی تیکشروب کورگزد دیگن» دی .

هر برگناه آدم بالاسینه باشه وقللی جزا، آکارغه الوغ هلاکتدن خبر بیره
نورغان بر عذاب کیتره. هر برگناه صوکنده آدم بیگله گنه بلالر اوزدرا. لکن شول

بلا، شول عذاب ره ووشنده كیلگان خبردن غافل بولوب اللهغه قایتماغان آدملرده شول گناهنی تکرار قیلو اوچون بر تورلی هوس اشتهایارالا، برگناهنی قیلغان صوکنده سوکلیکزده او کفو اثری کورمه-سه گز، بلگزه، سز آقر نلاب یولدن چغا باراسز. مونک صوکنده ایندی سز تیزرهك توبه ایتمه سه گز، الوغ بر قضا ایر شه چه گیننی کوتوب نورغز.

دوستلارم! بر مرتبه قلبکزنی تیکشروب قاراغز. اورکزنیك باشغزدن کچهکن حاللری ایسکهر یکن. هر برگناه صوکنده بر قایغیلی اش باشیغزغه کیلگانیننی تابارسز؛ شولای بولسه آدمک قایغیلری، حسرتلری همه سیده اوزندن؛ اوزینک بیتشمه گانلیگی اللهنک قانوننه باش ایمه وندن کیله. قارا، بختسز، حسرتلی کونلر آلاز بزنک قیلغان خطالربز، گناهلر بزنک ییتشدرگان زهرلی جیمشلریدر.

بوزوقلق برله ترقی ایتکن، بوزوقلق برله اوستون چقغان بربر آدم کورگانکز بارمی؟ درست. بوزوق کشیلر بر آرزغه اشلرنک آلهده کینه رگه ممکن. یالغان، ظلم، اوغریلق، ایسرکک، قمار بازلق کبی فحش اشلر برله کشی بر آرزغه قدر دوام ابته آلا — بونرسه لر اشلرنگان و قتلرنده آدم بالاسینه لنت بیرلر، آنی اوزلرینه عاشق قیللر، بولارغه بر آلهشقان کشی آرتق اول نرسه لردن آیرولا آلماس بولا؛ شوشی اوزی هر زور جزا توگلمی؟ بتون شرفندن، بایلغندن، راحتندن نهلی اول ایرلماغانه می؟ آلا بولسه کوتوب تور یغز، ابکی بیرده ابکی دورت بولغانی کبک، آنسکده خراب بولا چاغینه بو کوندن اوک حکم ایتوب قویغز، فحش آرقاسنده عمریننی بختلی طنچ اوزدرغان کشیگه اوچراغانغز بارمی؟ قارانغی بر کیله چک آنک بتمون گاوده سیننی صارصی توگلمی؟ قاراق بر کون طوتلا، یالغانچی بر کون آبرویننی جویا. اچکیگه آلهشقان اشدن چغا، قمار باز بر کون آقتق مالندن آیرولا غیبتچی کوزدن توشه، شاششی تورلی آورولارغه مبتلا برلا، ظالم ظلمی برله هلاک بولا. لیکن شولای بولا تررویده بو کشیلر آراسندن اللهغه قایتقان. گناه لرنندن چن چندان توبه ایتکن کشیلرگه بیک آز یولقورسز. آلا بولسه بولارنک کیله چک، مهنگی ترکلرکن اولوشلریننی اوزگز اولچه بیلورسز. الله غفور رحیم، یارلقار نهلی دیب الله برله اویناغان آدملر نی قدر بختسر کشیلر! .

ای فقیرلر نی رنجتکن همیشه اوز فائده کئی غنه کوزه توب یورگان آدم! سینک
 مین مینلگک یا قانکدان طوتقانی یوقمی ئەلی؟ آلائی بولسه کوتوب تور، اول سینی
 طوتاچق. اول گناه سینی رسوای ایتەر؛ — فقیرنلک کوزباشی سینی ازلهب تابار؛ —
 دوستسز، امیدسز مداهنلر برله چولغانوب آلونغان توشه گک ئەیله نه سفده، جانک
 سویگان دنیا کدان آیرلغان وقتده مین مینلگک قارشکده باصوب تورور، سینی
 یغلانور ئەلی.

ای عفتینی جو بیغان قز! سین حاضرده اوزنک آلتون کبک اسمکئی، اوزنک
 قدرکنی، بر نیچه کونلک راحت اوچون جو یاسک. سینی گناهک طوتما دیه ی ئەلی؟
 آلائی بولسه کوتوب تور. قباحت اسمک چقغاج، یاشلگک، سلامقلگک، دوستلارک
 یانکدان کیتوب بتکاج قارتلق اوزینک مرهمتسز قوللری برله باشکدان صیبی
 باشلاغاج، ئولوم اوزینک مهابتی برله یاقن کیلگاج، گناهلارنک یا قانکدان
 طوتقانی کور رسک ئەلی.

امق بصیرتسز یاش جکت! سین اوزنک یاشلگکئی، اوزنک ایلک قدرلی
 وقتلرکئی گناهلر، بوش نرسه لر آرتنن اوزدراسک. ما کلائی تیرک برله تابقان، برکون
 سینی مسعود ایده چک آچه کئی کارتا اچکی کبک فحش یولینه طوزدراسک. سینی
 گناهک طوتقانی یوقمی ئەلی؟ آلائی بولسه کوتوب تور. سینک کبک جگتلر سعادتلرگه
 چومغان، دنیا نلک ایلک بیوک آدملری بولغان، کیچه و کوندولرینی راحتده اوزدرغان
 وقتده، — سین برتینگه محتاج بولورسک. فقیرلک قارا کونلر اچنده کوزلرکئی یاشلر
 توگانگانی یغلارسک: — خستقلق قارتلق آورولرنده برتینگه موک بولوب او طررسک:
 — مونه شول وقتده سینی گناهک تابقان بولور: شول وقتده احتمال مینم سویله گانلرم
 ایسکه توشەر؛ آقروب یغلانغان، بوش اوزدرغان وقتلرک اوچون جانوب کویگانده
 بوسوزلرینی ایسکه رسک؛ قارت کونکده یاخود یاش وقتنی اوق کوچک بتوب آیاقدن
 یغلغاج، توشه کده امیدسزک اچنده صزلانوب یاتقان زمانلرده بوسوزلر باشکدن
 اوتەر.

ای اللهغه بو یصونماغان، هر بر اشلرنده اللهغه یاقنلاشونی تله مه گان الله نلک

بيوكلاگىنى كوزەتوب آنڭ نورىنەرحەمتىنە يىلتىنمە گان آدم! ئلى سىنى گناھڭ طوتقانى
يوقى؟ آلاى بولسە كوتوب تور. باشكا ظور قايغىلر كىلگىچ، يا كە توشە ككە يىلغىچ،
جانڭ بوغازڭە كىلوب توبەلر قبول بولماس وقت بىتەكچ، سىننن اختيار ايرك آلونغاچ،
دنيادە ايڭ بيوك مقصود ايتوب طوتلورغە لايىق نرسە بارلىق صاف كوينچە طولى اعتقاد
برلە اللەغە قاوشو ايكانيىنى آڭلارسڭ. لىكن نى قدر فائەسز اوكنىچ! نى قدر دە
صوك برتوبە! . . .

دوستلارم! گناھ كشيىنى دنيادە اوق جزالى. لىكن اول اللەنڭ ايڭ كىڭ رحمتى.
بورحمتىن فائەلەنە بىلگىنلر، مەنگى سعادتكە ايرشەلر لىكن بو بيوك رحمت قارشىدە
كفران نەمت قىلوچىلر، آلا ر اوزلرىنڭ معشوقلرى بولغان مەنگى شقاوتكە نائل بولالر.
اوزنڭ مكمەل آدم چن مسلمان بولا آلماوڭا نىقىدى گناھلر سبب بولغانىنى، سىنى
خليفەلىكن طوقتاتوب تورغان بوزوقلىقلرنى نىكشروب تيزرەك اللە ايستەگانچە
ايزگو آدم بولورغە طرش، كە ايڭ كارلى عقللى آدم بولورسڭ. ايڭ بختلى آدم
گناھلرنڭ كىترگان ضررلرنىن سىسكانوب يوغارىغە آشوچىلردر.

دوستلارم! مەين سزنىڭ اوزگزاوچون سويلىم گناھلرغزدن بوكون اوڭ قايتغز،
بوكون اوڭ دنيانڭ تيمر قوللى كشيىسى بولو برلە اللەغە سوز بىرگز.

والسلام على من اتبع الهدى .

فهرست

بیت	
۳	دینی وعظہ رعایہ سی لازم اولان نرسہ لر .
۵	وعظ ا اعتقاد
۱۵	وعظ ب ابراهیم پیغمبرنک اعتقادی .
۲۶	وعظ ج قرآن کریمده مذکور خلیفه کم ؟
۳۶	وعظ د ایندگولک یا که محبت .
۴۴	وعظ ه صافلق یا که حرک
۵۰	وعظ و اللہنک امرینه بویصنو
۵۷	وعظ ز بلا ، قضا و آفتلر یا که هدایت .
۶۶	وعظ ح اش
	وعظ ط گناه آدمتی دنیاده اوق جزا قیلا ، بو جزا ،
۷۷	آکلیلر اوچون الوغ برعبرقه ر .